

Forord

Denne boken er båret oppe av kjærlighet til Guds ord og av kjærlighet til Israel. Vi opplever dette som to sider ved samme sak.

Vi ser på opprettelsen av staten Israel som Guds handling med sitt folk i vår egen tid. Vi ser på staten Israel som viseren på Guds historiske urverk. Det som skjer med dette folket og dette landet forteller oss hvor langt på natt det er.

Vi venter på jødernes omvendelse. At de skal erkjenne Jesus som Messias, og komme i et rett Gudsforhold.

Vi tror at Gud bruker dette folket i den siste tid til dom og oppreisning. Til dom mot enkeltmennesker og folk som ikke tror, og til oppreisning for Israel og alle troende.

Vi mener at det som skjer med Israel, hører med til de tegn som varsler Herrens komme.

Boken sendes ut med det gamle ønsket om at Gud må velsigne Israel. Må Gud også se i nåde til oss som har krenket dette folket så dypt.

Ås, Påsken 2001

INNHALDSFORTEGNELSE

ISRAEL I NYTESTAMENTLIG TID.....	4
INNLEDNING.....	4
ISRAEL MELLOM TEOLOGIEN OG POLITIKKEN	6
ET SPLITTET KRISTENFOLK.....	7
PERSPEKTIVENE FREMMER – HVA SKAL VI MENE OM STATEN ISRAEL?.....	9
JØDEN I HISTORIEN.....	12
MOSEPROFETI	12
JØDEFORFØLGELSENE BEGYNNER.....	13
KIRKEN UTVIKLER EN ANTIJØDISK TEOLOGI.....	14
JØDENE UNDER ISLAM (600-1080).	15
JØDENE I MIDDELALDEREN.....	15
MARTIN LUTHER	17
DEN FRANSKE REVOLUSJON OG TIDEN ETTER.....	17
NASJONALSOSIALISMEN.....	18
STATEN ISRAEL: TILBLIVELSE OG KAMP.....	19
VÅRT EGET FOLK: STEMNINGEN SNUR	23
EN HISTORIE SOM ROPER PÅ BOT	25
ISRAEL I TEOLOGENES STØPESKJE	27
ÅNDELIGGJØRING AV LØFTENE	27
VÅRE MOTFORESTILLINGER	30
DET GAMLE TESTAMENTET MÅ BEKREFTES I DET NYE.....	31
VÅRE MOTFORESTILLINGER II.....	33
LYS I TUNNELEN?	34
BIBELSYN	38
ISRAEL-FOLKETS UTVELGELSE	41
ABRAHAM.....	41
ISRAELS UTVELGELSE I LYS AV DET NYE TESTAMENTET.....	42
ISRAEL I GUDS FORTSATTE FRELSHISTORIE	44
OMVENDELSE.....	45
LANDLØFTET – GUDS PAKT MED ABRAHAM.....	47
LANDET MELLOM NÅDEN OG FORBANNELSEN.	48
LOV OG EVANGELIUM.....	52
LANDLØFTER SOM PEKER INN I NYTESTAMENTLIG TID.	54
DE TØRRE BEN BLIR LEVENDE	59
ISRAEL I DEN SISTE TID	62

LANDENE SAMLER SEG TIL STRID MOT ISRAEL	65
DEN SISTE STORE KAMP - PROFETIEN ETTER ESEKIEL	65
HERRENS DAG – PROFETIEN ETTER JOEL	69
NÅDENS DAG – PROFETIEN ETTER SAKARIAS	71
HARMAGEDDON - JOHANNES ÅPENBARING	72
SAMMENDRAG OG REFLEKSJONER	75
EN DOMSHANDLING.....	78
ISRAELS OPPREISNING.....	82
HVOR LANGT PÅ NATT VEKTER?	85

ISRAEL I NYTESTAMENTLIG TID

Innledning

Det historiske møte fant sted sabbatsaften den 14.mai 1948 kl 1600 i Tel Aviv Museum på Rotschild Boulevard. En rekke fremtredende representanter fra det jødiske folk var samlet. David Ben-Gurion, som senere ble valgt til Israels første statsminister, reiste seg. Han tok til å lese den lenge forberedte uavhengighetserklæring, som innledes med disse ord:

”Israels land var det jødiske folks fødested. Her formet de sin åndelige, religiøse og nasjonale egenart. Her opplevde de sin uavhengighet og skapte en kulturarv av stor nasjonal og internasjonal betydning. Her har de skrevet og gitt verden Bibelen.”

Ben-Gurion fortsatte med å minne om at også i den tiden folket hadde vært skilt fra Israels land hadde de aldri opphørt med å be for og håpe på en tilbakevending til fedrenes land. Erklæringen minnet om den historiske rett det jødiske folk hadde til landet, og den munnet ut i en tillitserkæring til den allmektige Gud.

Ben-Gurion så på den nye staten som en fortsettelse av det jødiske samfunn, som var blitt ødelagt av romerne 2000 år tidligere. Eksilet var å forstå som et mellomspill, og nå ved opprettelsen av Israel hadde jødene gjenvunnet sitt rettmessige hjem.

Møtet varte bare i 32 minutter og Ben-Gurion avsluttet med ordene: ”Staten Israel er opprettet, møtet er hevet.”

Til grunn for opprettelsen av den jødiske stat lå den såkalte delingsresolusjonen som ble vedtatt av FNs hovedforsamling 29.november 1947. Resolusjonen foreslo en deling av det britiske mandatområdet vest for elven Jordan i en jødisk og en arabisk stat. Resolusjonen ble vedtatt med 33 mot 13 stemmer. De som stemte i mot var i første rekke de arabiske land. Den nye staten ble straks anerkjent av de fleste land herunder både USA og Sovjetunionen. De arabiske land derimot, svarte på uavhengighetserklæringen med å angripe Israel militært.

Tanken om en jødisk stat ble unnfanget av den østeriske journalisten Theodor Herzl på slutten av 1800-tallet. På bakgrunn av antisemittismen som på den tid skyllet over store deler av Europa, innså han at den eneste måten jødene kunne få leve i fred på, var gjennom en egen statsdannelse. Han ble sionismens grunnlegger og sammenkalte til den første sionistiske Kongress i Basel i 1897. Her ble det proklamert at man ønsket å arbeide for opprettelsen av et jødisk hjem i Palestina.

I november 1917 erklærte den britiske utenriksminister at den engelske regjering ville arbeide for ”et nasjonalt hjem” for jødene i Palestina – den såkalte Balfour-erklæringen. Denne erklæringen ble senere akseptert av de ledende allierte land og av Folkeforbundet. Dermed var det skapt en politisk forpliktelse som gikk i favør av sionismen.

Men det var altså ikke før etter 2.verdenskrig, under inntrykket av de redsler jødene hadde måtte gå igjennom, at ideen ble til virkelighet.

Med opprettelsen av staten Israel skjer det noe på det ytre plan, på det historiske plan, som det er lett å observere. Men samtidig skjer det også noe på det indre plan, på det åndelige plan, som det er langt vanskeligere å få med seg. For opprettelsen av staten Israel er noe helt

spesielt, og det store spørsmålet er om det skjuler seg noe mer her enn det, det blotte øyet kan se.

Men også det som har skjedd ytre sett er jo bemerkelsesverdig. Et folk har fått sitt land tilbake etter 2000 år i eksil. Et folk som har vært spredt blant alle verdens nasjoner, vender tilbake til det samme område, med det samme språk og den samme religion som for 2000-3000 år siden. Så vidt vites finnes ingen tilsvarende historisk parallell.

Men den største utfordringen ligger likevel på det åndelige plan. For det er ikke et hvilket som helst folk som vender tilbake, men Guds eget folk. *"Deg har Herren din Gud valgt ut blant alle folk på jorden til å være hans eiendomsfolk."* Slik står det å lese i 5. Mosebok 7.6. Og det var heller ikke hvilket som helst land dette folket vendte tilbake til. Landet var nemlig lovet Abraham og hans slekt. *"Og Herren sa til Abram: Dra bort fra ditt land og fra den slekt og fra din fars hus, til det landet som jeg vil vise deg!"* Og landet skulle være en evig eiendom for jødene. Slik står det å lese i 1.Mosebok.

Det spørsmålet som mange stiller seg, er hva det betyr at dette folket som hører hjemme i Det gamle testamentets tider, og som gjennom 2000 år verken er blitt assimilert eller utryddet, nå gjenoppstår i sitt gamle land? Ser vi Guds finger i det som skjer eller er det hele en historisk tilfeldighet?

David Ben-Gurion uttrykte seg slik etter den nye statsdannelsen:

"I to tusen år har vi ventet på denne time. Nå er den kommet. Når tiden er inne, kan ingen stå Gud imot."

Ben-Gurion ser den historiske sammenheng som hans folk står i, og det som skjer er ikke tilfeldig men en Guds handling. I likhet med mange av sine landsmenn har han også en bevissthet om å tilhøre Guds utvalgte folk. Denne bevisstheten blant jødene ligger der som en begrunnelse for statsdannelsen.

Dette åpner for et spørsmål som har vært, og fremdeles vil bli meget debattert også i våre hjemlige kretser: Kan jødene som var Guds folk i Gammeltestamentlig tid, også sies å være Guds folk i Nytestamentlig tid?

Dette spørsmålet er ikke blitt mindre ettersom tiden har gått. I begynnelsen kunne man jo "håpe på" at staten Israel var et eksperiment som ikke ville føre frem. For det var jo heller ikke så sannsynlig, menneskelig sett, at en statsdannelse bestående av 650.000 jøder ville ha store muligheter for å overleve i et fiendtlig hav av arabiske folkeslag. Men så har det allikevel skjedd. Befolkningen har vokst til 5 millioner jøder og staten har bekreftet sin evne til å overleve i mer enn 50 år. Var det en Guds finger allikevel?

Under seksdagers-krigen i 1967 fikk jødene full kontroll med Jerusalem. Tempelplassen og klagemuren ble erobret fra de jordanske styrkene. Mange kristne kom da i hu ordene i Lukasevangeliet(21.24): *"Og Jerusalem skal ligge nedtrådt av hedninger inntil hedningefolkenes tider er til ende."* Uttrykket hedninger går på de folkeslag som ikke har tatt imot evangeliet. Inntil denne dag hadde Jerusalem vært styrt av andre folkeslag, hovedsakelig muslimer.

Var Gud med på Israels side når de fikk sin gamle hovedstad, David kongestad, tilbake? Og var det med det skjedd noe historisk nytt – var hedningenes tid nå virkelig til ende?

Ikke bare brakte seksdagers-krigen Jerusalem tilbake, men jødene fikk også kontroll over sine gamle landområder Judea og Samaria. Med det var Bibelens Israel på alvor tilbake i vår egen tid.

Israel mellom teologien og politikken

Det er ikke til å unngå at Israel blir både av politisk og teologisk interesse. Men vårt utgangspunkt er ikke politikken, men teologien. Vi ønsker å finne frem til hva Bibelen lærer om jødene og staten Israel i Nytestamentlig tid. Dette må vi selvsagt gjøre på bakgrunn av det historiske faktum at jødene er i ferd med å finne tilbake til sitt gamle land. Men vi ønsker ikke å foreta noen politisk vurdering av situasjonen i Midt-Østen. Derimot vil vi gjerne ha svar på spørsmål som:

Har jødene en rolle å spille i Nystestamentlig tid? Er de å forstå som Guds folk fremdeles?

Hva med staten Israel – har jødene et krav på sitt gamle land?

Når nå Gud samler sitt folk Israel, og dette ikke er historisk tilfeldig - hvorfor gjør han det? Finnes det en guddommelig tanke eller mening bak dette? I så fall hvilken?

Dette er alle spørsmål som bare finner sitt svar i Bibelen. Men selvsagt er vi klar over at svarene må nedfelle seg i den historiske virkelighet. Teologien opererer ikke i noe samfunnsmessig vakuum og det gjelder aller minst spørsmål som går på Israel.

Dersom staten Israel kan begrunnes ut fra tekster i Det gamle testamentet, vil det gi staten en voldsom moralsk begrunnelse og sette den i en særstilling fremfor alle andre stater. Dette vil i særdeleshet gå ut over palestineraraberne, som gjør krav på det samme landområde som staten Israel ligger på. Satt på spissen kan vi si at dersom Guds ord kan taes til inntekt for den israelske statsdannelsen, så er de palestinske krav ganske enkelt illegitime.

På samme måte, dersom jødene fremdeles er å forstå som Guds utvalgte folk, så følger det logisk av det at andre folkeslag ikke er det. I særdeleshet vil dette ramme folkeslag som ikke er kristne, dvs. de folkeslag som ikke bekjenner Bibelens Gud. I denne sammenheng ligger de muslimske araberstatene og den palestinske befolkning dårlig an.

Vi er altså klar over at et studium over jødenes rettigheter og plass i historien i Nytestamentlig tid, er politisk meget følsomme spørsmål. Men vi kan ikke av den grunn avholde oss fra å foreta et Bibelstudium. Uansett hva en måtte mene politisk, er det interessant å vite hva Bibelen sier.

Den teologiske vinkling er at Bibelens Gud også er historiens Gud. Når Gud handler med sitt folk – det være seg i Gammeltestamentlig- eller Nytestamentlig tid - så skjer dette nødvendigvis på et historisk plan. Gud handler konkret i tid og sted og han handler i vår virkelighet. Annerledes kan det ikke være. Bibelen er ikke metafysikk, og Guds ord opererer ikke isolert i troens sfære. Gud er den som skapte himmel og jord, han er opphavet til alt som lever og rører på seg. Uten ham er ingenting blitt til, og uten hans nærvær er det heller ingenting som består.

Gud er den som handler, og han handler etter sin frie viljes råd. Han styrer historien etter lov og evangelium. Det vil si at han velsigner og hans straffer folkeslagene alt etter hvorledes de stiller seg til hans ord. Gud har altså en annen dagsorden enn vi mennesker. For å få innblikk i hans dagsorden må vi stille oss i hans råd. Satt på en annen måte, vi må studere Ordet for å få

vite hvorfor ting skjer. Dersom vi skal komme bakom de ytre hendelsene og få tak i meningen i det som skjer – den skjulte agenda – så må vi med nødvendighet legge turen innom teologien.

Guds handlemåte blir for oss historiske og politiske hendelser. Vi ser de ytre hendelser og gjør oss tanker om det. Men vi forstår ikke meningen, den indre sammenheng, uten i lys av Guds ord.

Gud samler sitt folk etter 2000 års atspredelse. Hva betyr det? Hva vil Gud med Israel og hva vil Gud med oss? Vi spør etter meningen med det som skjer.

Et splittet kristenfolk

I kristenfolket er det to ulike oppfatninger når det kommer til spørsmålet om hvorledes jødernes tilbakevending til sitt gamle land er å forstå og hva skal en tro om staten Israel. De ulike synspunktene følger i hovedsak det tradisjonelle skillet mellom kirke og kirkefolket på den ene siden og bedehusfolket og misjonsorganisasjonene på den annen side. Forenklet kan vi snakke om en høykirkelig og en lavkirkelig oppfatning.

For mange som står på **bedehuslinjen**, blir det som har skjedd et stort Guds under. Gud har grepet inn i historien. Etter 2000 år i eksil har han begynt å samle sitt folk i sitt eget land. Det er et under så stort at det må sidestilles med utfrielsen fra Egypt og Sivsjøunderet (Rødehavet). Det har vakt glede og forundring. Bedehusfolket er da heller ikke sene om å vise til skriftsteder som omtaler jødernes rett til sitt eget land. Eksempelvis, når Moses står på terskelen til Kanaans land minner Herren om den ed han har svoret: *"Dette er det landet som jeg med ed har lovt Abraham, Isak og Jakob idet jeg sa: Din ætt vil jeg gi det!"* Ja, det er mer enn som så. For det landet som Israel får blir også kalt for *Herrens land*. Betydningen av dette er at den som vil frata Israel fedrenes land, kommer i strid med Gud selv.

Til dette kommer at Israel er Guds øyesten og det begrenser seg ikke til Gammeltestamentlig tid. Gud har utvalgt seg Israel som sitt eiendomsfolk fremfor alle andre folk. Og den utvelgelsen står ved lag også i Nytestamentlig tid. Det taes apostelen Paulus til inntekt for når han sier: *"Men når det gjelder utvelgelsen, er de elsket for fedrenes skyld. For Gud angrer ikke sine nådegaver og sitt kall."* (Rom.11.28.29)

At Israel skal miste sitt land, men atter få det igjen, finner bedehusfolket massivt bevitnet i Det gamle testamentet. Allerede Moses, som forutså at folket en dag ville miste landet skrev: *"Han skal igjen samle deg fra alle de folk som Herren din Gud hadde spredt deg iblant. Selv om dere er drevet bort til himmelens ende, så skal Herren din Gud samle deg og hente deg der. Og Herren din Gud skal føre deg til det land dine fedre eide, og du skal ta det i eie."* (5.Mos.30.3-5). Siden er det i Det gamle testamentet skrevet spalte opp og spalte ned om atspredelse og innsamling. Ikke minst profeten Esekiel skriver om dette: *"Jeg vil hente dere fra folkene og samle dere fra alle landene, og jeg vil la dere komme til dere eget land."*

Saken er altså fra en side sett klar: Guds ord lover Israel at de en dag skal få komme tilbake til sitt land, og at så skjer, ser vi nå med våre egne øyne blir oppfylt i historien.

For **kirkefolket** er ikke situasjonen fullt så enkelt. Her sitter den teologiske ekspertise og er det noe de kan – med rette eller urette – så er det å problematisere Skriften.

Det vanlige syn blant kirkens menn helt fra Oldkirken, gjennom Middelalderen og Reformasjon, frem til vår egen tid, har vært at så vel ætteløftet – dvs. Israels utvelgelse - som landløftet er overført på kirken.

Resonnementet er at alle de Gammeltestamentlige profetier er oppfylt i Kristus. I lys av det nytestamentlige åpenbaringstrinn, er de gamle pakts løfter hevet opp på et høyere og videre plan. Det betyr at de løftene som var gitt Israel i Den gamle pakt, nå er overført på den kristne kirke. Det er kirken, som gjennom sitt hode Kristus, er den rettmessige fortsettelse av gudsfolket i den gamle pakt. Det er kirken som er det nye gudsfolket og det er kirken som representerer landløftene. Det skjer altså en åndeliggjøring av løftene, slik at de mister den konkrete, materielle betydning de har ifølge sin ordlyd i Det gamle testamentet.

Som alle kan se, betyr denne tolkning at Israels rolle i frelseshistorien er til ende i og med Den gamle pakt. Israel som land og folk har ingen rolle i Nytestamentlig tid.

I tråd med den teologiske forutsetning om at Gud begynner en helt ny frelseshistorisk gjerning i Jesus, kommer så en annen hovedtanke. Nemlig at bare de profetier i GT som gjentas og bekreftes i NT er gyldige. Og ettersom landløftet til Israel og Israels tilbakevending som kjent ikke står omtalt i NT, faller dette utenfor kirkens skjema. Teologene gjør seg altså avhengig av at de kan finne ”tråder” i NT som kan bekrefte beretningen i GT. Når disse ikke er å finne, snakkes det om NTs taushet. Denne tausheten tas så til inntekt for at NT stilltiende har opphevet løftene i den Gamle pakt.

Kirken ståsted, og det gjelder ikke bare vår nasjonale kirke, men hele den lutherske kirke, kan oppsummeres med ordene fra den tyske teologen Th. Kliefoth (slutten av 1800-tallet): ”Med det kall som Israel virkelig hadde, var det etter sakens natur ute og til ende da Frelseren hadde funnet sin plass på jorden. Israel trådte dermed av seg selv tilbake i rekken blant de andre folkene.”

Konklusjonen fra kirkelig hold er derfor at Israel har ingen rolle å spille i Guds frelseshusholding i Nytestamentlig tid. Israel er å forstå som en stat på lik linje med andre stater. Israel har ingen fortrinn.

Kirkefolket ser med andre ord ikke Guds finger i det som skjer i Midt-Østen og de finner ingen spesiell grunn til å juble over jødernes tilbakevending til sitt eget land. Tvert om så har kirken vært opptatt med å føre en politisk korrekt balansegang mellom jødene og staten Israel på den ene siden og palestinerne og araberstatene på den andre. I så måte samsvarer kirkens posisjon med offisiell norsk utenrikspolitikk.

Nå må vil legge til at ikke alle teologer er helt på linje med sin egen kirke i dette spørsmålet. De har anført at det faktum at staten Israel har eksistert i mer enn 50 år, også må bety noe teologisk. At jødene nå vender tilbake til sitt gamle land, kan være en forberedelse på deres omvendelse til kristendommen, heter det. I så måte er det Gud som handler, og jødernes tilbakevending blir ingen tilfeldighet. Her letes det med andre ord etter en teologisk mening med det som skjer.

I det store og hele er det nok allikevel riktig å si at kirken har ingen teologi som kommer til rette med det historiske faktum at jødene med staten Israel, er i ferd med å komme tilbake til løftenes land. Det er og forblir et stort sprang til den likefremme forståelsen som gjør seg gjeldende blant bedehusfolket.

Vi har altså et teologisk spenningsfelt mellom to svært ulike oppfatninger om hva som faktisk skjer. Får vår del ønsker vi å plassere oss i dette spenningsfeltet, og ta med inntrykk fra begge leire. Vi må innrømme at bibelstoffet er mer komplisert enn det vi ofte hører fremstilt i lavkirkelige kretser. På den annen side er vi ikke imponert over den bibeltroskap som gjør seg gjeldene i kirkelige kretser. Her er det nok feil og mangler på begge sider.

Perspektivene fremover – hva skal vi mene om staten Israel?

For vår del deler vi bedehusfolkets overbevisning om at når jødene nå får igjen sitt land, så er det med rette. Landløftet til Abraham er evangeliesiden i Guds handlemåte. Det er løfter som er gitt uten krav om motytelse fra Abrahams side. Det er en nådepakt. Gud angrer ikke på sin nåde, og Guds nåde kan heller ikke gjøres ugyldig gjennom folkets ulydighet. Det samme gjelder Israels utvelgelse som Guds folk. Det nye testamentet bekrefter at denne utvelgelsen fremdeles står ved lag.

Men vi er også enige med kirkefolket og fagteologene i at dette bildet må nyanseres. For også lovsiden i Guds handlemåte må taes i betraktning. For det står også skrevet at *"Herren din Gud er en fortærende ild, en nidkjær Gud."* (5.Mos.4.24). Herren forventer at vi tar vare på hans bud, og må reagere når vi ikke gjør det. Gud er ikke bare en nådens Gud, men også en vredens Gud.

Israel kom gradvis til å vende Herren ryggen. Derfor kunne allerede Moses si at *"Dere skal rykkes opp av det land du kommer inn i og skal ta i eie. Herren skal sprede deg blant alle folkene fra jordens ene ende til den andre."* (5.Mos.28.). Israel kom da også til å føle Guds domskrefter. Første gang da assyryerne inntok Nordriket på 700 tallet, og senere på 500 tallet da Babylonerne inntok Sydriket og deporterte Jerusalems befolkning.

Tekstene i Det gamle testamentet gjør altså at den alminnelige bibelleser får et problem. For det spørsmålet som presser seg frem er dette:

- Er løftene til fedrene blitt gjort ugyldige på grunn av Guds krav i Moseloven?
- Er landet blitt tatt fra folket fordi de ikke holdt mål etter loven?

I spørsmålet om landløftet til Israel kan det virke som om vi kommer i en klemme og må foreta en avveining. For hva er det som gjelder, hva er det som må tillegges størst vekt - løftene til fedrene eller kravet i Moseloven?

For å kunne si noe meningsfylt om jødenes rett til sitt eget land, må vi altså først arbeide oss igjennom et teologisk problem. I forlengelsen av dette ligger alle de gammeltestamentlige profetiene om at jødene skal få komme tilbake til sitt eget land. Er disse å forstå etter sin ordlyd, eller må også disse leses med påholden penn?

Vårt svar er at løftene om tilbakevending er en del av Guds nåde. Vi mennesker har ingen rett til å sette spørsmålstejn ved Guds handlemåte, selv om vi ikke fullt ut forstår alle ting. Vi har ingen rett til å sette oss i Guds sted. På den annen side må vi registrere at også i denne saken er det mer å si. Abraham og alle profetene etter ham levde med Gud, det gjør fremdeles ikke jødefolket. Her har vi et nytt spenningsforhold.

Så kommer selve kronspørsmålet: Hvorfor samler Herren sitt folk?

Ja, svaret på det har vi allerede antydnet – for at jødene skal omvende seg!

Vi vet at jødenes omvendelse er klart profetert så vel i Det gamle som Nye testamentet. Så er det da også enighet blant hele kristenfolket om at jødene en dag skal bli frelst, eller for å si det med Paulus: *"Fra Sion skal befrieren komme. Han skal rydde bort ugudeligheten fra Jakob"*.

Et spennende og langt mer omdiskutert spørsmål er: hvorledes skal Israel bli frelst?

Når dette er et omstridt spørsmål, så er det blant annet fordi Bibelen ikke gir krystallklare svar. Innenfor teologien finnes det heller ingen lære om dette. Men når det er sagt, så vil den observante bibelleser ikke ha vansker med å finne gode holdepunkter. Ved å kombinere forskjellige bibelsteder på en skjønnsom måte, er det fullt mulig å få en begrunnet oppfatning.

Et meget kjent skriftsted for mange bibellesere er de mektige profetiene hos Ezekiel kap.38 og 39. Her leser vi at *"Når lang tid er gått", "ved årenes ende" og "i de siste dager"* skal hedningefolkene mønstres til en storkrig mot Israel. Det kan ikke være tvil om at tekstene refererer til Nytestamentlig tid. Blant fagteologene har det også vært stor enighet om at profetiet omhandler en av de siste akter i kampen mellom Guds rike og verdens riker. Spørsmålet har mer vært i hvilken grad man kan lese staten Israel inn i teksten. Det vi i den forbindelse kan si på strak arm, er at tekstene forutsetter et folk som er samlet.

I dette profetiet finner vi også de merkelige ordene om Gog og Magog. De fremstilles i teksten som ledere av Guds fiender. Men disse navnene er interessante, fordi de representerer Jafets ætt. Og Jafets ætt tilsvarer den senere europeiske-nordasiatiske befolkning.

Med en slik forankring i Skriften er vi plutselig i stand til å si noe om hvem som blir Israels fiender. Det er ikke de asiatiske folkeslag, heller ikke de afrikanske. Fingeren peker på et avkristnet Euopeisk kontinent, som i bibelsk forstand strekker seg inn i Den nære orient.

Her har vi nok et eksempel på at teologi også blir politikk. Gud oppreiser ikke Israels fiender av løse luften. Han handler i historien, med historiens egne folkeslag. Slik har det alltid vært.

Men tilbake til frelsen – hvordan skjer den?

Ja, hvordan skjer det i sin alminnelighet at mennesker blir frelst og kommer til tro?

Vi mennesker er slik at vi av naturen lever med ryggen til Gud. Slik er det også med folkeslagene. Men når vi en dag kommer opp i en trengt situasjon eller i en stor ulykke og ikke vet vår arme råd, da ser vi etter hjelp utenfor oss selv. Når den dag kommer at vi ikke lenger kan hjelpe oss selv, da spør vi etter Gud og hans makt. Hjelpeløshet synes å være en forutsetning for å søke Herren. Slik er det med enkeltmenneske, og da er det vel ikke så unaturlig å tenke seg at dette også kan komme til å gjelde for et helt folk.

Ezekiel beskriver den store hær som under ledelse av Gog og Magog, samler seg til strid mot Israel i de siste dager. Den samme teksten sier at de kommer over et folk som er helt uforberedt på strid. Men selve omvendelsen er best beskrevet hos Sakarias. Han begynner kapittel 12 med å at Jerusalem er blitt til *"en tumleskål"* og *"en løftestein"* for folkene. Det er jo en beskrivelse vi kan kjenne oss igjen i ut fra dagens politiske situasjon. Alle *"jordens hedningefolk"* skal samle seg mot Jerusalem, står det videre. I det krigs-scenariet som så følger, lider Israels fiender nederlag, slik det også står beskrevet andre steder. Men så står det videre:

”Men over Davids hus og over Jerusalems innbyggere vil jeg utgyte nådens og bønnens Ånd, og de skal skue opp til meg som de har gjennomstunget.”

Israels folk får altså se den korsfestede i nødens stund. Når alt håp er ute og fienden truer med fullstendig ødeleggelse av land og folk, da kommer omvendelsens time. Da skal det lyde mann og mann i mellom: *”Hvem trodde det budskap vi hørte?”* Israels folk får åpnet sine øyne for evangeliet, og Sakarias sier at det blir stor sorg i landet over den synd folket har begått.

Men i sorgen over egne synder ligger også grunnlaget for Israels oppreisning. Det som før var umulig for Gud – nemlig å nå folket med sin velsignelse – blir nå mulig. Israel blir velsignet i enhver forstand av ordet. Både på det politiske, religiøse og kulturelle område, vil Israel oppleve en blomstringstid som er helt unik. *”Alle som ser dem, skal kjenne at de er en ætt som Herren har velsignet.”* (Jes.61.9). Israels sørgedager er til ende.

Skriften varsler altså om at det vil komme helt andre tider for Israel enn det vi kan se i dag. Men det vi *kan* se, ut fra Skriften og ut fra historien, er at noe allerede er i ferd med å skje.

”Vekter! Hvor langt på natt?” Slik ble det spurt hos profeten Jesaja (21.11). Se, det vet vi ikke! Men en ting vet vi. Det bærer mot dag for Israel.

Jøden i historien

Det sies at Fredrik den store av Preussen en gang spurte sin livlege om det fantes noe bevis på Guds eksistens. Svaret lød: "Die Juden, Eure Majestät."

Jødene har opp gjennom historien blitt forfulgt med et hat og en fanatisme som mangler sidestykke. De er blitt hånet og spottet, fordrevet og massakrert, i land etter land, århundre etter århundre. De har levd som annen rangs borgere, ofte i ghettoer, uten rett til eiendom, utdanning eller deltakelse i det alminnelige samfunnsliv. Som regel stod de uten rettsvern, de var jaget vilt. Allikevel har de overlevd og bevart sin identitet som jøde. Ikke rart at Fredrik den stores livlege så på jødene som et bevis på Guds eksistens.

Dertil kom at jødene etter Bibelens ord var Guds eget folk. Hadde man ikke klart å utslette jødene, så var jo det et indirekte vitnesbyrd om at man heller ikke hadde klart å utslette Gud. Gud stod bak, og det var tydelig for de som ga saken noen ettertanke. Livlegens ord var med andre ord meget veloverveid.

Fiendskapen mot jødene må jo undre noen og enhver. Hvorfor akkurat jødene? Rent umiddelbart kan man nok svare at jødene har stilt seg laglig til for hugg ved så klart å skille seg ut fra sine omgivelser. De har holdt krampaktig fast på sin religion, sitt språk og sin kultur og konsekvent nektet å la seg integrere i de samfunn som de har bodd i. Så langt har dette gått at de ofte ikke tok bryet med å lære seg språket til de folk som de bodde blant. Helt klart må dette ha vakt irritasjon og nørt opp under folks fordommer.

Men ser vi nærmere på dette spørsmålet kommer det opp en annen og mer dyptpløyende forklaring. Jødene var ikke et hvilket som helst folk. De var bærere av Guds åpenbaring. Blant alle folkeslag var det dette folket Gud utvalgte seg i GT-tid. Det var jødene som fikk de 10 bud og det var her Gud formidlet sitt budskap gjennom profetene. Det var som jøde Gud lot sin Sønn føde og det var fra jødefolket og de 12 apostler budskapet ble spredt verden over. Sånt vekker for det første misunnelse. Hva har jøden som vi andre ikke har? Eller som Adolf Hitler mer brutalt skal ha sagt: "Det kan ikke eksistere to utvalgte folk."

Jøden ble en vandrende påminnelse om Guds eksistens, at Gud er en hellig Gud og at Gud krever menneskene til regnskap. Slike tanker har aldri vært populære hverken nå eller før. Jødene ble på en måte verdens samvittighet. Derfor ble de ikke tålt – ikke for sin skyld, men for Guds skyld.

Moseprofeti

Jødene historie er en historie om en nesten sammenhengende lidelse. Jødene har vært forfulgt fra tidens morgen og inntil i dag. Men før vi dukker inn i historien, skal vi ta med oss noen ord fra 5. Mosebok kap. 28. Det er et budskap, et profeti som Moses kommer med før innvandringen i Kanaan.

*"Dere skal rykkes opp av det land du kommer inn i og skal ta i eie.
Herren skal sprede deg blant alle folkene fra jordens ene ende til den andre. ..*

*Blant disse folk skal du aldri ha ro. Der skal ingen hvile være for din fot. Herren skal der gi deg et bevende hjerte og uttærte øyne og en vansmektende sjel.
Ditt liv skal henge i et hår. Du skal engstes natt og dag og aldri være sikker på ditt liv.
Om morgenen skal du si: Var det bare kveld! Og om kvelden skal du si: Var det bare morgen! – for den angst du kjenner i ditt hjerte, og for det syn du ser med dine øyne.”*

Før Jødefolket har fått tatt sitt hjemland Kanaan i bruk, kommer altså Moses med det profeti at de skal miste det igjen. De skal bli spredt blant alle folkeslag, blant disse skal de aldri ha ro. De redsler som skal hjemsøke dem der, skal ri dem som en mare. Angsten skal ingen ende ha.

Og slik er det også gått. Profetien fra Moses har gått gradvis mer i oppfyllelse, jo lenger frem i historien vi er kommet. Under nazismen og under holocaust har dette profetiet *til nå* fått sin mest fullendte oppfyllelse.

Det er underlig å tenke på at dette altså ble sagt 1200 før Kristus. Det er likesom Moses får beskjed om å tegne jødernes historiske skjebne. Med det fornemmer vi også Guds vilje med sitt folk. Ikke så å forstå at Gud fremelsker lidelsen. Men som et Guds redskap, må jødene forberede seg på ikke å bli akseptert av verden. Verden elsker mørket fremfor lyset. Sammenlikningen med Jesus Messias ligger snublende nær. ”Har de forfulgt meg, vil de også forfølge dere.” Verden kan kun elske sitt eget. Guds ord og Guds budskap blir møtt med motsigelse. De som vil bære frem Guds frelsesplan, være en Herrens tjener, blir ikke ønsket velkommen av noen. Det være seg om de er kristne eller jøder. Men verst har det gått ut over jødene.

Jødeforfølgelsene begynner

Det er betegnende for den åndskamp som har foregått fra tidenes begynnelse, at da Israel innvandret i Kanaan fra øst på 1200-1300-tallet, så innvandret samtidig filistrene fra vest. Filistrene kom fra Egeerhavet og fra de greske øyer og slo seg ned langs kyststripen i Kanaan og Gaza.¹ De ble som kjent en plage og en trussel for Israel gjennom mange hundre år. Parallellen til dette er den arabiske innvandring til Palestina som har foregått samtidig med jødernes innvandring siden slutten av 1800-tallet. Det er fristende å bruke Luther sine ord om at der Vår herre bygger en kirke, bygger djevelen et vertshus. Guds folk vil alltid være utfordret av Den onde.

Allerede i GT kan vi lese om jødeforfølgelse. Vi husker alle Faraos bekymring over at jødene skulle vokse egypterne over hodet. Han ga det påbud at alle guttebarn som ble født, skulle kastes i Nilen. Dette er det første angrep vi kjenner til på jødene som folk.

I Esters bok leser vi om Haman, kongens rådgiver, som planla å utrydde alle jødene i Perserriket. I utgangspunktet hadde han et motsetningsforhold til en eneste jøde – Mordekai – men det var hele jødefolket som skulle få unngjelde for det.

I Salmenes bok leser vi også om Israels fiender. Her heter det (S.83): ”*De sier: Kom, la oss utslette dem, så de ikke mer er et folk, slik at ingen lenger minnes Israels navn!*”. Salmen er trolig skrevet mot slutten av 800-tallet. Ønsket om å utslette Israel er altså ikke av nyere dato.

¹ Den geografiske betegnelsen Palestina er avledet av det hebraiske ord for Filistea, som betyr utvandring. Dette navnet som altså opprinnelig betegnet filistrenes land, ble først på 100 tallet brukt i utvidet mening til også å omfatte Israel – landet mellom Middelhavet og ørkenen. Men verken Det gamle eller Nye testamentet bruker dette navnet. I GT brukes navnet Kanaans land om Palestina.

Den romerske keiser Hadrian gjør et helhjertet forsøk på å utslette jødene. I forbindelse med opprøret som begynte i år 132 ble hundretusener av jøder drept og de sydlige områder i landet ble lagt folketomme. Jerusalem ble omdøpt til Alea Capitolina og jødene hadde forbud mot å oppholde seg i byen. Alt som minnet om jødisk kultur ble forbudt. Det var selve minnet om jødene som skulle utslettes. Det jødiske liv i diasporaen², dvs. i utlendighet, begynte for alvor da.

I de første tre hundre årene etter Kristus ble også den kristne kirke forfulgt av romerne. Men i år 313 ble det innført full religionsfrihet i Romerriket. Det skjedde ved Keiser Konstantin, som også tok i bruk Kristusmonogrammet på sine faner. I år 380 ble kristendommen statsreligion.

Kristendommens gjennombrudd i Romerriket førte til dårligere kår for jødene. De ble stadig møtt med diskriminerende lovgivning, og i år 415 ble det for eksempel forbudt å bygge nye synagoger i Romerriket. Men allerede på kirkemøte i Elvira, Spania i år 300, hadde kirken forbudt ekteskap mellom jøder og kristne. Kristne fikk heller ikke lov til å spise sammen med jøder.

Kirken utvikler en antijødisk teologi

Motsetningsforholdet mellom kristne og jøder hadde bygget seg opp så og si fra dag 1. Steningen av Stefanus, kirkens første martyr, er kanskje det første eksemplet på dette. I Apostlenes gjerninger og i Paulus brever, leser vi om mange eksempler på hvorledes Paulus ble motsagt og forfulgt av jødene. Det er heller ikke tvil om at mange kristne som led martyrdøden under romerne, var blitt angitt av jøder.

Nå skulle jo ha trodd, ut fra en menneskelig betraktning, at motsetningsforholdet mellom jøder og kristne, ville ha avtatt når forfølgelsen i Romerriket opphørte. Men skaden var allerede skjedd. Oldkirken med kjente navn som Justin Martyr og Ignatius, biskop i Antiokia, hadde utviklet utviklet en jødefiendtlig teologi. Her heter det blant annet at kristenfolket har erstattet jødene som Guds folk. Navnet Israel ble overført på kirken. Jødene ble avskrevet som et vantrø og ubotferdig folk, som Gud hadde forkastet. De hedningekristne hadde tatt deres plass som det nye Gudsfolket.

Etter at jødene hadde mistet sitt land under keiser Hadrian, begynte den kristne kirke endog å tvile på om jødene hadde rett til sitt eget land. Oldkirken var meget snar til å erklære at landløftene til Israel i GT, måtte forstås i åndelig mening og derfor nå som jødene var forviste, måtte overføres på kirken. Kirken var løftenes land.

Det spesielle med dette er at motsetningsforholdet til jødene, nå får en teologiske begrunnelse. Den går i sum ut på at jødene ikke lenger er å forstå som Guds paktsfolk.

Kirkefader Chrysostomos, som levde i siste halvdel av 300-tallet, tok et skritt lenger. Han utviklet teologien om Kristusmordet. På grunn av denne forbrytelsen fantes det ”ingen soning, ingen ettergivenesshet, ingen tilgivelse”. ”Gud hater dere”, var budskapet. Ekkoet av disse ordene kom til å ringe opp gjennom århundrene. Og så dypt forankret har denne forestilling

² Diaspora (gresk) betyr spredning / utlendighet. Ordet er brukt om jøder bosatt utenfor Palestina.

vært i den kristne kirke, at det først var det 2. Vatikankonsil i 1964 at læren om Kristusmordet og jødernes kollektive skyld formelt ble opphevet.

Kirkefader Augustin som var Chrysostomos samtidige, prøvde i utgangspunktet å holde fast på Paulus sin lære om at vi hadde plikt til å elske jødene. Men i sin ”Traktat mot jødene” skriver han at jødernes liv i fornedrelse var ment å være et ”vitnesbyrd om deres egen urett og om vår sannhet.” ”La dem få leve blant oss, men la dem lide og uavbrutt bli ydmyket.” Det er unødvendig å si at en slik forståelse av jødernes rolle, bare kom til å øke deres elendighet.

Jeg har valgt å dvele litt ved dette, fordi her finner vi mye av nøkkelen til den historiske lidelse som jødene har vært igjennom. Kirken frakjente jødene – ikke bare deres status som Guds folk – men også deres menneskeverd. Tanken og læren var at Gud selv hadde gitt opp dette folket. Og bare det at man kunne lære noe sånt, bidro også til å redusere jødernes verdi som menneske. Dermed var det duket for forfølgelse. Og forfølgelsene av jødene på denne tid - mot slutten av 300-tallet - finner da sted nettopp i de kristne samfunn, som er etablert i Romerriket.

Jødene under Islam (600-1080).

Muhammed (570-632) var opprinnelig positiv til jødene ettersom hans skriftlige arbeider (Koranen) langt på vei var en blanding av jødedom, kristendom og arabisk stammereligion. Men ettersom jødene ikke lot seg imponere over Muhammed, men holdt fast på sin religion, ble de gjenstand for forfølgelse.

Jødernes vilkår under den islamske storhetstid, varierte fra sted til sted og fra tid til annen. Allikevel er det de som mener at jødene sett under ett, hadde det bedre under Islam enn i den kristne verden. Blant annet hevdes dette av jødiske forskere som er knyttet til universitetet i Pennsylvania, USA. I motsetning til kristendommen tillot Islam jødene å vende tilbake til Jerusalem. Ikke desto mindre var det nettopp i denne tid, 660-691, at Al Aqsa-moskéen og Klippemoskéen ble reist i Jerusalem - på restene av jødernes gamle tempel.

Jødene kanskje eneste storhetstid, begynte med Islams erobring av Spania på 700-tallet. Her fikk jødene fulle borgerrettigheter og var dypt involvert i handel og administrasjon. Jødernes innflytelse på samfunnet var betydelig og jødisk språk og kultur blomstret.

I andre deler av den muhammedanske verden møtte imidlertid jødene betydelig motstand. De ble fordrevet fra den arabiske halvøy og de var gjenstand for forfølgelse i Babylon. Generelt må vi si at jødene delte skjebne med de kristne i de muhammedanske land. De ble sett på som ”vantroe” og 2.rangs borgere.

Jødene i Middeltiden.

Ettersom de kristne fyrster igjen tok tilbake den pyreneiske halvøy, begynte forfølgelsen av jødene også her. I 1391 erklærte erkebiskopen av Sevilla krig mot jødene. Titusener ble drept og opptøyene spredte seg til andre byer. Myndighetene ga jødene valget mellom dåp og immigrasjon. Mange lot seg døpe men fortsatte i hemmelighet å praktisere sin jødedom. Dette dobbeltspillet ble oppdaget og jødene fikk navnet ”marranos” dvs. svin. Antisemittismen økte i omfang og plutselig spredte den idè seg at det egentlige problemet lå i den jødiske arvemassen eller i ”mala sangre” dvs. dårlig blod. Dette kunne heller ikke dåpen endre noe på. Her ligger roten til spansk rasisme og som vi ser er den ikke ulik nazistenes tenkning om den ariske rase.

Under den spanske inkvisisjon (1481-92) ble ca 30.000 jøder brent på bålet. Forfølgelsene kulminerte i 1492 da Ferdinand og Isabella tvang 300.000 jøder til å forlate landet. Av disse dro 100.000 til Portugal. Få år senere ble de også fordrevet fra Portugal.

Jødene ble nå helt eller delvis fordrevet i land etter land. I 1290 ble de fordrevet fra England. I 1306 og flere ganger utover i det samme århundre ble de fordrevet fra Frankrike. Midt på 1300-tallet ble de fordrevet fra Ungarn og i begynnelsen av 1500-tallet fra flere italienske bysamfunn.

Middelalderens korstog ble også en prøvelse for jødene. Det var et korstog ikke bare for å gjenvinne Det hellige land fra muslimes herredømme, men det ble like mye et korstog mot jødene. Jødiske samfunn i hele Europa ble nå gjenstand for vilkårlig plyndring og drap. Verst gikk det ut over jødiske menigheter i Nord-Frankrike og Rhinland. I Mainz ble 1100 jøder drept på én dag. Det er anslått at ca en fjerdedel av den jødiske befolkning i Frankrike og Tyskland ble myrdet under det første korstoget. Etter at korsfarene hadde inntatt Jerusalem i 1099, flyktet jødene inn i sin synagoge. Der ble de brent nær 1000 til sammen. De som unnsnapp ble solgt som slaver. Under det annet korstog, som kom i stand på initiativ fra Paven, ble igjen jødiske menigheter i Rhinland massakrert. Det tredje korstoget, som kom i stand i 1190, utløste en sterk jødeforfølgelse i England.

Da muslimene gjenvant Jerusalem i 1192, fikk jødene på ny lov til å bosette seg i byen.

På det 4. Laterankonsil i 1215 ble det besluttet at jødene skulle skille seg ut fra den øvrige befolkningen ved å ha på seg en spesiell klesdrakt. De skulle bli å ha et tydelig merke på klærne som kjennetegn - en idé som nazistene senere grep med sin gule stjerne. I tillegg ble jødene bannlyst fra en lang rekke stillinger i samfunnet. Laterankonsilet utgjorde et høydepunkt i kirkens antijødiske lovgivning.

Som et ledd i motreformasjonen, bestemte pave Paul IV i 1554 at det skulle opprettes egne ghettoer for jødene. Paven fryktet for den innflytelse jødene hadde fått under reformasjonen, og bestemte seg for å skille jødene rent fysisk fra det øvrige samfunnet. I 1555 ble det opprettet en ghetto i Roma og det samme skjedde i en rekke andre italienske byer.³

I motsetning til utviklingen i det kristne Europa, inviterte tyrkerne jødene til å bosette seg i Palastina så snart det Ottomanske riket hadde fått kontroll med områdene i 1517. Jødene så dette som en guddommelig inngripen, og begynte å innvandre i stort antall.

I 1648 brøt det ut et opprør i Ukraina, som gikk hårdt utover jødene. Under ledelse av kosakkene mistet mellom 100.000 og 200.000 jøder livet. Andre ble tvangsdøpt eller solgt som slaver. 700 jødiske menigheter ble utslettet. Inntil da er dette den verste jødeutryddelse vi kjenner til.

---

³ Navnet ghetto ble første gang brukt i 1516 om et boligkvarter i Venezia som ble innrettet for jødene i nærheten av et kanonstøperi. (getto er italiensk og betyr støperi). Praksisen med jødekvartaler som var omgitt av murer og porter, var imidlertid kommet til før denne tid. Etter press fra den katolske kirke ble slike kvartaler opprettet i flere europeiske storbyer fra og med 1300-tallet. Det nye som skjedde med pave Paulus IV, var at ghettoene fikk preg av å være et regulært fengsel.

Martin Luther

Vi kan ikke tale om kirken og jødene uten å nevne vår egen Martin Luther. I likhet med Augustin var han lenge positiv til jødene. Men mot slutten av sitt liv endret han syn. Også han falt ned på at jødene ikke lenger kunne være Guds folk. Et avgjørende argument for ham var den lange tiden som hadde gått. Gud hadde ikke åpenbart seg for sitt folk på 1500 år, men latt dem leve i landflyktighet uten et Ord eller profeti. Det var i seg selv et bevis på at jødene var forlatt av Gud.

Like før sin død utga Luther skriftet "Om jødene og deres løgner". Her oppfordrer han myndighetene til å brenne synagogene, rive ned jødiske bolighus, konfiskere bønnebøker og forby rabbinerne å forkynne og mye annet. Nå vet vi at dette var nøyaktig hva nazistene gjorde. Det skulle være nok å minne om Krystallnatten da synagogene over hele Hitler-Tyskland sto i brann.

Det har vært spekulert mye over hvorfor Luther snudde helt om i synet på jødene, og hvordan en så respektert kirkebygger og teolog til de grader kunne gi seg antisemittismen i vold. Det har det ikke vært gitt noe godt svar på. Men muligens kan Luther ha ment at det burde ha vært mulig for jødene å slutte opp om den kristendom som reformasjonen stod for, i motsetning til katolisismen. Når dette ikke skjedde, men jødene holdt fast på sin tro, meldte skuffelsen og raseriet seg. I hvert fall bidro Luther til at den anti-jødiske tradisjon ble ført videre også innenfor de reformerte kirkesamfunn.

Den franske revolusjon og tiden etter

Den franske revolusjon ble et vendepunkt for jødene stilling – ikke bare Frankrike men over hele Europa. Den franske menneskerettighetserklæring av 1789 forkynte frihet for alle, like rettigheter for alle, eiendomsrett og rettssikkerhet. Og dette gjaldt også for jødene. Jødene fikk fulle borgerrettigheter i Frankrike. Men ikke bare i Frankrike. I de påfølgende år fikk jødene likestilling i alle de land som Napoleons armeer erobret. I 1796 ble således italienerne tvunget til å rive de jødiske ghettoer. Rett nok ble disse bygget opp igjen så snart Napoleon var ute. Selv om reaksjonen etter Napoleon innebar et tilbakeslag for jødene, var de franske idèer kommet for å bli. I 1850, 60 og 70 årene fikk jødene fulle borgerrettigheter i de fleste europeiske land. I Norge der jødene først ble stengt ute, fikk de adgang til kongerike etter Stortingsvedtak i 1851.

Det tankevekkende med dette er at det var rasjonalismen, ikke kristendommen, som gjenreiste det jødiske menneskeverd. Revolusjonens menn var hverken religiøse eller kirkevennlige. Men de var grepet av den allmenmenneskelige tanke at det skulle være frihet og likhet for alle. Dette ble også jødene til del.

Hva som senere har skjedd i historien kjenner vi kanskje bedre til. Antisemittismen var ikke slutt i og med den franske revolusjon. Vi kjenner til pogromene som brøt ut etter drapet på Alexander 2. av Russland i 1881.⁴ Pogromene, sammen med den økonomiske nøden, førte til stor utvandring fra Russland. De fleste drog til USA men noen slo seg ned i Eretz Israel, dvs. i landet Israel. Dette markerte begynnelsen til jødisk innvandring i Israel i nyere tid. I 1891 ble alle jøder forvist fra Moskva. Også i de påfølgende år kom det til omfattende pogromer i Russland, Ukraina og Øst-Europa.

⁴ Pogrom er russisk og betyr herjing, ødeleggelse. Ordet er i alminnelig språkbruk blitt en betegnelse på den vold og ødeleggelse jødene har gjennomgått. Under pogromene i Russland og Øst-Europa, som begynte på 1880-tallet, mistet mange tusen jøder livet.

Ved fremveksten av antisemittismen på 1800-tallet, ble fokus i jødeforfølgelsen endret. Nå var det ikke lenger bare *troen* det var noe galt med, nå var det selve *rasen* som sådan det gjaldt. Jødene ble som *folk* beskyldt for å undergrave den almennelige moral, religion, kunst og litteratur. Den fremste av raseteoretikerne var Alfred Rosenberg, som la grunnlaget for nazistenes antisemittiske propaganda.

Nasjonalsosialismen

Ingen politisk bevegelse gjennom tidene har vært så voldsom antisemittisk som den tyske nasjonalsosialisme. Hitler kom til makten som Rikskansler i januar 1933, og fra det øyeblikk tok jødeforfølgelsene til for fullt. Det begynte med boikott av jødiske butikker, jødiske embetsmenn og offentlig ansatte ble avsatt og pensjoner nektet. Ved Nürnberglovene i 1935 ble jødene fratatt alle statsborgerlige rettigheter. I november 1938 ble hundrevis av jødiske synagoger brent (Krystallnatten) og de første jødene ble sendt til konsentrasjonsleirene.

I 1938 innkalte president Roosevelt til en flyktningkonferanse i Frankrike for å diskutere de europeiske jøders skjebne. Av de tretti land som var representert, var det bare tre land: Danmark, Holland og Den dominikanske republikk som var villig til å ta opp noen tusener jøder. De øvrige land hadde i praksis stengt grensene. Det gjaldt også USA, som da hadde svært strenge innvandringsbestemmelser. Britene hadde lenge forsøkt å begrense den jødiske innvandringen til Palestina, og i 1939 ble det vedtatt et såkalt White Paper som begrenset innvandringen til 15.000 pr. år. I motsetning til tidligere satte britene inn krigsskip for å hindre illegal innvandring til Palestina. For de mange jøder som prøvde å unnsnippe naziregime i Tyskland, ble dette en tragedie.

Etter Wannsee-konferansen i januar 1942, besluttet nazistene at alle jøder i Tyskland og tysk-okkuperte områder skulle utslettes – ”Die endegültige Lösung”. Tilintetgjørelses-leirene ble opprettet og nedslaktingen satt i system. Da krigen var slutt, var 6 av Europas 9.7 millioner jøder drept.

Den katolske kirkes holdning til nazismens jødeforfølgelse har vært omdiskutert. Men det står fast at Vatikanet i 1933 inngikk en avtale med Hitler-Tyskland. Arkitekten bak avtalen var kardinal Pacelli, den senere pave Pius XII. I avtalen skulle Naziregimet garantere kirkens interesser i landet, mot at kirken til gjengjeld ikke skulle blande seg inn i politikken. Pacelli ga uttrykk for at antisemittismen var et indre tysk anliggende ingen andre burde legge seg opp i.

Etter at Pacelli ble pave våren 1939, inntok han den holdningen at jødene hadde brakt ulykke over sine egne hoder ved å avvise Kristus. Det minner oss om følgende historie som er blitt fortalt av en jødisk rabbiner: Da en pavelig sendemann så sent som i 1944 ble bedt om å gripe inn overfor deportasjonene fra Slovakia til Auschwitz med tanke på de mange jødiske barns uskyldige blod, svarte han: ”Det finnes ikke noe uskyldig blod hos noe jødisk barn i hele verden. Alt jødisk blod er skyldig. De må dø. Dette er den straff som venter dem for deres synd.”⁵

⁵ Rabbineren WMD Weismandel sine memoarer, sitert i *The Roots of Christian Anti-Semitism*, ”Liberty Press” N.Y. 1981.

I ettertid har kritikken mot Vatikanet, ikke minst fra jødisk hold, vært at pave Pius XII sviktet fordi han mer handlet ut fra politiske motiver enn moralsk-religiøse. Det er da også blitt hevdet at paven like frem til 1944 trodde tyskerne ville vinne krigen og derfor lukket øynene for jødeforfølgelsene.⁶

Hvorom alt er, så er det i hvertfall klart at kirken ikke talte på et tidspunkt hvor de satt inne med nødvendig informasjon om hva som faktisk foregikk i Hitler-Tyskland. Foruten sin gode forbindelse med Hitler-regimet, hadde Vatikanet også diplomatisk kontakt med allierte land som kunne fortelle dem hva som foregikk i Tyskland.

Heller ikke i ettertid har Vatikanet funnet grunn til å beklage sin holdning. Det var de som hadde håpet på at pave Johannes Paul II under sitt besøk i Israel i mars 2000, skulle ha omtalt kirkens holdning til jødene under siste krig. Men pavens bønn om tilgivelse for kirkens synder overfor jødene, inneholdt ingen henvisninger til Holocaust.

Men det er ingen grunn til ensidig å klandre den katolske kirke for unnfallenhet. Tross alt hadde Tyskland nesten like mange protestanter som katolikker, og heller ikke den protestantiske kirke glimret med noen motstand mot jødeforfølgelsene.

Jeg tror det er riktig å konkludere med at kirken med sin sterke anti-jødiske holdning langt på vei legitimerte utslettelsen av jødene. I så måte må vi si oss enige med Mariasøstrene i Darmstadt, Tyskland, som i en kommentar skriver:

”Skjønt nazismen var antikristelig, var det egentlig den kristelige antisemittismen som gjorde Holocaust mulig. Hitler og nazistene fant en modell for sine egne planer i middelalderens katolske, anti-jødiske lovgivning, og de leste og spredte Luthers giftige, antisemittiske skrifter.”⁷

Staten Israel: tilblivelse og kamp

Jødeforfølgelsene i vår egen tid har først og fremst skjedd gjennom de arabiske staters forsøk på å knekke jødene og staten Israel. Men i de senere tiår har også store deler av den øvrige verden utvist en stadig mer Israelfiendtlig holdning.

Arabernes motstand mot jødene i vår tid skriver seg tilbake til den jødiske innvandring, som for alvor tok til på 1880-tallet. Jødene kom hovedsaklig fra Russland på grunn av pogromene der, men også fra Øst-Europa. De tok til å dyrke opp de malariabefestede sumpene i Israel. Inntil denne innvandringen tok til, hadde landet lagt øde i flere hundre år. Det hadde vært ”en ørken” akkurat som forutsagt i Guds ord. Bare noen arabiske nomader hadde fra tid til annet streift inn i landet. Men fra det øyeblikk den jødiske innvandringen tok til, begynte også en parallell arabisk innvandring. I 1914 var det bosatt 90.000 jøder i landet, men flertallet av befolkningen var arabisk.

Den arabiske reaksjonen var både positiv og negativ. Jødene dyrket nytt land, skapte industri

⁶ Dette blir bl a hevdet av John Cornwell i boken ”Hitlers Pope: The Secret History of Pius XII” (UK, sept 1999). Cornwell mener også å kunne påvise at Pius XII var innbitt antisemitt og en medløper for Hitler og naziregimet. Cornwell hadde under sitt arbeid med boken adgang til Vatikanets hemmelige arkiver. Boken fikk bred omtale i Aftenposten høsten 1999.

⁷ Informasjonshefte ”Kristenhetens skyld overfor det jødeiske folk. ”Evangeliske Mariasøstre” 1997

og bygget skoler. Dette var en aktivitet som også kom den arabiske befolkning til gode, og det var i denne tiden et utstrakt samarbeid og fellesskap mellom de to befolkningsgruppene. Den negative reaksjonen kom i første rekke fra de rikere arabere og lederskapet. De jødiske nybyggerne ble en utfordring for den patriarkalske og føydalistiske arabiske livsform. Frykten for å miste kontrollen over sine egne var sterk. I tillegg var den jødiske religion en utfordring for Islam og den samfunnsorden som Islam representerte.

Frem til 1. verdenskrig lå hele område i den Nære orient under Ottomansk herredømme. Slik hadde det vært i 400 år. Etter krigen ble område delt mellom England og Frankrike. De to landene styrte områdene på vegne av Folkeforbundet. Det som i dag er Irak, Jordan og Israel ble britisk mandatområde, Libanon og Syria fransk. Irak og Jordan (daværende Transjordan) ble i 1921 gitt til araberne, slik at det som i praksis ble britisk mandatområdet under betegnelsen Palestina, var området vest for elven Jordan.

Britene prøvde allerede i 1921 å skape en egen Palestinsk stat som skulle bygge på samarbeid mellom jøder og arabere. Men i det foreslåtte grunnlovsutkastet var det gitt innrømmelser til jødene, som araberne ikke kunne akseptere. Britene måtte derfor fortsette et direkte styre, men søkte hele tiden å dra jøder og arabere med i forvaltningen. Dette var jødene positiv til, men araberne motvillige. I stedet for samarbeid mellom de to befolkningsgruppene kom det gjennom hele 1920 og 30-tallet det til voldelige sammenstøt. I 1936 ble det laget en eget arabisk Høykomite som skulle organisere motstanden mot jødene. I 1937 skrinla britene enhver tanke om en Palestinsk stat som skulle bygge på samarbeid mellom jøder og arabere. I stedet for foreslo de en deling av Palestina, de såkalte "Peel proposals", oppkalt etter lederen av en britisk undersøkelseskomisjon. I 1938 var "delingsplanen" kopt ned til et forslag om å opprette et jødisk område rundt byen Tel Aviv. Planen ble selvsagt avvist av jødene, men det interessante er at den også ble avvist av araberne. De kunne av prinsipp ikke akseptere noe som liknet en jødisk statsdannelse på arabisk jord.

Etter krigen fikk problemene i Palestina slike dimensjoner at britene kom til å kaste kortene. I mars 1945 ble Den arabiske liga dannet. De arabiske stater i området oppkastet seg til talsmann for palestiner-araberne, som stod uten et lederskap. Israelerne på sin side ble stadig mer militante overfor britene, som ble sett på som en okkupasjonsmakt. Det som nok allikevel fikk begeret til å flyte over, var at den amerikanske president Harry Truman kastet seg inn i konflikten på jødisk side. Britene overlot problemet til FN, som i november 1947 vedtok en delingsplan for Palestina.

Den jødiske stat ble proklamert 14. mai 1948. Dagen etter erklærte britene at deres mandattid var over. Samtidig marsjerte styrker fra Den arabiske liga inn i området. Med mindre avbrudd varte krigen frem til februar 1949, da det lyktes FN å få i stand en våpenhvile. På det tidspunkt hadde flere hundre tusen palestinerarabere forlatt det Israelske området. Dette ble opptakten til det såkalte flyktningproblemet.

Hvor bittert araberne kjempet mot den jødiske statsdannelse kom blant annet til uttrykk da FNs hovedforsamling debatterte delingsplanen. Saudi Arabias delegat hevdet under debatten at "Selv om det bare skulle være snakk om byen Tel Aviv, vil vi ikke anerkjenne noen jødisk stat..." Det var m.a.o. ikke den territoriale størrelsen på staten Israel som var problemet, men det forhold at den var jødisk.

I tiden som har gått siden frigjøringskrigen har Israel måtte føre flere kriger som alle har hatt sin rot i araberlandenes ønske om å hive jødene på sjøen. Summarisk kan vi nevne:

Sinaikrigen i 1956 som var foranlediget av stengningen av Tiranstredet og Egypts forbud mot å la båter med trafikk til Israel passere gjennom Zueskanalen. **Seksdagerskrigen i 1967** som var foranlediget av at den egyptiske president Nasser pisket opp en krigspsykose i den arabiske verden og tvang FN-styrkene i Gaza til å fjerne seg. **Yom-Kippur-krigen i oktober 1973** som startet ved at egypterne landsatte styrker på østbredden av Zueskanalen og syrerne gjenerobret deler av Golanhøyden. **Libanonkrigen i 1982** som var forårsaket av arabisk terrorisme.

Med til dette bildet hører at jøder i alle de arabiske land i Midtøsten og Nord-Afrika har måtte forlate landet i årene etter 2. verdenskrig. Mer enn 800.000 jøder ble drevet på flukt, de fleste kom til Israel. Før jernteppets fall i 1989, levde også jødene i Øst-Europa og Sovjetunionen under svært kummerlige forhold.

Da den 2. verdenskrig var slutt, ble jødene møtt med sympati i hele den vestlige verden. Folkene så med avsky på nazistenes behandling av jødene, og opprettelsen av den jødiske stat ble sett på som rettferdig. Da Israel beseiret alle de araberstatene som gikk til angrep i 1948, ble det oppfattet som noe nesten mirakuløst.

Men de gode følelsene overfor Israel skulle ta slutt. Etter 6.dagers-krigen i –67 forandret bildet seg. Israel var blitt en stormakt i Midtøsten og hadde lagt under seg meget land i forhold til det som var FN's utgangspunkt i 1947. Jødernes kamp for å overleve kunne ikke lenger sammenlignes med David kamp mot Goliat. Tvert om, i det politiske miljø rundt om i Europa ble Israel i økende grad slått i hartkorn med "imperialistiske" stater, og sionismen klassifisert som en farlig form for nasjonalisme.

Denne endringen i stemningsleie kom de arabiske stater til å dra full nytte av. Ikke minst gjaldt den palestinske frigjøringsbevegelsen PLO som ble dannet i 1964. Formålet med bevegelsen fra å vinne tilbake de "fraranete hjem" og erstatte Israel med en sekulær palestinsk stat. I 1974 vedtok det arabiske toppmøte i Rabat i Marokko at PLO var den eneste legitime representant for det palestinske folk. I FN fikk PLO status som observatør og Yasir Arafat fikk anledning til å tale til Hovedforsamlingen.

PLO's nasjonal-charter er det mest sentrale dokument når det gjelder å få innblikk i hva bevegelsen står for. Det ble vedtatt av Den første palestinske kongress i Jerusalem i mai 1964. Charteret er ikke akkurat noen invitasjon til samarbeid. I nesten samtlige av charterets 33 artikler snakkes det om "frigjøringen av Palestina". Og med frigjøring av Palestina menes ikke bare Vestbredden og Gaza, men hele det området som i sin tid var britisk mandatområde. I artikkel 19 heter det at: "Delingen av Palestina i 1947 og opprettelsen av Israel er å anse som fundamentalt ugyldig, uansett hvor lang tid som går,..." I artikkel 20 heter det at jødene er ikke å forstå som en nasjon med egen identitet. Charteret snakker om nødvendigheten av en væpnet revolusjon og at det ikke er mulig å akseptere noen løsning som innebærer noe mindre enn full frigjøring av Palestina. Charteret er med andre ord ikke noe annet enn en sammenhengende krigserklæring.

Nå kan man kanskje innvende at hele charteret er historisk passé all den tid Israel anerkjente PLO i 1993, og PLOs formann både muntlig og skriftlig har gitt uttrykk for at den delen av charteret som går inn for å utslette Israel, er satt ut av kraft. Charteret er imidlertid aldri blitt formelt annullert og erstattet med noe nytt. Av charteret siste artikkel fremgår det at det bare

kan endres ved to-tredjedels flertall blant samtlige medlemmer av Nasjonalkongressen. Noe slikt har ikke funnet sted. Vi vil derfor tro at det er en typisk arabisk fremgangsmåte å tale med to tunger. I praksis er det ingenting som tyder på at araberne har endret oppfatning av charterets gyldighet.

PLO's charter sier i virkeligheten ikke noe annet enn det som har vært arabernes synspunkt gjennom hele det 20. århundre. Det er en resolutt kamp mot alt som kan minne om en formalisering av jødernes nærvær i Palestina. Således kan PLOs målsetting summeres opp i to punkter: 1. Israel skal erstattes med en sekulær Palestinsk stat, og 2. De fordrevne palestinere fra frigjøringskrigen (1948/49) skal få komme tilbake til sine hjem.

Det siste forsøk som er gjort til nå på å forsone Israel og palestineraraberne, skjedde på Camp David forhandlingene sommeren 2000 under ledelse av den amerikanske president Clinton. Her ble palestinerne tilbudt en stat som dekket 95% av Vestbredden og 100% av Gaza. Tempelplassen og Øst-Jerusalem skulle få begrenset palestinsk selvstyre. I store trekk tilsvarte dette situasjonen fra før 6-dagers krigen i 1967. Yasir Arafat sa tvert nei. Palestinerne insisterte på fullstendig suverenitet over Gamlebyen og Øst-Jerusalem.

Spørsmålet om Jerusalem status, var det som definitivt senket forhandlingene. Tankene går uvilkårlig til Sakarias 12 - Jerusalem skal bli en løftesten for alle folkeslag. Men palestinerne hadde også krevd at alle flyktningene fra frigjøringskrigen - dvs. deres barn og barnebarn - skulle få rett til å vende tilbake til Israel. Antakeligvis snakker vi om 4-5 millioner mennesker som skulle få rett til å bo innenfor staten Israels grenser. Selv om bare en brøkdel av disse skulle få komme tilbake, ville det helt klart innebære en uakseptabel desstabilisering av det israelske samfunn.

Etter at forsøket på en politisk løsning rant ut i sanden, begynte den såkalte Al Aqsa intifadaen i september samme år. Tidligere intifadaer hadde vært preget av stenkastende arabisk ungdom. Nå ble det i tillegg skutt med skarpt på begge sider. Et helt nytt trekk var at araberne sendte inn selvmordsbombere. Dette førte til stort tap av sivile på Israelsk side. Situasjonen minnet mest om japanske selvmordsflyvere under 2. verdenskrig, og var vanskelig å forsvare seg mot.

Betydningen av sammenbruddet på Camp David og av intifadaen vurdert nå et år senere, er det fullstendige tap av tillit på begge sider. Israelerne har alltid hatt en forestilling – muligens naiv – om at det er mulig å leve i fred med araberne. Men nå hadde de opplevd at endog deres egen arabiske befolkning hadde gjort opprør. Jødene var skremt. I tillegg og det er kanskje det verste, den gamle forestilling om at det gikk an å bytte land mot fred, var borte. Det politiske konsept om at palestinerne i hovedtrekk skulle få tilbake grensene fra 1967 mot at Israel fikk en fredsavtale – ikke bare med PLO – men med alle arabiske land, hadde vist seg ikke å ha ført frem. I dag har Israel langt på vei ingen konkret forestilling om hvorledes fred skal kunne skapes. At folket ikke lenger vet noen utvei, er selve nøden. Men Herren ser til sitt folk.

Vi nevnte at stemningen i den vestlige verden kom til å svinge i arabernes favør. Det har vi ikke minst sett i forbindelse med Al Aqsa intifadaen. Men allerede på 70-tallet fikk Israel oppleve den endre holdning i det internasjonale samfunn. Vi skal nevne to episoder som illustrerer dette.

Under Yom Kippur-krigen i 1973 satte amerikanerne under president Nixon i gang en omfattende luftbro med våpenhjelp til Israel. Denne hjelpen var helt avgjørende for Israel,

som hadde lidd store tap i åpningsfasen. Problemet som amerikanerne møtte var dette: det var ingen europeiske land som ville gi landingstillatelse for flyene, slik at drivstoff kunne etterfylles. Heller ikke Storbritannia, USAs nærmeste allierte i Europa, ville gi slik tillatelse. Til slutt gikk Portugal med på å la flyene mellomlande på Azorene. Denne opplevelsen ga Israel et sjokk, for det viste med et slag hvor de europeiske land stod i Midt-Østen konflikten.

To år senere i november 1975 fikk Israel nok et slag i ansiktet. Da vedtok FNs generalforsamling en resolusjon som satte likhetstegn mellom sionisme og rasisme. Resolusjonen ble vedtatt med stort flertall. Bak vedtaket stod de arabiske land, som i flere år hadde hatt suksess med å fordømme sionismen i internasjonale fora. Med nå hadde altså selveste FN stemplet den jødiske nasjonalisme som et onde og med det berøvet jødene for deres nasjonale identitet. Vedtaket kom til å legitimere antisemittisme verden over. Den jødiske stat og med det indirekte alle jøder, var å forstå som en pariakaste. Først 16 år senere, i desember 1991, ble vedtaket trukket tilbake.

Avslutningsvis må vi si, at det er underlig – sett i perspektiv – at det ikke går an for de arabiske land å akseptere en nasjon på størrelse med Hedmark fylke, sett på bakgrunn av den enorme landmasse de selv rår over. Likeså er det underlig at en befolkning på 5 millioner jøder kan oppfattes som en trussel overfor en arabisk befolkning på flere hundre millioner.

Det er også underlig med den mediafokusering som Israel har fått. Nesten hver dag bringer aviser verden over førstesidestoff om Israel. I nesten hver eneste nyhetssending får vi høre om situasjonen i Midt-Østen. Om en ikke visste bedre, skulle en jo tro at Israel var en stormakt på høyde med USA og Russland. Det sies også at FN bruker en tredjepart av sin tid til å håndtere spørsmål i forbindelse med Israel.

Oppmerksomheten omkring dette lille landet med en håndfull million mennesker, er altså helt spesiell. Ikke noe annet område på jorden blir viet så stor oppmerksomhet som disse kvadratkilometerne i Palestina. Bare det alene gir grunn til ettertanke. Kan det være slik at Israel som Guds folk, utfordrer åndskreftene i tilværelsen, slik at det ikke bare dreier seg om politikk når vi snakker om Israel, men om åndskamp?

At svaret må bli et utvetydig ja, ser vi ikke minst av den usaklige og ofte direkte hatefulle omtale Israel får i mediene. Vi behøver ikke å gå lenger enn til oss selv for å oppleve dette. Når hørte vi for eksempel NRK sist omtale jødene på en positiv måte? Det må være minst 25 år siden. I dag synes det som om selve evnen til å forstå jødene og føle medlidenhet med dem, er borte. Det gjelder ikke bare NRK men også våre riksdekkende aviser. Det synes som om selve viljen til å forholde seg rasjonelt ikke lenger er tilstede, når det kommer til spørsmålet om jødene. Det minner svært om antisemittisme.

Vårt eget folk: stemningen snur

Norges positive holdning til staten Israel de første tiårene etter krigen, skyldtes i første rekke ledende personer innenfor Arbeiderpartiet og LO. Arbeiderbevegelsen så den gangen på Israel som et land der sionistiske sosialister gikk i gang med å bygge et demokrati i Midt-Østen. Partiet hadde nære kontrakter med israelske politikere som David Ben Gurion og Golda Meir. Utslettelsen av millioner av jøder i tyske fangeleire hadde gjort et uutslettelig inntrykk på de norske sosialdemokratene. I likhet med Europa for øvrig satt man igjen med en følelse av kollektivt medansvar for det som hadde skjedd. At jødene nå måtte få sin egen stat, ble sett på som rett og rimelig.

Det var den gamle garde i arbeiderbevegelsen med navn som Haakon Lie, Konrad Nordahl, Jens Christian Hauge og Trygve Bratteli, som stod bak den norske politikken overfor Israel. Einar Gerhardsen var den første europeiske statsminister som avla offisielt besøk i Israel. Det skjedde i 1961. Men også den norske opinionen stod i disse årene massivt på Israelsk side. Like til tiden umiddelbart etter 6-dagers krigen i 1967, viste gallup at 72 % av de spurte var pro-israelske, mens bare 5% sympatiserte med araberne.

Krigen i 1967 kom allikevel til å markere et vendepunkt både i vår holdning og i andre lands holdning til Israel. Dette hadde ikke bare med Israel å gjøre, men også med det forhold at på dette tidspunktet blåste det en radikal vind i Vest-Europa blant annet som følge av Vietnamkrigen. Dette utløste store demonstrasjoner mot USA, og i det politiske bildet ble Israel gjerne slått i hartkorn med USA som verdens imperialister.

I Norge ble nå den gamle garde i arbeiderbevegelsen avløst av yngre partifolk. Deres utenrikspolitiske merkesaker var båret oppe av en politisk radikalisme tuftet på tradisjonell klassekamptenkning. Hovedmotstanderne var USA, apartheidregime i Sør-Afrika og Israel. Blant disse var solidariteten med palestinerne det politisk korrekte. Første gang dette kom klart til uttrykk var på AUFs landsmøte i 1971. I et forslag til vedtak fremsatt av AUF i Oslo het det: "Forutsetningen for en varig fred må være at staten Israel opphører å eksistere som en jødisk stat." I det endelige vedtaket var denne ordlyden noe dempet, men det het like fullt at AUF ikke kunne akseptere "det eksklusive prinsippet som staten Israel bygget på". AUFs mål var å skape en demokratisk palestinsk stat med like rettigheter for alle. Med andre ord, vedtaket var nesten et blåkopi av PLOs eget program. AUFs leder var på dette tidspunktet Bjørn Tore Godal, senere utenriksminister og forsvarsminister. Det skulle likevel gå 10 år før Arbeiderpartiet anerkjente PLO som palestinerne lovlige representant.

Det som er tankevekkende her er at den yngre generasjon snur sine fedres politikk fullstendig på hode. Mens den eldre generasjon så solidaritet med Israel som en æressak, ønsket den nye generasjon å føre en politikk med brodd mot Israel. Og dette skjedde før Begin kom til makten og før invasjonen i Libanon i 1982.

Utviklingen innenfor Arbeiderbevegelsen på 70-tallet, får sin parallell i næringslivet. I siste halvdel av 70-tallet var Norge travelt opptatt med å sikre seg handelskontrakter i de arabiske land. Spesielt var det om å gjøre for regjeringen å holde beskjeftigelsen oppe i skipsverftsindustrien. Det stod om arbeidsplasser på Vestlandet. Med dette for øyet ble det sendt en rekke handelsdelegasjoner til arabiske land, samtidig som vi også mottok gjensidig. I regi av den norske stat ble det således inngått handelsavtaler med Egypt i 1977 og med Irak i 1979, for å ha nevnt noe. Det som muligens kan ha kommet overraskende på norske myndigheter, er at avtaler med norske firmaer, fra arabernes side forutsatte, at de samme firmaer ikke kunne ha noen form forretningsforbindelse med Israel. Altså en boikottboikottklausul.⁸

Etter en del frem og tilbake falt regjeringen ned på at avtaler med norske statsgarantier ikke kunne inneholde noen boikottklausul. Private firmaer uten statsgaranti kunne derimot gjøre som de ville. Regjeringen kunne ikke med loven i hånd gripe inn mot disse firmaene, het det. Men med dette hadde regjeringen i praksis akseptert en privat norsk handelsboikott av Israel.

---

⁸ Enhver som ville ha litt større kontrakter med et arabisk land måtte være forberedt på å skrive under på en slik boikottklausul. Helt siden Israel ble opprettet i 1948, hadde det arabiske boikottkontoret i Damaskus drevet sin virksomhet, og araberne har selv aldri lagt skjul på dette. Boikott av Israel var en naturlig del av en krigstilstand med Israel.

For mange innenfor arbeiderbevegelsen ble solidaritet med Israel i praksis et vanskelig prinsipp å stå fast på. Ikke bare var politikken i støpeskjeen, men hensynet til arbeidsplassene talte også. Eller som en stortingsrepresentant fra AP sa: "Her hjemme driver vi butikk". Norsk næringsliv så det på akkurat samme måte. "Vi har valget enten å selge til arabiske land, eller til Israel. Ettersom det er de arabiske land som er de økonomisk mest interessante, er valget ikke vanskelig for oss. Vi må velge økonomien eller politikken."⁹

Rekken av firma som etter hvert kom til å engasjere seg i den arabiske verden, er lang. Vi nevner noen av de største: Smevikgruppen, Klevens Mekaniske Verksted, Det norske Veritas, Norsk Hydro, Kværner Industrier, Elektrisk byrå og Jotungruppen. Vi kan altså notere oss at også norske statseide bedrifter deltok i boikotten.

I oktober 1978 tildelte Nobelkomiteen årets fredspris til Anwar Sadat og Menachem Begin. Da Begin kom til Oslo for å motta fredsprisen, tok han opp spørsmålet om Norge kunne levere Nordsjøolje til Israel. Arbeiderpartiregjeringen fikk øyeblikkelig kalde føtter. Det var ikke vanskelig å forstå at olje til Israel kunne sette handelsavtaler og dermed også norske arbeidsplasser i fare. Ja, verre, Norge kunne bli svartelistet som nasjon i den arabiske verden.

Også næringslivet slo alarm. Generaldirektør Gerhard Heiberg i Norcem rykket ut i Dagsrevyen og minnet om at de tre selskapene Norconsult, Norsk Hydro og Norcem hver for seg hadde kontrakter på over en milliard kroner. Norges eksportråd skrev brev til myndighetene og minnet om hva som stod på spill.

Det interessante i denne saken er at vi også kom under sterkt amerikansk press, men da med motsatt fortegn. Jimmy Carter som hadde fått i stand Camp David-avtalen, gjorde en direkte henvendelse til den norske regjering. Det amerikanske opplegget gikk ut på å bringe Norge direkte inn i avtalen mellom Egypt og Israel som en slags garantisk for oljeleveranser til Israel. Dette tanken ble også fulgt opp av visepresident Walter Mondale under hans besøk i Norge i april 1979.

I Stortinget var det bare mellompartiene som gikk inn for å levere olje til Israel. Arbeiderpartiet og Høyre fant hverandre i skjønn forening. Redselen for å trække araberne på tærne, hensynet til vår hjemlige økonomi og arbeidsplasser, talte tydeligvis tyngre for norske politikere, enn vennskapet med Israel. Norske politikere følte ikke lenger noe ansvar for den staten de en gang hadde stått fadder for.

Avslutningsvis tar vi med et apropos. I mars 1980 kom boligplattformen Alexander Kielland til å velte i Nordsjøen. 123 mennesker omkom. Det var de som så en Guds finger i dette. Tidspunktet var i hvert fall svært talende.

En historie som roper på bot

Som en konklusjon på vår lille historiske skisse, må vi si at antisemittismen lever videre i beste velgående. Jødehatet er ikke noe historisk forbigående, men snarere en permanent tilstand blant folkene. Opplysning, utdanning og fremskritt tar tydeligvis ikke knekken på fenomenet.

---

⁹ Disponent i Fjeldhus Bruk, John Kr.Høiaas i Dagbladet 23.04.80.

Det nye i vår tid er at *staten* Israel blir utsatt for den samme forfølgelse, som er blitt den enkelte jøde til del opp gjennom historien. På samme måte som det er legitimt å hate en jøde, er det nå legitimt å legge en hel nasjon for hat. På samme måte som jødene måtte leve i ghettoer, kan også staten Israel få et liv bak murer, som følge av internasjonal isolasjon. Israel er blitt *jøden* blant nasjonene.

Vi kommer i hu Herrens ord til Abraham: ”*Jeg vil velsigne dem som velsigner deg, og den som forbanner deg, vil jeg forbanne.*” (1.Mos.12.3) Det er umiddelbart klart for enhver leser at den fiendskap mot staten Israel som nå rår i de europeiske land, ikke bringer velsignelse med seg. Tvert om, ved å utfordre jøden og den jødiske stat opphoper man seg vrede på vredens dag, for å bruke et bibelsk uttrykk.

Verst er det allikevel når vi ser på kirkens rolle i jødernes lidelseshistorie. Det er ikke nok med at denne verdens mennesker forakter jødene. Ingen steder har forakten vært større enn i den kristne kirke. For kirken har helt fra tidenes morgen - med Bibelen i hånd – ringeaktet Guds folk. Jødene er blitt fremstilt som Kristusmordere som det var legitimt å legge for hat. Det gikk så langt at jødene ble fradømt alle menneskelige rettigheter. Kirken oppkastet seg til dommer og eksekutør. Den fratok jødene menneskeverdet og begrunnet det med at dette var Guds vilje.

Fra en kristen synsvinkel må en bare rygge tilbake i forferdelse. Skulle vi ikke nettopp som kristne møte jøden som vårt medmenneske og bror? Og om jøden hadde fart vill – hvilken rett hadde vi til å dømme ham? Vet vi ikke at dommen tilhører Herren?

Vi må spørre: Hvor var den kristne kirke med sitt budskap om nestekjærlighet og tilgivelse? Du skal elske din neste som deg selv, står det. Dette er det største bud i loven. Men vi har åpenbart ikke latt det gjelde for jøden.

Jesu, Guds Sønnns blod rensar oss fra all synd, heter det. Men det gjaldt åpenbart ikke jøden. For ham fantes det ingen tilgivelse, ifølge Chrysostomos.

Vi må si oss enig med presten og historikeren Edward Flannery når han kommenterer den kirkelige antisemittisme. Han skriver at den kristne kirke har korsfestet Kristus på nytt i hans eget folk, og ved å gjøre det har den fornektet sin egen tro. Det folk som har vært mest forfulgt i kristendommens tid har ikke vært kristne men jøder. Han skriver videre:

”Og dette var ikke den største skandalen: Jødene, som opp gjennom historien bar byrden Gud hadde pålagt dem, fant ingen allierte og ingen forsvarere i de kristne kirkene. Tvert imot, var det kirkene som var mest fanatiske i å baktale og undertrykke dem. Dette er en historie som roper på bot.”¹⁰

Det paradoksale er at jødene, som har fornektet sin Messias, har båret den smerte og den fornedrelse som ble Jesus til del her i tiden. Jaget og forfulgt inntil døden har de båret Mesterens kjennetegn. Det er jødene som har gjenspeilet Jesu Kristi skikkelse. Kanskje det også var noe av dette som lå bak svaret til livlegen til Fredrik den store.

Vi kristne derimot har ikke vist oss som vår neste overfor jødene, og vi har ikke møtt jødene med Jesu Kristi sinnelag. Hans Ånd har jødene ikke funnet hos oss. Dette er det svært å tenke på, og det roper på bot. Om så ikke skjer, om vi ikke innser hva vi har gjort mot Guds folk og ber det jødene om unnskyldning – er vi alle under Guds dom. Da er det ikke bare kirken som vil forvitte, men også land og folk.

¹⁰ Edward Flannery ”The Anguish of the Jews, Twenty-Three Centuries of Antisemitism.” Paulist Press, N.Y. 1985 s.295

Israel i teologenes støpeskje

Det er et tankekors og en anstøtstein at det er den kristne kirke som har lagt premissene for jødeforfølgelsene opp gjennom historien. Denne utviklingen er ikke endret seg etter at staten Israel så dagens lys. Tvert om, man kan snarere si at historien har satt teologien i forlegenhet ved at kirken ut fra sin Bibel ikke lenger kan forklare det som skjer.

I dette kapitlet skal vi se nærmere på de holdninger og teologiske resonnementer som rår grunnen blant fagteologene i vår egen kirke. Vi gjør dette fordi det i sin alminnelighet er ønskelig med innsikt i de teologiske resonnementer som gjør seg gjeldende i forhold til Israel. Men det er også ønskelig å få en forklaring på hvorfor ikke kirken kan tiljuble staten Israel og jødefolkets tilbakevending til eget land.

For å få lys over dette, skal vi nedenfor se på noen av de holdningene som tradisjonelt har kommet til uttrykk på Menighetsfakultetet (MF). Menighetsfakultet er den læreinstans som utdanner flest prester her i landet, og den er kirkens teologiske tenkeboks. Signalene derfra har stor betydning for de holdningene og den lære som kirken selv står for. Det er teologien fra MF som opp gjennom årene har lagt premissene for den oppfatning av Israel som generasjoner av prester i Den norske kirke har hatt og fremdeles har.

Men før vi går nærmere inn på temaet kirken og Israel, skal vi for ordens skyld minne om at kirken ikke har noe offisielt syn på eller lære om sitt forhold til Israel. Hverken i trosbekjennelsen eller i kirkens bekjennelses-skrifter finnes noe omtale av kirkens forhold til Israel. Vårt forhold til Israel er i den forstand ikke noe *trosspørsmål*. Allikevel er det klart for alle som bekjenner troen at forholdet til Israel er et *hjertespørsmål*. Av alle folkeslag var det dette folket Gud utvalgte seg og det var i dette folket han åpenbarte seg. Det er her vi finner Herrens profeter og senere hans apostler. Det var i dette folket Guds Sønn virket. Det var her frelsens og forsoningens gjerninger ble gjort. Det var i Jerusalem korset ble reist. Det var her Satans makt ble overvunnet og menneskene fikk en forsonet Gud.

Fordi Israel og jødefolket har vært og fremdeles er Guds verktøy, har dette folket for alltid sikret seg en plass i våre hjerter. Derfor kan ingen kristne være likegyldige til jødefolkets skjebne, til hvorledes de omtales og forstås – det være seg av fagteologer eller av verden i sin alminnelighet.

Åndeliggjøring av løftene

Det syn som rår grunne i vår kirke i dag, er at Israel ikke har noen rolle i Nytestamentlig tid. Israel var Guds åpenbaringsfolk i Gammeltestamentlig tid, men etter Jesu komme opphørte Israels rolle i Guds frelsesplan. Israel av i dag er å forstå som et folkeslag på lik linje med alle andre folkeslag.

For å komme frem til denne konklusjonen gjør teologene to grep: 1: de åndeliggjør eller abstraherer løftene i Det gamle testamentet, og 2: de forutsetter at Det nye testamentet må bekrefte løftene i Det gamle. Dette er i og for seg to selvstendige resonnementer, men konklusjonen blir i begge tilfeller den samme.

Ivar P.Seierstad, professor i Det gamle testamentet ved Menighetsfakultetet fra 1948 – 70, skriver at de gammeltestamentlige profetier ikke uten videre kan forstås bokstavelig. Profetiene har det trekk ved seg at de er ”skygger” og ”bilder” på det tilkomne. Han skriver:
 ”All profeti har den samme billedlige og skyggelignende karakter. Derfor må det hele tydes i lys av det nytestamentlige åpenbaringstrinn, under veiledning av det ord og den Ånd som Kristus har gitt sin menighet.”¹¹

For Seierstad ligger ikke oppfyllelsen av løftene i GT på det konkrete og bokstavelige plan, men på et høyere og videre plan. Vi må følge de linjene som Gud har gitt oss i den nye pakt, skriver han. Det er altså den nye pakt som er bestemmende for hvorledes profetiene i GT er å forstå, og de er notabene ikke lenger å forstå etter sin ordlyd.

Når det gjelder spørsmålet om Israels plass i den nye pakt, skriver Seierstad:

”Gjennom sitt hode, Kristus, er den hellige allmenne kirke den rettmessige fortsettelse av gudsstaden og gudsfolket i den gamle pakt. Og alle de gammeltestamentlige profetier om Jerusalems og Israels herlighet i den messianske tid, finner sin oppfyllelse på Jesu Kristi menighet som består av *troende jøder og troende fra hedningefolkene*.

Endog det løftet som Abraham fikk om å arve landet Kanaan, skal oppfylles i et høyere plan for Guds menighet.”

”Istedenfor det konkrete folk Israel og dets politiske-sosiale organer har vi den usynlige virkelighet som heter den hellige allmenne kirke.”¹²

De konkrete løftene fra GT som går på Israel blir altså åndeliggjort og overført på kirken. Kirken er kommet istedenfor Israel. Og dette, vil Seierstad hevde, er den egentlige oppfyllelsen av løftene i den gamle pakt. Det er kirken som er det nye gudsfolket. Endog landløftet som ble gitt Abraham, oppfylles nå på et høyere plan. Land til Israel er blitt til ”det himmelske fedreland”.

Seierstads resonnement representerer ingenting nytt. Vi har allerede sett at det er slik kirken har tenkt fra tidenes morgen. Men det er en bekreftelse på at Menighetsfakultetet står plantet midt i den kirkelige tradisjon. Ikke alle vil være like glad for det. Noen av oss hadde kanskje håpet at den norske kirke hadde noe mer å si.

Oskar Skarsaune, professor i kirkehistorie ved Menighetsfakultet, slutter seg helt til Seierstads prinsipielle syn. Frelshistorien i Det gamle testamentet er full av forbilder og modeller som må tolkes i lys av Det nye testamentet. Det gamle testamentet er nærmest en samling typologier, som først får sin oppfyllelse og egentlige mening med Jesus og den kristne menighet. Hva angår Israel skriver han:

”Profetiene angår nå det nye gudsfolk. I den gamle pakt var Guds folk en *nasjon*, en politisk og militær størrelse. Men i den nye pakt er Guds folk definert som de av Israel og hedningene som tror på Jesus, og de er ikke en nasjon eller en politisk og militær enhet.”¹³

En kan for det første stille spørsmålstegn ved hvorvidt Guds folk noensinne har vært ”en nasjon, en politisk og militær størrelse”. Men vi lar den saken ligge. Det Skarsaune helt klart

¹¹ Sjalomhefte ”Profeti og oppfyllelse” Luther forlag, Oslo 1979, side 23

¹² Ibid, s.20-26

¹³ Oskar Skarsaune ”Endetid”, Credo forlag 1992, s.34

mener, er at man ikke kan forvente at profetiene fra Det gamle testamentet kan oppfylles i sin konkrete nasjonale og politiske kontekst, i nytestamentlig tid. For i nytestamentlig tid finner profetiene sin oppfyllelse på det åndelige plan. Det nærmeste vi kommer en konkretisering, er at kirken, gudsfolket er det nye Israel. I denne måten å tenke på har vi også et eksempel på det som kalles for erstatningsteologi.

Dersom vi nå tar et historisk tilbakeblikk på MF, ser vi at ovennevnte oppfatning ikke er av ny dato. Åndeliggjøring av løftene har hele tiden vært å forstå som det teologisk korrekte. Professor **Ole Hallesby**, MFs gamle lærer i systematikk og Indremisjonens grand old man, skriver slik i sin "Troslære":

"Det nasjonale Israel i den gamle pakt er avløst av det åndelige Israel i den nye pakt. Og at som følge herav alle forjettelser om Israel, både i Det gamle og nye testamente gjelder den samlede nytestamentlige menighet."¹⁴

Hallesbys konklusjon var derfor at "Israels særstilling er til ende med den gamle pakt".

Så ivrig var Hallesby etter å avstreife enhver særstilling for jødene, at han endog benektet at det skulle være noen omvendelse for jødene som folk, slik det står beskrevet i Rom 11.25-26. Israels forherdelse ville vare ved inntil Jesu Kristi gjenkomst.¹⁵

Ole Hallesbys syn på landløftene kom også klart frem på en forelesning i 1928. Han kunne da fortelle sine studenter: "Jeg kan forsikre dere mine unge venner, at Israel aldri får sitt land tilbake igjen. Den tid er for alltid forbi."¹⁶

Tyve år senere var altså staten Israel et faktum.

Vi skal ikke ironisere over det teologiske gangsyn selv om det er fristende.

Når det gjelder "å ta livet" av løftene i Det gamle testamentet, er det ofte et kronargument som går igjen, nemlig henvisningen til 2. Kor.1.20. Her heter det:

"For så mange som Guds løfter er, i ham har de fått sitt ja. Derfor får de også ved ham sitt amen, Gud til ære ved oss."

Og så sies det, som for eksempel hos Skarsaune: "All GT-lig profeti er oppfylt eller skal oppfylles i Kristus." For Skarsaune gjelder dette så vel frelsesløftene, som landløftene og ætteløftet i GT. I tråd med det vi har allerede har nevnt, skjer det en "avnasjonalisering" og "avpolitisering" av profetiene. Skarsaune taler om en "Kristus-transformasjon". Vi har ikke lov til å gå utenom denne transformasjonen når vi vil anvende Det gamle testamentets profetier på vår egen tid.¹⁷

Den samme tanken går igjen hos Seierstad. Han understreker at forholdet mellom profeti og oppfyllelse dreier seg om virkeliggjørelsen av Guds råd til frelse for alle jordens folkeslag. Han skriver:

"Det dreier seg om en sammenhengende gudshandling i Kristus og ved Kristus. Oppfyllelsen er en oppfyllelse i Kristus, i det verk han hittil har gjort og i det verk han

¹⁴ Ole Hallesby "Troslære" bind II, Lutherstiftelsens forlag, Oslo 1938, s.524-26

¹⁵ ibid s.509-513 og 527

¹⁶ Øivind Andersen "En kristens forhold til Israel" s.12)

¹⁷ ibid s.34

fremdeles gjør som menighetens hode og herre fram til fullendelsen. Derfor må vi avvise enhver tolkning av profetiene som ikke er orientert ut fra Kristus.”¹⁸

Nevnte skriftsted blir altså utlagt slik at Jesus er oppfyllelsen av absolutt alle Guds løfter i den Gamle pakt, innbefattet landløftet.

Våre motforestillinger

Vi har ikke til hensikt å starte noen teologisk debatt. Vi erkjenner vår inkompetanse på det område. Men noen motforestillinger er aldeles åpenbare.

At Jesus er løftenens Ja og Amen (2.Kor.1.2) er ikke fra Paulus side ment å være noe debattinnlegg om Skriftenes (GTs) forståelse i nytestamentlig tid. Etter sin ordlyd nevnes ikke ”løftenes oppfyllelse” i det hele tatt. Det er noe man leser inn i teksten. Paulus taler om Guds trofasthet i sin alminnelighet og forsikrer i den forbindelse at løftene står fast. Kristus selv er garantist for dette, for han er løftenes ja og amen.¹⁹

Ut fra denne teksten hadde det faktisk vært mer nærliggende å trekke den motsatte slutning av den fagteologene gjør. Nemlig - at nettopp fordi Jesus er løftenes Ja og Amen, vil han en dag virkeliggjøre løftene i Det gamle testamentet slik de er etter sin ordlyd.

Alle Guds løfter har selvsagt en åndelig side – også landløftet. Vi skal alle en dag samles på hin breidd, i det fullkomne Guds rike. Her på den nye jord og under den nye himmel vil landløftet få sin endelige oppfyllelse. Vi bestrider derfor ikke at løftene har en eskatologisk side.

Vi bestrider heller ikke at de løfter som ble gitt til Israel i GT-tid, må utvides til også å omfatte kristne i NT-tid. Vi er alle en del av Israel - vi er alle Abrahams barn - jøder som kristne. Det er troen som avgjør. Men det blir galt når det åndelige Israel, som vi er del av, fortrenger det historiske Israel, og de løftene som er gitt dette folket særskilt. Og det er dette som skjer. Løftene åndeliggjøres og fratras sin konkrete historiske side. Det åndelige Israel **erstatte** det historiske Israel. Løftene blir fratatt Israel og overført på kirken.

Profetordene i GT inneholder flere virkeligheter samtidig. 1: De er myntet på Israels folk særskilt, 2: de er myntet på den utvidede menighet i Nytestamentlig tid og 3: de bærer i seg den eskatologiske virkelighet. Det som skjer på teologisk hold, er at man henter frem de to siste virkelighetene, altså den åndelige siden, og skyver den praktiske siden som er myntet på Israels folk ut av bildet.

Dersom man skal gå til et slikt skritt, må det dokumenteres ut fra Skriften. Men noe skriftbevis ikke levert med noen grad av troverdighet. Tvert om, det vi har med å gjøre er akademiske overlegninger, som er tuftet på fornufts betraktninger. Det føler ikke vi oss forpliktet på.

¹⁸ ibid s.11

¹⁹ Amen er et hebraisk ord som betyr sant, sikkert, pålitelig. I datidens dagligliv ble ordet ofte benyttet ved avtaleinngåelser. Partene brukte ordet Amen som en garanti / forsikring for at de ville overholde avtalen. De stod ved sitt ord. Nøyaktig samme betydning har ordet i vår sammenheng. Jesus er garantisten for at alle Guds løfter vil bli oppfylt – også landløftet til Israel.

Det gamle testamentet må bekreftes i Det nye.

Professor i NT **Hans Kvalbein** finner ingen begrunnelse for staten Israel i Det nye testamentet: ”I NT er det null interesse for Israel som land / landområde. Guds land til Israel erstattes med Guds rike.” (Israel-seminar ved MF oktober 1999) . I henhold til denne forståelse anlegger den nytestamentlige teologen en ren politisk vurdering av dagens Israel. Israel har ikke mer rett til sitt gamle land enn de arabere som har bodd i landet siden 600-tallet.

Hans Kvalbein fastholder og bekrefter det syn som lenge har vært i hevd, at bare de profetier i GT som finner sin bekreftelse i NT, er å forstå som gyldige. Ettersom for eksempel landløftet og Israels tilbakevending ikke står omtalt i NT, faller dette utenfor den fagteologiske forståelse. Teologene gjør seg altså avhengig av at de kan finne ”tråder” i NT som kan bekrefte fremstillingen i GT. Når disse ikke er å finne, snakkes det om NTs taushet (”argumentum e silentio”). Denne tausheten taes så til inntekt for at NT stilltiende har opphevet løftene i den gamle pakt. Man trekker altså konsekvenser av det som ikke er sagt.

Heller ikke Oskar Skarsaune vil være med på at staten Israel er å forstå som oppfyllelse av landløftene i Det gamle testamentet. Og han har samme begrunnelse som Kvalbein:

”På den ene side står det intet *direkte* om dette i hele Det nye testamente, heller ikke i disse viktige kapitler hos Paulus. Denne Guds Ords *taushet* må vi respektere.”²⁰

På den annen side holder han muligheten åpen for at jødefolkets omvendelse kan skje i landet. Men det er ingen teologisk slutning, bare en personlig antakelse. For når han skal prøve å forklare hvordan det kan ha seg at jødene er blitt bevart gjennom 2000 år for så å oppstå som staten Israel, så er konklusjonen at ”Det er historisk sett en merkelig sak...”.

Professor i GT Ivar P. Seierstad sier det slik:

”Så vidt jeg kan se, finnes det ikke i Det gamle testamente noe løfte som primært og direkte går på en samling fra *den* atspredelsen som ble følgen av at Israel forkastet Kristus. Det nye testamente inneholder heller ikke noe *direkte uttalt* løfte om en samling av Israel og en nasjonal-politisk besittelse av dette landet etter folkets forkastelse av Kristus.”²¹

Også Ivar P. Seierstad leter i Det nye testamentet for der - om mulig - å finne tekster som kan bekrefte at Israel skal få sitt land tilbake i NT-tid. Men uten resultat. Verre er det at han heller ikke i Det gamle testamentet finner løfter som med sikkerhet, kan anvendes på det eksil som ble jødene tildelt under Romerriket.

Det forhold at teologene insisterer på at det er Det nye testamentet som må slå an tonen, når det gjelder landløftenes gyldighet, retter oppmerksomheten mot forholdet mellom Bibelens to hovedbøker: Det gamle og nye testamentet. For en utenforstående må det fortone seg slik, at NT er uendelig mer verd enn GT. For bare det som gjentaes og bekreftes i NT er gyldig. Spørsmålet blir jo da hvorledes GT i det hele tatt å forstå? Er det slik at GT ikke kan stå på egne ben, og at skriftmaterialet fra denne delen av Bibelen simpelthen ikke har gyldighet ut over sin egen tid?

²⁰ Oskar Skarsaune ”Endetid – Hvordan forstå Bibelens endetidsprofetier?” Credo forlag, Oslo 1992, s.45

²¹ Ibid s.29

Disse spørsmålene setter en alminnelig bibelleser i et stort dilemma. For det er jo nettopp i Det gamle testamentet vi finner løftene til Israel - landløftet, ætteløftet, velsignelsen og all tale om Israels utvelgelse og betydning. Dersom det oppstår usikkerhet omkring forståelsen av Det gamle testamentet, kan ikke løftene til Israel lenger leses med frimodighet. Det er en alvorlig situasjon, og en situasjon som en bibelleser ganske enkelt ikke kan leve med.

Men nå ser vi altså at teologene tillegger Bibelens to testamenter ulik verdi. Det sies ofte at med Jesus begynner en ny epoke i frelseshistorien som har en gyldighet, som står over frelseskjennsgjeringene i GT. En vanlig oppfatning i så måte er at profetiene og løftene i GT gradvis gjennomgår en forandring – en transformasjon. Profetiene utvikles over tid og får etter hvert et annet innhold. Landløftet begynte med et løfte til Abraham om et begrenset stykke land – Kanaan. I Det nye testamentet (NT) utvides landløftet til å gjelde omfatte hele verden for så å få sin endelige oppfyllelse på den nye jord. Tanken er at profetiene i GT er ufullstendige modeller som først blir realisert i Nytestamentlig tid. Først i Nytestamentlig tid får profetiene sin egentlige mening, og det er den som er forpliktende for kristen tro ifølge Oskar Skarsaune. Han sier det slik:

" Så langt jeg kan se, finnes det knapt noe sentralt profetisk motiv i GT som ikke tas opp i NT og der gjennomgår denne dyptgripende nytolkning. Det er så og si tale om en *transformasjon, la oss kalle den "Kristus-transformasjonen"*. Jeg kan ikke se at vi har lov til å gå utenom denne forpliktende nytolkning i NT når vi vil anvende GTs profetier på vår tid." (ibid s.34)

Det sentrale i Skarsaunes påpekning er at GTs profetier ikke kan stå på egne ben, men er avhengig av at de finner en nytolkning i NT. Med det bekrefter han et motsetningsforhold mellom Bibelens to testamenter, der Guds ord i GT er mindre verd enn Guds ord i NT.

Det er heller ikke uvanlig å hevde at Gud begynte en helt ny frelseshistorisk gjerning i Jesus, og at Jesus selv derfor omtolket GTs profetier om Israels fremtid. Dette gjør f.eks. **Sverre Aalen**, professor i nytestamentlig teologi ved MF (1955-79):

"Gud kommer med et nytt utspill som opphever de GT-lige frelseskjensgjeringers gyldighet i nåtiden og for fremtiden. Jesus kommer fra den Gud som handlet i den gamle pakt. Men nå begynner en ny epoke i frelseshistorien. Og denne epoke har en gyldighet som står over frelseskjensgjeringene som Det Gamle Testamente forteller om."

Om Israel sier Sverre Aalen at Jesus:

"tar avstand for det eskjatologiske bilde som GT ruller opp for Israel.....Det kan altså ikke være tale om at Jesus har godtatt de GT-lige profetier om Israels framtid slik som disse bokstavelig lyder."²²

I likhet med sine kollegaer mener også Sverre Aalen at Jesus innstifter en ny tid som opphever eller omtolker den gamle pakts løfter. Frelshistorien har likesom tatt et byks opp på et høyere plan, og da blir GT nærmest uinteressent. Slik fortøner det seg i hvert fall for en legmann.

Med en slik skriftforståelse blir det ikke underlig at kirken blir stående uten et forklaringskjema på det som skjer i vår egen tid. For det som skulle ha forklart tingenes tilstand – nemlig Det gamle testamentet – er nærmest retusjert bort.

²² "Israel, kirken og verden" s. 84, Utstein Kloster 1971

Våre motforestillinger II

Generelt må vi si at det nettopp er sammenhengen mellom Bibelens to testamenter som er besnærende. Vi ser ingen brutt linje mellom Bibelens to bøker slik som teologene gjør. Det er saklig sett en dyp sammenheng mellom det Gud gjorde i GT-tid og det Han gjør i og med Jesus. Dette går da også klart frem av Skriften selv:

”Etter at Gud fordum hadde talt mange ganger og på mange måter, til fedrene ved profetene, så har Han i disse siste dager talt til oss ved Sønnen.” (Hebr.1.1)

Men det er selvsagt praktisk og ofte nødvendig å ta utgangspunkt i NT for å forstå GT. Vi har tross alt et større lys i NT enn i GT. Men derfra til å si at NT *transformerer* eller *nytolker* løftene i GT, er helt misforstått. Det er den samme Gud som taler i begge testamentene og det ville være meningsløst om det som var sagt i GT-tid skulle behøve en nytolkning i NT-tid. Bibelen inneholder Guds åpenbaring, og det er ikke slik at vi på et bestemt trinn i åpenbaringshistorien – nemlig ved Sønnens komme – må gå tilbake for å korrigere tidligere åpenbaringer. Det virker sant å si noe respektløst,

Jesus Kristus, som er Ordet i Det nye testamentet, er selvsagt også den talende autoritet i Det gamle. Den hellige ånd er selvsagt også den samme i begge testamentene. Gud er ikke delt og han åpenbarer seg ikke på en slik måte at løftene i Den gamle pakt må fornyes for fortsatt å ha gyldighet. Intet Guds ord i GT behøver å bekreftes i NT for å stå ved lag. *”Den hele Skrift er innblest av Gud”* (2. Tim. 3.16). Og med *Den hele Skrift* menes hele Det gamle testamentet, som var Jesu og disiplenes Bibel. Vi kommer tilbake til dette emnet i nedenforstående kapittel om bibelsynet.²³

Vi er selvsagt også innforstått med et frelseshistorien utvikler seg slik at vi får stadig større lys i det som skjer. Det begynner i det små med et løfte til Eva om at hennes ætt skal knuse slangens hode, og det slutter med Jesus seier over Satan på korset. Slik må vi også lese Bibelens mange profetier. De har et innholdsmessig mangfold som utvikler seg opp gjennom historien. Profetiene får gjerne en første foreløpig oppfyllelse, ofte i profetens egen tid, for så å bli oppfylt på nytt og mer omfattende senere i historien. Profetiene får således en stadig mer fullendt oppfyllelse. Men at det forholder seg slik, er ikke det samme som at innholdet skulle forandre seg over tid, eller at de skulle kreve en radikal nytolkning.

Endelig er det ikke helt riktig å si at NT ikke inneholder antydninger om land til Israel i Nytestamentlig tid. I Lukas 21 taler Jesus om Jerusalems forestående ødeleggelse. Det er *”gjengjeldelsens dager”* sier Jesus og folket skal føres som fanger til alle folkeslag. Og så heter det: *”Og Jerusalem skal ligge nedtrådt av hedninger inntil hedningefolkenes tider er til ende.”* Den likefremmeforståelsen av dette ordet er at når hedningefolkenes tid er forbi, skal jødene atter få Jerusalem tilbake. Og da selvsagt ikke bare Jerusalem, men hele det landet som

²³ Det er det hele tatt en merkelig ting at fagteologer innfører et tolkningsprinsipp som sier at bare det som gjentas i NT har sin fortsatte gyldighet i NT-tid. Hvor har de det i fra? I hvertfall ikke fra Bibelen. Det virker som om de henter ned et tolkningskriterium etter eget forgodtbefinnende. For hvorfor skulle Jesus gjenta landløftet? I han levde jo i sin tid sammen med sitt folk, i det lovede land, innenfor rammen av jødisk kultur, historie og religion. Det var ingenting i Jesu situasjon som skulle tilsa at det var behov for å minne om landløftet. Hadde ennå jødene som under eksilet i Babel levd i landflyktighet, da kunne man ha forstått at spørsmålet om landet hadde kommet opp. Men problemet nå var okkupasjon og forholdet til romerne. Det jødene håpet på var en ny David-konge, en Messias som kunne befri dem fra romerne. Dette måtte Jesus forholde seg til. Men landet som sådanne var aldri noe diskusjonstema.

de har mistet. Jesu profeti er analogt med profetenes doms- og frelsesforkynnelse. På samme måte som jødene nå vil bli fordrevet fra sitt land, skal de atter en gang samles i landet.

Vi har også et annet skriftsted som er lite påaktet. Det er Sakarias lovprisning i Lukas 1. Her taler Sakarias fylt av Den Hellige Ånd om Jesu komme og Jesu gjerning. Det heter det at han skal ”komme sin hellige pakt i hu, det løfte han gav Abraham vår far med ed.” Her siktes det til Guds pakt med Abraham slik vi bl a finner det i 1. Mos 17.7-9 . Kjernen i denne pakten er at hele Kana’ans land blir gitt Israel til ”en evig eiendom.” Altså en bekreftelse av landløfte også i NT-tid.

Lys i tunnelen?

Det er kanskje ambisiøst å si at det er lys i tunnelen, for sannheten er at de synspunktene vi har gitt eksempler på ovenfor, har utviklet seg svært lite over tid. Til dags dato er det få tegn på bevegelse. Det er allikevel en del nyanser i den teologiske forståelse.

Det er nemlig slik at Gud handler med Israel både etter sin nåde og etter sin vrede. Slik er det overalt hvor Herren styrer, hva enten det gjelder folkeslag eller enkeltmennesker. Gud handler med oss på to måter. Han gir etter sin store miskunnhet og trekker oss til ansvar etter sitt ord. Det er lov og evangelium som løper parallelt.

Ut fra denne måten å tenke på sier Ivar P. Seierstad om Israel og landløftene:

”Men Gud har aldri *lovet* et vantro Israel politisk befrielse og tilbakevending til landet. Israels folk utenfor Kristus kan ikke påberope seg noe gammeltestamentlig løfte som legitimasjon for verdslig-politiske krav i Israel.”²⁴

Det sentrale poeng for Seierstad, er at landløftet i den gamle pakt ikke kommer til anvendelse så lenge jødene vender Kristus ryggen. Han sier videre:

”Både Det gamle og Det nye testamente setter omvendelse og tro som betingelse for den egentlige hjemkomst, hjemkomsten til den bolig som Moses taler om når han velsigner israelittene.”²⁵

Men den hjemkost Seierstad taler om er Israels ”åndelige hjemkomst”, ikke en hjemkomst til landet, men til Guds rike. Han tenker altså på jødenes omvendelse. De som prøver å lese hjemkomst i politisk mening, tar fullstendig feil sier Seierstad. For de som gjør det har ikke ”grepet sammenhengen og forskjellen mellom det gammeltestamentlige og det nytestamentlige trinn i gudsriket tilstrekkelig klart.” Nei, vi må innrømme at vi kanskje ikke har det. Men vi føler oss allikevel ikke skyldbetyngt.

Selv om vi ikke er enige i Seierstads sortering av profetiene, setter han allikevel fingeren på et forhold som er legitimt og teologisk problematisk - nemlig forholdet mellom løftene til Abraham og Guds krav til Israel i Moseloven. Gud kan ikke velsigne et folk som ikke lever rett med Herren. Det er sant, og kjernen i velsignelsen er jo nettopp landet. Dette er et problem som vi kommer tilbake til.

Når Seierstad blir interessant med hensyn på ”lyset i tunnelen”, så er de fordi at han for et øyeblikk synes å legge fra seg sin teologiske hatt og tenke høyt. For sier han, det er ingenting

²⁴ Sjalomhefte ”Profeti og oppfyllelse” Luther forlag, Oslo 1979 side 29

²⁵ Ibid , s.35

i veien for at Gud kan bruke samlingen i Israel som et forberedende middel for samlingen om Kristus. ”Det er den indre *saklige* sammenheng mellom den åndelige nyskapelse og den varige besittelse av fedrelandet, profetiene understreker..” (ibid s.32) Og et slikt gjennombrudd kan utmerket godt finne sted i løftenes land. Ja, den dagen kan endog være nær at jødernes store åndelige gjennombrudd vil finne sted. Seierstad er allikevel nøye med å styre unna den konklusjon at jødene skulle ha noen rett på sitt land i bibelsk forstand.

Jeg vet ikke hva vi skal kalle dette – tvisyn eller velvilje?

Vi fornemmer at Seierstad gjerne vil være positiv, men at han likesom ikke får det til. Teologien står der og sperrer og han blir stående uten et teologisk skjema som passer med vår tid.

Professor **Magne Sæbø**, Seierstads etterfølger i GT ved MF, sier at Israels land er blitt vist for stor oppmerksomhet i teologisk og frelseshistorisk sammenheng. Det er folket og folkets gudsforhold som har ”primær verdi”. Under henvisning til entusiasmen for opprettelsen av statens Israel skriver han:

”Vi vil i stedet måtte hevde at teologisk og frelseshistorisk er det *folket* Israel som har primær verdi. Og det dreier seg da om folket etter dets guddommelige utvelgelse, dets paktsforhold og fremfor alt: dets rette samfunn og fellesskap med sin Gud. Israels *land* derimot, selv om det i Det gamle testamente ble regnet som folkets ”viktigste materielle frelsesgode”, har i forhold til folket bare avledet verdi.”²⁶

Det avgjørende for Sæbø er ikke selve landet Israel, men fellesskapet mellom Gud og hans utvalgte folk. Landet tjener kun som et materielt underlag for folkets liv, og har i seg selv kun en ”avledet verdi. Sæbø avslutter sitt hefte med å mane til solidaritet med *folket*, underforstått det er det jødiske folk vi har et særlig ansvar for, ikke *landet*.

Det lyder veldig negativt i våre ører å si at landet bare har ”avledet verdi”. Men det synes å være et hovedpunkt i Sæbøs teologi at i de gammeltestamentlige profetier trer landet ”markert tilbake for interessen for *folket*.”²⁷ For Sæbø er det viktig å få frem at det sentrale er folkets gudsforhold. Det er vi selvsagt enig i, men vi ser ikke av den grunn at landet skulle være noe sekundært. I utvelgelsen av Abraham, Isak og Jakob er jo nettopp landløftet det sentrale. Herren utvelger seg et folk og gir det landet. Landet og folk hører sammen, og det er en konsekvens av utvelgelsen.

Men heller ikke Sæbø går fri for tvisyn. I det han kaller for en ”nyorientering” sier han at det som har skjedd i nyere tid med jødernes hjemvendelse, ikke bare kan være menneskeverk. Det må være noe mer enn bare et spill av ideologiske og politiske krefter. For bak det hele vil en tro å ”se hans finger som har hele verden i sin hånd.”²⁸

Det er jo ikke mye teologi i en slik antakelse, men kanskje et forsøk på å være positiv. Tross alt er Sæbø tidligere formann i Israelsmisjonen.

Når vi først nevner Israelsmisjonen, skal vi koste på oss en parantes. Vi nevner at professor **Christian Ihlen**, redaktør av misjonsbladet fra 1908-56 og Israelsmisjonens Grand old man, var totalt uten entusiasme for opprettelse av staten Israel i 1948. Etter hans syn var Israels

²⁶ Sjalomhefte ”Israel i fortid og fremtid. Hva sier Bibelen?” Luther forlag 1983, s.55

²⁷ ibid, s.29

²⁸ Ibid, s.57

omvendelse og åndelige fornyelse en forutsetning for en nasjonal gjenreisning av landet. I henhold til profetiene skulle omvendelsen skje i landflyktigheten. Ihlen ble altså ingen tilhenger av staten Israel fordi tingene skjedde i gal rekkefølge. Ihlen virket som professor i systematisk teologi og dogmehistorie ved Universitetets teologiske fakultet i alle mellomkrigsårene.

For øvrig kan nevnes at Israelsmisjonen under Ihlens ledelse behendig unngikk å starte opp noen virksomhet blant de etter hvert betydelige jødiske koloniene som vokste frem i Palestina. Synspunktet var at Gud hadde fratatt jødene Palestina og da ville det ikke være riktig å starte opp jødemisjon der. Det var først da Magne Solheim kom til Israel i 1949 at Israelsmisjonen kom til å endre syn på misjonsvirksomhet i Israel. Men at landet rettmessig tilhører jødene, har Israelsmisjonen, med sine mange MF-teologer, til dags dato ikke vært i stand til å si klart. Det lengste organisasjonen har strukket seg i så måte finner vi i Israelsmisjonens prinsipputtalelse fra 1986. Her heter det at:

”Det kan da være nærliggende å se den delvise tilbakevending av jødene til Israels land som et ledd i Guds historieplan, selv om dette aldri fullt ut kan gjennomskues eller etterspores.”

Uttalelsen var ført i pennen av MF-teologen Oskar Skarsaune.

I en artikkel i boken ”Israel 50 år” gjør den samme Oskar Skarsaune et forsøk på å legge en teologisk forståelse på statsdannelsen Israel. Forsøket er åpenbart ment å være en form for nytenkning. Artikkelen begynner med spørsmålet om vi i statsdannelsen kan se en viser på Guds verdensur, et tegn på endetidens inntreden?

Skarsaune begynner artikkelen med å minne om kirkens tradisjonelle syn på landløftene i GT. Vi skal alle en dag samles i det gode land hjemme i himmelen. Først i lys av denne herlige fremtid, som gjelder for alle kristne, har landløftet fått sin egentlige og endelige oppfyllelse. Det nye ifølge Skarsaune er at dette eskatologiske siktepunktet ikke opphever det konkrete løftet om land. Han skriver:

”Landløftets fulle oppfyllelse hører den nye jord og det nye Jerusalem og den kommende Jesus Messias til, men ved siden av og parallelt med denne linjen kan man også se en ”liten”, foreløpig og - kanskje – forberedende oppfyllelse i en jødisk statsdannelse i Israel land, og en delvis hjemvending av folket dit.”²⁹

Skarsaune tar til ordet for at landløftene til Israel ikke blir opphevet gjennom en alminneliggjøring av løftene. Han begrenser altså ikke landløftene til GT-tid. På den annen side er han ikke konkret når det gjelder betydning av at landløftene står ved makt i NT-tid. Skarsaune nøyer seg med å slå fast et prinsipp. Og han svarer da heller ikke på de spørsmålene han selv stilte innledningsvis.

Skarsaunes ”nytenkning” i anledning Israels 50 års dag, er nok et forsøk på å tilpasse kartet (teologien) etter terrenget. Vi forstår godt det behovet. Og det er jo positivt at viljen er tilstede. Men noen overbevisende teologisk argumentasjon har han ikke ført. Han fremstår som tradisjonalist. Vi finner ikke noe forsøk på å ta et oppgjør med kirkens måte å tenke teologi på. Det kunne jo ha vært en idé når vi først taler om Israels 50-års jubileum.

Vi har i dette kapitlet prøvd å gi noen glimt inn i den tankeverden som vi finner blant våre

²⁹ ”Israel 50 år”, Luther forlag, Oslo 1998, s.166

ledende prestelærere på landets mest konservative presteskole. Blant disse har vi tatt for noen av de mest israelsvennlige teologer vi finner. Resultatet er ikke oppløftene. Vi må konkludere med at erstatningsteologien ligger fast. 1: Landløftene til Israel kan ikke i bokstavelig forstand overføres til NT-tid. Landløftenes nasjonale og politiske karakter er borte, og landet er i Nytestamentlig forstand det himmelske fedreland. 2: Israel som Guds utvalgte folk er blitt til kirken. Kirken er det nye gudsfolket. Det historiske Israel er borte.

De mest Israelsvennlige teologer forsøker å tenke positivt. De sier at Gud kan ha en mening med å samle jødene i sitt gamle land. Det kan være en forberedelse på jødefolkets omvendelse. Men skriftbelegget for slike tanker mangler. Og det er jo ikke rart når de skriftsteder som skulle ha vært anvendt er overført på kirken eller oppfylt i Kristus. Teologene møter seg selv i døren.

Dette er altså situasjonen blant landets mest konservative fagteologer. De øvrige prestelærerne har vanligvis en langt mer liberal og Israelsfiendtlig oppfatning. Det forklarer mye av hvorfor det er taust i Den norske kirke når det kommer til jødespørsmålet i sin alminnelighet og staten Israel i særdeleshet. Her er det ingen jubel over jødernes hjemkomst. Snarere tvert om, staten Israel blir et problem som kirken ikke har noe svar på.

Det er egentlig litt alvor for en kristen kirke å bli stående uten et svar på en situasjonen som det åpenbart må finnes et svar på. Opprettelsen av staten Israel er jo den største hendelse i jødefolkets historie siden innvandringen i Kanaan. Og så skulle det ikke være mulig å finne spor av dette i Bibelen?

Situasjonen er alvorlig fordi fornektelsen av Guds åpenbaring i Skriften ligger for hånden. På samme måte som Kristus er hjørnesteinen som bygningsmennene forkastet, kan Israel bli løftesteinen som dagens bygningsmenn forkaster.

Med tanke på den lidelse som jødefolket har gått igjennom og kirkens store ansvar i så måte, hadde det vært nærliggende å tro at kirken hadde funnet tiden inne til å ta et oppgjør med sin egen teologi. For det er kirkens *teologi* som har gitt jødeforfølgelsen et skjær av rettferdighet, og som er den bakenforliggende årsak til dette folkets lidelser. Vi ser jo at den Katolske kirke har begynt å gå i seg selv, og bedt jødene om tilgivelse. Kanskje det hadde vært en verdig oppgave for Israelsmisjonen å starte en tilsvarende prosess her hjemme?

For vår del vil vi ha sagt at Israels utvelgelse ligger fast også i Nytestamentlig tid. På samme måte som Gud brukte dette folket i sin frelses- og åpenbaringshistorie i Gammeltestamentlig tid, vil han bruke dette folket i Nytestamentlig tid. Gjerningene kan selvsagt ikke bli de samme. Men på samme måte som Herren begynte sitt virke blant menneskene i dette folket, vil han også avslutte sitt virke i dette folket.

Bibelsyn

Det er kanskje å forvente at vi avklarer vårt eget syn på Bibelen etter den kritiske gjennomgangen vi hadde i kapitlet foran om kirkens syn på Israel.

Til dette tema vil jeg bare kort si at jeg har ikke noe annet syn på Skriften enn det Skriften selv har. Når vi derfor taler om skriftsyn, må vi gå til Bibelen for der å finne hvilken forståelse den har av seg selv (Bibelens selvvitnesbyrd). Ganske spesielt gjelder dette når det kommer til spørsmålet om forholdet mellom Det gamle og Det nye testamentet.

For ikke å lage noen stor sak ut av dette, som egentlig er et stort og sentralt tema i seg selv, skal jeg i dette kapitlet gå summarisk igjennom en del skriftsteder som kaster et helt klart lys over hvorledes Det nye testamentet forstår det gamle.

I debatten om profetiene og deres oppfyllelse sies det ofte at en likefrem forståelse av GT-lige profetier bunner i et *reformert skriftsyn*. Med et reformert skriftsyn menes å sette GT og NT på lik linje, istedenfor å lese GT i lys av NT. Vi skulle altså ikke til fulle erkjenne at frelsesgjerningene i NT-tid er så overmåte viktige at de fortrenger / reduserer betydningen av det som står skrevet i Den gamle pakt.

Da kan det jo innledningsvis være grunn til å minne om den såkalte Konkordieformelen av 1579, som er et sentralt felles-luthersk bekjennesskrift, og et grunnlagsdokument for kirkens lære. Her heter det at den eneste norm og regel for all rett lære er ”de profetiske og apostoliske skrifter i det Gamle og Nye Testamentet”.³⁰ Her fremholdes altså Bibelens to bøker som likeverdige.

Men viktigere enn bekjennesskriftene er hva Skriften selv sier. I Ef. 2.20 står det at vi er ”bygget opp på apostlenes og profetenes grunnvoll, mens hjørnesteinen er Kristus Jesus selv.” Det samme står å lese i 2.Pet. 3.2. Peter formaner menigheten om å ”minnes de ord som de hellige profeter før har talt, og det bud deres apostler har brakt fra Herren og Frelseren.”

Paulus både begynner og slutter Romerbrevet med å si at det evangelium han forkynner har vært forutsagt av profetene i de Hellige skrifter. Og i sin forsvarstalen for landshøvdingen Feliks sier han: ”jeg tror alt det som er skrevet i loven og i profetene.” (Acta 24.14)

Apostlene setter altså Skriftene (GT) og Jesu ord på lik linje. Til sammen er dette Guds åpenbaring for menighetene i Nytestamentlig tid.

I sin undervisning av disiplene i Bergprekenen sier Jesus selv (Matt. 5.17-18): ”Dere må ikke tro at jeg er kommet for å oppheve loven eller profetene; jeg er ikke kommet for å oppheve,

³⁰ Det vises til ”Konkordieboken” s. 19 og 23 av Olav Valen-Senstad, Lunde forlag, Bergen 1957. Til orientering kan opplyses at selv om Norge og Danmark bare har den Augsburgske bekjennelse og Luthers lille katekismus som bekjennesskrifter, ligger det i dette ingen avvisning av det teologiske innholdet i Konkordieformelen.

men for å oppfylle.” Loven og profetene er et summarisk uttrykk for Det gamle testamentet. ”For sannelig sier jeg dere: Før himmel og jord forgår, skal ikke den minste bokstav eller en eneste tøddel forgå av loven, før det er skjedd alt sammen.”

I beretningen om Emmaus-vandrerne i Lukas 24, bebreider Jesus disiplene at de er *uforstandige* og *senhjertede* til å forstå alt det som er skrevet i loven og profetene.

”Så uforstandige dere er, og så trege i hjertet til å tro alt det som profetene har talt!....Og han begynte fra Moses og fra alle profetene og utla for dem i alle Skriftene det som er skrevet om ham.”

Han bebreider dem altså at de ikke har verdsatt Det gamle testamentet høyt nok. For å bøte på dette foretar han altså en gjennomgang av hele Det gamle testamentet. Det er det som ligger i uttrykket *fra Moses av*. Dette skjer til alt overmål etter oppstandelsen, etter at frelsesverket er utført og den nye tid er begynt. Det hadde han vel neppe gjort om det var slik at GT hadde tapt noe av sin betydning.

Jesus understreker altså selv betydningen av Det gamle testamentet og vedkjenner seg det ned til den minste detalj. Når dette er saken, har vi ingen grunn til å kreve at et løfte som står klart uttrykt i GT, skal gjentas i NT for å være gyldig.

Beretningen om Filip og den etiopiske hoffmannen er en ny bekreftelse på Det gamle testamentets gyldighet i en ny tid (Acta 8.26-38). Filip ber ikke ham ikke legge bort boken. Han sier ikke at nå har det hendt noe nytt som gjør den gamle boken uaktuell. Nei, tvert om. Med utgangspunkt i det som nettopp har hendt i Jerusalem, kan Filip med fornyet innsikt forklare den etiopiske hoffmann hva som menes.

Det nye testamentet er beretningen om det fullendte frelsesverk. Og ettersom hele NT ligger skjult i Det gamle, blir NT en tolkningsnøkkel til GT som viser oss dybden i profetordene. Det var da nettopp dette forholdet som opptok kirkens første teologer. De førte skriftbevis for at det som hadde skjedd med Jesus allerede sto skrevet i GT. Poenget for dem var at det nettopp **ikke** hadde hendt noe nytt, for det som hadde hendt var jo allerede varslet i Skriftene. For dem var det om å gjøre å dokumentere *sammenhengen* mellom den gamle og nye tid.

Det fullførte frelsesverket gjør ikke at GT mister sin aktualitet eller på noen måte forringes. Ut fra hendelsene i NT kan vi med fornyet innsikt lese GT. Det dekket som tidligere lå over GT blir nå fjernet. Som vi har sett, formaner Jesus sine disipler til å lese GT, og han ”åpnet Skriftene” for dem så de fikk brennende hjerter, heter det om Emmaus-vandrerne. Det gamle testamentet kommer så visst ikke i skyggen av NT.

Professor **Hugo Odeberg** i Lund skriver i en bok om forholdet mellom Bibelens to testamenter at det går ikke an å velge mellom Det gamle og Det nye testamentet. Man kan for eksempel ikke si at det er Det nye testamentet som gjelder for oss, og Det gamle vil vi ikke vite av. Han skriver:

”Det nye testamentet er nemlig slik at selv om det fremtrer som oppfyllelsen av Det gamle testamentet, så utsletter det seg selv i forhold til Det gamle testamente. Om Det gamle testamente tas bort, blir, ifølge Det nye testamente, ikke Det nye testamente igjen, men ingenting blir igjen.”³¹

³¹ Hugo Odeberg ”Kristus og Skriften”, Gry forlag 1967, s.20

Det kan kanskje lyde som en gåte, men forklaringen er enkel. NT bringer ikke noe nytt i forhold til GT. Jesus holder seg helt i avhengighet av Det gamle testamentet og kommer ikke med noen ekstra påbygning eller egne ord i forhold til GT. Så vel Jesus som apostlene understreker at det som har skjedd, har skjedd i henhold til Skriftene (GT).

Jesus er Ordet også i Det gamle testamentet. Det er han som taler i tekstene, før sitt komme i kjød. Det er derfor han blant annet kan si at selv den minste bokstav i Skriftene er uforgjengelig.

Når det står at *”Den hele Skrift er innblest av Gud”* (2.tim 3.16) betyr det at Jesus taler også i GT. For som det står *”Jeg og Faderen er ett.”* Jesus er den som taler i Skriften, han utlegger Skriften og han oppfyller Skriften. Han er Skriftens egentlige mål og mening.

Så fullstendig har Jesus identifisert seg med Skriften, at tas noe bort, tas også Jesus bort. Reduseres Det gamle testamentets betydning, reduseres også Jesu betydning.

Det er vesentlig for oss å få frem at vi må ha tillit til at GT er Guds ord. Dette er en forutsetning for å kunne anvende profetiene. For uten GT blir vi overhodet ikke i stand til å si noe meningsfylt om Israels rolle i endetiden. Dette er selve kjernepunktet. Vi må være trygge på at vi har med den levende Gud å gjøre også når vi leser GT. Er vi det, kan vi med frimodighet ta for oss tekstene i GT og lese om Israels folk, om utvelgelsen, om land og løfter.

På bakgrunn av det vi har sagt ovenfor, vil vi for ordens skyld få tilføye at NT selvsagt representerer et høyere åpenbaringstrinn enn GT. Vi har større lys over Guds frelsesverk i NT. Det er også i NT-tid at Ordets Herre – Jesus Kristus – er legemlig tilstede og det er på denne tid forsoningen fullføres. Helt klart gir dette NT en egen tyngde.

Likeledes må vi si at fordi NT fremstår som oppfyllelsen av GT, blir deler av GT, som for eksempel offerpraksisen uaktuell. Offerpraksisen var en anskuelsesundervisning på det som skulle komme. Jesus er vårt offerlam.

GT og NT til sammen, representerer altså en utvikling i Guds åpenbaring. I så måte er det en forskjell mellom testamentene. Men det betyr ikke at Guds ord i GT skulle veie mindre enn et Guds ord i NT. Det er den samme Gud som taler begge steder.

I vårt studium vil vi ta Jesu formaning til Emmaus-vandrerne til hjerte. Vi vil studere Skriftene for der å finne forklaringen på det som har skjedd. På samme måte som det fullbrakte forsoningsverk stod å lese i GT, står også dagens store under – jødefolkets tilbakevending til fedrenes land - å lese i GT.

Med et slikt utgangspunkt legger vi oss på det som vi innledningsvis kalte for bedehuslinjen. Det er her vi finner arven fra pietismen – den bokstavelige forståelsen av Bibelen. Ordet alene skal gjelde og Bibelen selv skal undervise oss.

Israel-folkets utvelgelse

”Deg har Herren din Gud uvalgt av alle folk på jorden til å være hans eiendomsfolk.”

Gud velger seg ut et folk som springer ut fra Abraham, Isak og Jakob - Israels folk. Hva som ligger til grunn for denne utvelgelsen, er det håpløst å spekulere over. Det vi med sikkerhet vet er at dette folket ikke utmerket seg på noen som helst måte. Folket er ikke utvalgt fordi at det hefter seg moralske, intellektuelle eller andre fortrinn ved det. Vi må snarere si tvert om. I fortsettelsen av det sitat vi begynte på over heter det:

”Ikke fordi dere var større enn alle andre folk, fant Herren behag i dere, så han utvalgte dere. For dere er det minste av alle folkene.” (5.Mos.7.6-7)

Litt lenger ute i 5.Mosebok klager Herren over at Israel er et hårdnakket folk og at det er gjenstridig mot Herren. Ja, så langt går det at Herren på et tidspunkt har lyst til å gjøre ende på hele folket. Så noen menneskelige fortrinn kan vi ikke snakke om.

Utvelgelsen skjedde utelukkende ifølge Guds frie vilje og hans uransakelige råd.

Men nå har det altså en gang behaget Herren å la *”frelsen komme fra jødene”* (Joh.4.22). Gud har utvalgt seg Israel som sitt folk, og på en enestående måte knyttet seg til dette folket. Det er i dette folket Gud har valgt å åpenbare sitt frelsesråd for alle mennesker. Det er her Gud først har åpenbart sitt vesen: sin hellighet gjennom loven og sin kjærlighet gjennom evangeliet. Det var i dette folket Gud oppreiste sine profeter og det var her han i tidens fylde skulle sende sin egen Sønn til vår frelse. Og det er i dette folket Sønnen atter skal komme igjen for å dømme levende og døde.

I utvelgelsen ligger også at dette folket er ment å være et forbilde på Guds måte å styre folkenes liv ned gjennom historien. Det som Israel opplever i sitt historiske liv, det kommer alle folk til å oppleve på en tilsvarende måte – i forhold til hvor meget Herren har fått åpenbare seg for dem. Det som hender Israel blir forbilledlig for andre nasjoner som tar imot Guds ord. Israel blir stående i historien som en Guds finger, til formaning og advarsel, men også til trøst og oppbyggelse. Israel er Guds demonstrasjonsfolk.

Abraham

Gud utser seg altså et redskap for å kunne åpenbare seg for menneskene og for å kunne virkeliggjøre sitt råd til frelse i historien. Utvelgelsen begynner med et personvalg. Av Sems folkeslag³² velger Gud seg ut Abraham fra Ur i Kaldea. Gud velger seg altså ikke ut et fikst ferdig folk, som en kanskje skulle ha trodd. Men Gud skaper seg et folk ved at han kaller et bestemt menneske til tjeneste.

³² Noah hadde tre sønner – Sem, Kam og Jafet – og fra disse spredte menneskene seg ut over hele jorden (1.Mos.9.18f.). Av ordet Sem kommer semitisme, som altså er en betegnelse på en gruppe mennesker., opprinnelig både jøder og arabere. Senere er betegnelsen utelukkende brukt på jødene. Bibelen sier interessant nok at Gud er ”Sems Gud”.

Abraham får beskjed om å dra bort fra sitt land, sin slekt og sitt fars hus (1.Mos.12.1). Herren vil skape noe nytt og Abraham får et tredobbelt løfte med seg på veien: 1: Abraham skal bli til et stort folk. 2: Abraham skal bli til velsignelse. Og 3: Abraham skal få et nytt land.

En kan selvsagt spekulere over hvorfor Abraham blir valgt. Det sier Skriften ingenting om. Det forblir Guds hemmelighet. Men til trøst for noen og enhver står det ikke at han var spesielt gudfryktig eller from. Heller ikke noen annen menneskelig kvalifikasjon eller fortjeneste står nevnt. Tvert om er det en viss unnfalighet å spore, når han av frykt for egypterne, utgir sin kone Sara for sin søster. Men en ting står fast – Abraham gjorde som Gud sa og dermed var han med på å virkeliggjøre Guds plan.

Til utvelgelsen av Israel som folk, hørte velsignelsen med. Noen ord om det. Velsignelsen har en tredobbel innretning: 1. Herren velsigner Abraham og hans folk. 2. Herren vil velsigne dem som velsigner Israel og motsatt forbanne (straffe) dem som forbanner Israel. 3. I Abraham skal alle jordens slekter velsignes.

Velsignelsen er fremfor alt et uttrykk for at Herren vil beskytte og bevare det folk han nå utvelger seg. Uansett hva som skjer, skal ingen kunne skade det på en slik måte at hans frelsesverk ikke lar seg gjennomføre. Han har bundet seg til dette folket og vil derfor bevare det gjennom alle tider. De som reiser seg mot dette folket, vil selv bli skadelidende. Herren er Israels vokter (S.121).

”I deg skal alle jordens slekter velsignes.” Gjennom Israel bringes Guds nådeløfter ut til en hel verden. Abraham blir ikke bare Israels far, men alle troende barns far. Ved troen er vi alle Abrahams barn. Helt fra begynnelsen ser vi det universale mål i Guds frelsesplan. Det begynner med Israel og det fortsetter med ”hedningeverden”.

Fra Abraham går utvelgelsen og løftene videre til sønnen Isak, og fra Isak til sønnen Jakob, som får navnet Israel.

Israels utvelgelse i lys av Det nye testamentet

At Gud utvelger seg et folk i Israel og bruker dette folket i sin frelsesåpenbaring, gjelder helt klart for gammeltestamentlig tid. Det har det aldri vært noen uenighet om. Men hva skjer med denne utvelgelsen i nytestamentlig tid – fra det øyeblikk Jesus gjennom sin død og oppstandelse har fullført sitt frelsesverk? Står utvelgelsen fortsatt ved lag? Og hva når jødene forkaster Jesus som sin Messias? Må ikke Gud svare med å forkaste Israel som sitt folk? Og hva når jødene til slutt mister sitt land og blir spredt for alle vinder slik de ble under keiser Hadrian på 100-tallet? Er ikke dette et uttrykk for Guds dom over folket?

Som vi allerede har sett, er kirkens tradisjonelle svar et klart nei til at jødene fortsatt skulle være Herrens utvalgte folk. De var det i gammeltestamentlig tid, men de har ingen utvelgelse å vise til i nytestamentlig tid. Denne oppfatningen er også rådene blant mange av dagens teologer.

Det interessante er at Paulus i Romerbrevet tilkjenner en annen mening. Brevet er skrevet en gang mellom år 56 og 58, altså før ødeleggelsen av Jerusalem i år 70. Det var under inntrykket av disse ødeleggelsene at urmenigheten for alvor begynte å stille spørsmålsteget ved jødernes utvelgelse.

Spørsmålet om jødefolkets stillingen; om utvelgelse eller forkastelse, om forherdelse og omvendelse, tar Paulus opp i kapitlene 9-11. Han begynner med å si at han har en stor sorg og en stadig nød i sitt hjerte (9.2). Han tenker da på sitt folks avvisning av evangeliet. Nå må vi ikke tro at Paulus først og fremst ønsker å luften et personlig problem. Han tar opp et forhold som han vet mange av de første kristne var opptatt av, for han spør:

"Har da Gud forkastet sitt folk? Langt derifra!.....Gud har ikke forkastet sitt folk, som han forut kjente....(Rom. 11.1-2)

Etter at Israel hadde avvist evangeliet og hedningefolkene på sin side hadde tatt imot det, måtte den tanke ha lagt nær for mange hedningekristne at Israel, fra å være Guds utvalgte folk, var blitt Guds forkastede folk. Dette avviser Paulus meget bestemt. Gud har ikke forkastet sitt folk *"som han forut kjente"*. Selve uttrykksmåten betyr at Gud fra evighet av har vedkjent seg dette folket som sitt, og da kan han umulig forkaste det.

Paulus anfører altså Israels evige utvelgelse som et kronargument mot forkastelsen. I kapittel 9, vers 4 har han beskrevet Israels stilling slik:

"De er jo israelitter. Dem tilhører barnekåret og herligheten og paktene og lovgivningen og gudstjenesten og løftene. Dem tilhører fedrene,..."

For det første noterer vi oss presensformen *"de er"*. For det annet betegner Paulus sine landsmenn som *israelitter*, ikke som jøder eller hebreere. Han bruker en betegnelse som henspiller på jødene utvelgelse. Så kommer en opplisting av alt det som dette folket har fått ifølge sin utvelgelse: barnekåret, herligheten, paktene, lovgivningen, og løftene. Til slutt kommer en påminnelse om at *fedrene* Abraham, Isak og Jakob tilhører dette folket. Med andre ord, dette folket er på tross av sin forherdelse, fremdeles Guds utvalgte folk. Paulus sier ikke som kirken at *de var*, men at de fremdeles *er*.

At utvelgelsen ligger fast gjør Paulus krystallklart i 11.28-29. Her heter det:

"Når det gjelder evangeliet, er de blitt fiender for deres skyld. Men når det gjelder utvelgelsen, er de elsket for fedrenes skyld. For sine nådegaver og sitt kall angret ikke Gud på."

Gud har ikke glemt Israel eller sluttet med å elske det, sier Paulus. Israel er de elsket *for fedrenes skyld*. Det var gjennom disse han utvalgte Israel. Og det *kallet* disse fikk og de *nådegaver* de mottok gjennom løftene, angret ikke Gud på. Selv om Israel har vendt seg bort, rokker ikke dette ved Guds løfter. Og her må vi huske på at løftene til Abraham er ubetingede løfter. Det var ikke knyttet noen betingelser eller forutsetninger til disse løftene fra Guds side. Det var ikke noe Israel skulle være eller gjøre, noe de skulle oppfylle for at løftene skulle stå ved lag. Løftene hadde sin grunn i Gud selv og i hans nåde.

Det er altså helt klart fra Paulus sin side at Israel utvelgelse som Guds folk, står ved lag også etter at jødene har forkastet Jesus som sin Messias. Israel vil for alltid være Guds utvalgte folk. Ja, Guds utvelgelse peker like inn i evigheten. For om det nye Jerusalem, slik det står beskrevet i Johannes Åpenbaring (kap. 21), heter det at byens 12 porter bærer navnene på Israels 12 stammer, og på bymurens 12 grunnstener er skrevet apostlenes 12 navn. Israel nevnes med andre ord både etter sin betydning i gammel- og nytestamentlig tid.

Israel i Guds fortsatte frelseshistorie

Det hviler på sett og vis stor mystikk over det forhold at jødene som så inderlig ventet på sin Messias, avviste ham da han så kom. Det er jo en nasjonal og religiøs katastrofe av uendelige dimensjoner. Hvordan kan det ha seg at det skjedde? Hva var meningen med det?

For å få svar på det må vi se nærmere på hva Paulus skriver i kapittel 11.

”Det som Israel søker etter, har de ikke nådd.” (v.7)

Det Israel søkte etter – et godt og riktig gudsforhold – har det ikke nådd. Riktignok hadde en liten gruppe av folket antatt Jesus som Messias. Det var også den gangen ”syv tusen mann som ikke bøyde kne for Ba’al”. Men Israel som folk fikk ikke del i evangeliet. De var blitt *forherdet*, står det.

”Gud gav dem en sløvhets ånd, øyne som ikke ser, ører som ikke hører, helt til denne dag.” (v.8)

Forherdelsen kommer til uttrykk på den måten at de ikke forstår det som skjer. De har øyne og ører så de kan registrere de ytre hendelser. Men de ser ikke meningen i det som skjer. Dette er også symptomatisk for vår egen tid. Men teksten sier også at dette skjer fordi Gud vil det slik. Det er **Gud** som gir folket en sløvhets ånd.

Her må vi føye til at forherdelsen skjer der et folk ikke **vil** ta i mot evangeliet. Gud forherder hverken enkeltmennesker eller nasjoner på forhånd slik at de ikke kan ta imot evangeliet. Men der evangeliet blir forkynt og folk ikke hører, der skjer det en forherdelse. Og i forherdelsen ligger også Guds straff.

Hva skulle så hensikten med denne forherdelsen være?

”Jeg sier da: Har de snublet for at de skulle falle? Langt derifra! Men ved deres fall er frelsen kommet hedningene for å vekke Israel til nidkjærhet.” (v.11)

Israel har snublet i selve hjørnesteinen – Kristus. Men hensikten er ikke at de skulle snuble for å gå fortapt. (Ordet *falle* må her forstås i betydningen å gå fortapt.) Nei, ved jødernes vantro, er evangeliet kommet til hedningene. Paulus ser Guds finger i Israels forherdelse. Jødernes avvisning av evangeliet blir den ytre årsak til at Guds ord kommer ut blant alle folkeslag. Derfor kan han si at *”deres fall er blitt til en rikdom for verden” (v.12).*

”For er verden blitt forlikt med Gud ved deres forkastelse, hva annet vil da deres antakelse bli enn liv av døde?”

Israel er forkastet av Gud ved at de selv har forkastet evangeliet. Gud stiller seg til oss mennesker på samme måte som vi stiller oss til ham. Men Israels *forkastelse* eller *fall*, er ikke ment å være en permanent tilstand. Det ser vi av ordet her. Det skal igjen bli en *antakelse* for Israel. For det var Guds mening, Guds plan, at Israel først skulle forkaste evangeliet for at *verden skulle bli forlikt med Gud*. Men når denne oppgaven er fullført, skal Israel igjen bli antatt. Det skal bli *liv av døde*, et uttrykk som henspiller på Esekiels syn der det vantro Israel blir forstått som en samling dødningeben (Esekiel 37).

Vi må altså konkludere med Paulus, at når det gjelder evangeliet, er de blitt fiender for vår skyld (v.28). Det er vel rimelig å tro at dersom Israel umiddelbart hadde tatt i mot evangeliet, ville dette ha hindret evangeliets utbredelse i verden. Evangeliet hadde blitt jødernes eie og en form for jødedom, som ville ha krevd at alle andre folkeslag konverterte til jødernes religion. Dette ville ikke ha vært særlig befordrende på evangeliets utbredelse i verden.

Vi kan altså si at jødene måtte ofres for at evangeliet skulle komme ut til alle mennesker. Dette synes å ha vært Guds plan fra begynnelsen av. Jødene går på en måte inn i Kristus-skikkelsen som Guds offerlam. I den forbindelse er det ikke uinteressent at Det gamle testamentet flere steder bruker uttrykket "Min sønn" om Israel. På samme måte brukes uttrykket "Herrens tjener" ofte synonymt på Kristus og Israel.

Israels forkastelse har altså frelseshistorisk betydning. Og i lys av jødernes tunge historie, er det heller ikke urimelig å se Guds lidende tjener i dette folket.

Omvendelsen

Vi har allerede nevnt at på samme måte som Gud midlertidig har forkastet Israel, skal folket en dag bli antatt. Israel er ikke blitt forkastet for å gå fortapt. Paulus er da også helt klar på sitt folks omvendelse. Og denne omvendelsen har store dimensjoner over seg. Han skriver:

"Men hvis deres fall er blitt til en rikdom for verden, og deres fåtallighet blitt til en rikdom for hedningene, hvor meget mer da deres fulltallighet!" (v. 12)

Den første delen av dette verset har vi gått igjennom ovenfor. Nå skal vi ta for oss den siste halvdel. Ordet *fåtallighet* henspiller på at det var få i Israel som tok imot Jesus som sin frelser. Men disse få ble allikevel til en stor rikdom for verden. Her er det nok å tenke på apostlenes og urmenighetenes betydning. Ordet *fulltallighet* henspiller på jødernes omvendelse. Storparten av Israel skal en dag omvende seg og ta imot evangeliet. Meningen med bibelverset blir da at har Israels fåtallighet vært en rikdom for hedningefolkene, hvor meget mer vil da ikke deres fulltallighet bli. Altså, betydningen av jødernes omvendelse vil langt overgå den betydningen som de første jødekristne hadde.

Dette er et voldsomt perspektiv og reiser med en gang spørsmålet om en stor misjonstid etter at jødefolket er omvendt. Det sier imidlertid teksten ingenting om. Det teksten sier er at jødernes omvendelse vil få svært stor betydning. Ut fra sammenhengen er det naturlig å tro at omvendelsen vil få stor betydning **både** for verdens folkeslag og for Israel. Vi vil tro at jødernes omvendelse fører en særskilt velsignelse med seg, kanskje i første rekke for Israel selv. Men Paulus er ikke spesifikk, han trekker bare hovedlinjene. Men en ting er han sikker på, betydningen av jødefolkets omvendelse har store dimensjoner over seg.

Paulus gjentar og bekrefter sitt folks omvendelse ved bruken av bildet på oljetreet og grenene (v.16-24). Israel er å forstå som avbrutte grener på oljetreet. Treet som sådanne, er Guds menighet. I dette er nå hedningene blitt podet inn, de som før var å forstå som ville oljekvister. Roten som bærer treet, er Kristus ("Isais rotskudd", "Davids rotskudd"). Paulus budskap er dette: Israel som utgjorde treets naturlige grener, men som ble avbrutt på grunn av sin vantro, skal en dag podes inn igjen. Når hedningene som av naturen tilhørte et vilt oljetre, er blitt innpodet i et edelt oljetre *"Hvor meget mer skal da de naturlige grener bli innpodet i sitt eget oljetre, som de etter naturen tilhører."*

Paulus gjør det klart at Gud er mektig nok til å innpode de frafalne jøder. Ja, at jødene har en særlig rett til å bli innpodet i oljetreet ettersom de utgjør treets naturlige grener. Bildet er ment å være en forsikring om at likesom hedningefolkene har tatt imot evangeliet og blitt en del av Guds menighet, så skal også Israel så meget mer en dag bli en del av denne menighet.

Et spørsmål som ofte er blitt stilt er dette: hvor lenge skal jødenes forherdelse vare ved?

I vers 25 gir Paulus oss et lite hint:

”Forherdelsen er for en del kommet over Israel, inntil hedningenes fylde er kommet inn.”

Gud har i sitt råd bestemt at Israels forherdelse skal vare ved inntil fylden av hedningene er kommet inn. Men hva betyr *hedningenes fylde*?

Det er det ikke helt enkelt å svare på. Men det ser ut for at Gud har satt et bestemt mål for hedningemisjonen. Når dette er nådd, opphører jødenes forherdelse. Men dette betyr ikke at misjonens tid er forbi, for det vil ha Guds ord imot seg. Men et bestemt antall hedninger som Gud alene kjenner, skal ha omvendt seg før Israels forherdelse opphører.

Med dette skal vi avslutte gjennomgangen av Israels stilling i nytestamentlig tid etter Romerbrevet. Vi minner om at Israels omvendelse også er klart bevitnet i Det gamle testamentet. Allerede i Mosebøkene står det å lese at Israel skal omvende seg *”i de siste dager”* (5.Mos.4.30). Utrykket *”de siste dager”* går på det som skal skje i nytestamentlig tid.

Både hos Jeremias og hos Esekial heter det gjentatte ganger at Herren i de siste tider skal gi sitt folk et nytt hjerte og en ny ånd, og at han skal opprette en ny pakt med Israels hus. Dette vil vi komme tilbake til senere i fremstillingen.

Israels omvendelse hører naturlig med til det som vi allerede har sagt om Israels utvelgelse. Dersom vi kunne tenke oss at Israel ikke omvendte seg, da måtte vi også stille spørsmål ved dette folkets utvelgelse. I Guds løfter til dette folket, og ikke minst i velsignelsen, ligger en forsikring om at dette folket tilhører Gud til evig tid.

Vi begynte kapitlet med å slå fast at Israel var Guds folk i henhold til løftene til Abraham, Isak og Jakob. I neste kapittel skal vi se nærmere på dette. Vi stilte så spørsmål ved Israels rolle i Nytestamentlig tid. For å svare på dette har vi holdt oss nesten utelukkende til fremstillingen i Romerbrevet. Paulus svarer helt krystallklart at Israels utvelgelse ligger fast også i Nytestamentlig tid. Israels rolle i Guds frelseshistorie ligger både i dette folkets forkastelse og antakelse. Gjennom folkets forkastelse av evangeliet, er Guds ord blitt spredt til hele verden. Israels forherdelse var altså årsak til at evangeliet ble spredt til andre folk. Israel er blitt fiender av evangeliet for vår skyld, sier Paulus. Her ser vi Guds finger. Jødefolket er blitt til Herrens lidende tjener for vår skyld.

Men det gjenstår en ny dag for jødefolket. Da skal de anta evangeliet og selv bli antatt av Gud. Det skal bringe en særskilt velsignelse med seg – både for jøder og hedningefolk.

Israels rolle som Guds særskilte redskap i historien er ikke slutt.

Landløftet – Guds pakt med Abraham

Utvelgelsen av Israel og Israels særstilling som Guds folk bunner seg først og fremst på løftene til Abraham. Vi leser om dette i 1.Mos. 12-17. Løftene er treleddet.

- (1) Abraham skal bli far til *et stort folk*. Ja, hans ætt skal bli som støvet på jorden og som stjernene på himmelen. Vi forstår straks at det dreier seg om et grenseløst folk, et folk som ikke lar seg telle. Det sier da også Herren: *"Hvis et menneske er i stand til å telle jordens støv, så skal også din ætt kunne telles."* Vi forstår uten videre at Abrahams folk sprenger grensene for en nasjonal tenkning. Abraham skal rett nok bli far til Guds utvalgte folk Israel, men samtidig skal han bli far til så mange mer. Hvilket folk tenkes det da på? Troens folk, selvsagt.

Abraham blir alle troendes far. Vi er alle Abrahams barn. Abraham trodde på Gud og det ble regnet ham til rettferdighet. Det er den samme tro på Guds nåde som binder oss sammen til ett folk – et Guds folk. I den forstand blir Abraham far til mange folkeslag.

- (2) Abraham får del i *Guds velsignelse*. I ham skulle alle jordens folk velsignes – ikke bare Israel. Igjen blir vi vitne til det universelle perspektiv i Guds handlemåte. Israel er førsteskrittet, men alle jordens folk er målet. Både ætteløftet og velsignelsen peker hen mot Jesus. I Israels midte skulle verdens frelser fødes og i ham skulle alle jordens folkeslag velsignes. Jesus er løftenes egentlige innhold – det har fagteologene rett i – men det forringer ikke Israels særstilling og Israels rolle i Guds frelsesplan.
- (3) Det som i vår sammenheng er mest interessant er **landløftet**. På Guds ord drar Abraham ut fra Ur i Kaldea. Fra kallelelsesberetningen i 1.Mos 12 leser vi:

Og Herren sa til Abram: Dra bort fra ditt land og fra din slekt og fra din fars hus til det landet som jeg vil vise deg!

Når Abraham drar inn i Kanaans land, slår han seg først ned i Sikem (dagens Nablus). Her åpenbarer Herren seg på nytt med ordene: *"Din ætt vil jeg gi dette landet."* Etter oppholdet i Egypt og etter at Abraham og Lot hadde skilt lag, åpenbarer Herren seg for tredje gang med ordene: *"For hele det landet som du ser, til deg vil jeg gi det, og til din ætt for alle tider."* Nå får Abraham høre at landet skal tilhøre ham og hans "ætt" **til evig tid**. Det settes med andre ord ikke noen grense i historien for når dette landet skal opphøre å tilhøre Israel. Landet er gitt jødene: *"til en evig eiendom"*. Dette gjentas også i kap.17. I kap.15 forsterkes landløftet ytterligere ved at Herren inngår en pakt med Abraham. I paktløftet angis også grensene for landets utstrekning: *"...fra Egyptens elv like til den store elv, floden Frat."* Frat står for elven Eufrat som altså går gjennom det som i dag er Irak. For å gi Abraham en forestilling om hvor bokstavelig landløftet er ment, nevnes så navnene på de 10 stammene som på den tid bodde i området. Underforstått; hele dette store landet vil Herren gi Abraham.

Det er ingen av de tre løftene som i disse kapitlene (kapittel 12-17), har en så sterk understrekning som landløftet. Hele fem ganger gjentas løftet. Og løftet er konkret. Det er ingen tvil om at det Herren lover er land i ordets egentlige forstand. Det kan være greit å ha det i minne med tanke på dagens åndeliggjøring av landløftet. I den nytestamentlige tid er jo landløftet blitt til Guds rike.

De første slektsleddene Abraham, Isak og Jakob levde som nomader i det lovede land. Det eneste "land" Abraham fikk i sin levetid, var et gravsted for seg selv og sin kone. Siden skulle det gå mer enn 400 år før landløftet begynte å gå i oppfyllelse. Det skjedde ved Moses som førte sitt folk ut av Egypt og gjennom ørkenen. Ved inngangen til Kanaan lar Herren Moses få se inn i det lovede land – det land som han selv ikke skulle få komme inn i. Her beskrives bl a omfanget av landet (5.Mos.34). Foruten Gilead, det området på østsiden av Jordan som allerede var erobret, får Moses se et land som strekker seg fra Libanon i nord, til ørkenen i syd og like til havet i vest. Og Herren sier: "Dette er det landet som jeg med ed har lovt Abraham, Isak og Jakob idet jeg sa: Din ætt vil jeg gi det!"

Det er underlig å tenke på en slik geografisk beskrivelse med tanke på dagens debatt om oppdelingen av vestbredden mellom palestinere og jøder. Bibelen inneholder for øvrig mange beskrivelser av omfanget av det lovede land. Josva bok begynner f.eks. med at Herren forsikrer sin tjener om at landet de skal ta i eie strekker seg fra havet i vest til elven Eufrat i øst. Dette er grensene til det gamle David-rike.

Den pakt som Herren oppretter med Abraham, gjentas for Isak og Jakob - patriarkene. Pakten markerer utvelgelsen av Israel som Guds eiendomsfolk. Det treleddede løftet blir også gjentatt av profetene og går som en rød tråd gjennom hele GT.

Videre er det verd å legge merke til at velsignelsen, ætteløftet og landløftet fremstår som et integrert hele. Det er selve det gudgitte fundament for utvelgelsen av Israel. Man kan ikke ta ut et av løftene – landløftet – og si at dette gjelder ikke lenger, men de andre løftene gjelder. Det vil være å forstå som et angrep på Israel som Guds folk. For gjelder ikke landløftet, gjelder heller ikke ætte-løftet og velsignelsen. Og da er ikke lenger Israel Guds folk. Nei, løftene må holdes sammen.

Landløftet hører til selve utvelgelsen av Israel. Det blir også sterkt understreket av Aksel Valen Sendstad, norsk professor ved Menighetsfakultet i Århus. Et folk uten land er helt utenkelig. Han skriver:

"Israels folk og land hører sammen i Guds frelsesplan – fra begynnelsen og inntil enden. Ja, det fins ikke noe Israel uten landløfte, for Israel som Guds folk ble skapt med dette løfte. Tar vi bort landløftet, er Israel bare en uvirkelig skygge og Guds levende Ord gjøres til intet."³³

Landet mellom nåden og forbannelsen.

Løftene til Abraham ble gitt uten noe krav om motytelse fra Abrahams side. Det var en ensidig pakt eller som det også kalles - en nådepakt. Dette må vi legge nøye merke til. Ætteløftet, landløftet og velsignelsen gis Abraham og hans slekt uten at det knyttes noen betingelser til. I kapittel 17 innstifter Gud rett nok en pakt med Abraham om omskjærelsen. Men at Abraham og hans slekt ble pålagt omskjærelsen fremstår ikke som noen forutsetning for at Gud skal stå ved sine løfter. Her er det tale om et pakt-tegn, segl eller synlig forsikring på at Israel er Guds utvalgte folk. Derfor heter det om de uomskårne at de skal støtes ut av "hans folk".

Løftene gis altså Abraham ut fra Guds frie vilje som en gave. Parallellen er at vi alle er frelst ved tro – det er en Guds gave. Av nåde er vi frelst. Vi kan ikke gi noe til gjengjeld og Gud

³³ Aksel Valen Sendstad "Israel, Profetien og landløftet" s.52, Lunde forlag

krever heller ikke noe annet enn at vi skal ta imot. Det er altså *evangeliesiden* i Guds frelseshusholdning vi er vitne til. Dette er det viktig å ha i mente når noen mener at landløftet ikke gjelder lenger. Det er det samme som å si at Gud skulle angre på sin nåde og trekke sine gaver tilbake.

Og allikevel er bildet mer komplisert. Det er lett å bli forvirret når vi allerede i Mosebøkene leser at Israel ikke skal få leve lenge i det landet som de nå snart skal dra inn i. Moses forutsier at de kommer til å dyrke andre guder og pådra seg Guds vrede. Eksempelvis heter det i 5.Mos.4.26:

”så tar jeg i dag himmelen og jorden til vitne mot dere at dere for visst snart skal utryddes av det landet som dere nå drar inn i over Jordan og skal ta i eie. Dere skal ikke leve mange dager der, men bli helt ødelagt.”

(Se også 5.Mos.28.63, 29.28, 30.18.)

Allerede før Josva får erobret det lovede land, kommer altså Moses med det profeti at Israel skal miste landet. Det heter videre at Israel skal spredes blant folkene men at de i *de siste dager* skal omvende seg til Herren.³⁴ Det er grunn til å legge merke til dette storslagne profeti. Allerede Moses skuer gjennom hele menneskets liv og historie. Han ser Israels adspredelse, ikke bare til Babelonia men blant alle hedningefolk. Og han ser at hans folk i *de siste dager*, altså i nytestamentlig tid, skal omvende seg til Herren.

Vi må spørre: hvorledes kan det henge sammen at Gud først gir Israel landet og så senere tar det fra dem igjen? Var det ikke slik at landet var gitt uten betingelser?

Her står vi ved en hemmelighet i Guds frelseshusholdning. Gud er både kjærlighetens og vredens Gud. Gud handler både etter sin nåde og etter sin vrede. Lov og evangelium løper parallelt.

Gud må reagere på menneskenes synd. *”For Herren din Gud er en fortærende ild, en nidkjær Gud.”* (5.Mos.4.24) Herren forventer at vi tar vare på hans bud. Om så ikke skjer, er han *”en fortærende ild”*. Gud er en hellig Gud og kan ikke forlikes med synd.

I 5.Mos.28 kapittel kommer disse to sidene ved Guds vesen klart til uttrykk. Her stilles velsignelsen og forbannelsen mot hverandre. Velsignelsen er å få bo i landet, nyte markens grøde, ha frukt av sitt arbeid og ha fred med sine naboer. Men forutsetningen er at folket tar vare på Herrens ord. Så lenge de gjør det, skal Israel *”ha overflod av alt som godt er”*. Men dersom folket ikke vil høre på Herrens røst, så er det ikke ende på alle de ulykker som vil komme over Israel. Forbannelsen, dvs. Guds straff, skal forfølge Israel på alle livets områder. Alt det Israel setter seg fore å gjøre vil mislykkes, fordi det har forlatt Herren. *”Forbannet være du i din inngang og forbannet være du i din utgang.”* Dersom Israel forlater Herren, vil folket bli underlagt en total fordømmelse, som til slutt ender med at de mister landet og blir spredt blant alle jordens folkeslag.

Disse ordene er selvsagt ikke bare ord til Israel men det er ord til alle folk til alle tider der Herren er blitt åpenbart. Leksen er veldig enkelt og klar: Guds stiller seg til oss på samme måte som vi stiller oss til ham. Vender vi ryggen til ham, gjør han det samme med oss. I så måte er Israel bare en anskuelsesundervisning på Guds handlemåte. Disse ordene i 5.Mosebok

³⁴ ”De siste dager” er et uttrykk som går hyppig igjen både i Det gamle og nye testamentet. Uttrykket peker hen på det som skal skje i nytestamentlig tid. Belegget er bl a Hebr.1.1-2 hvor det står at Gud har *”nå i disse siste dager talt til oss gjennom Sønnen.”*

har derfor meget å si vårt eget folk. Ingen kan ustraffet se bort fra Guds ord. På den annen side følger det en uendelig velsignelse ved å holde fast på Herren.

Motsatsen til den nådepakt som Herren inngikk med Abraham er den pakt Gud inngikk med Moses på Sinai. I 2.Mos.20 og utover leser vi om hvordan Moses mottok de 10 bud av Herren. Dette var en tosidig pakt som gikk ut på at Israel skulle holde budene og at Herren til gjengjeld skulle velsigne folket. En slik gjensidighetspakt innebar at Israel ville bli rammet av Guds dom dersom de ikke holdt budene. Velsignelsen var altså et betinget løfte. Om landet heter det bl a:

”Du skal ta vare på hans lover og hans bud, som jeg gir deg i dag, for at det kan gå deg vel og dine barn etter deg, og for at du kan leve mange dager i det landet Herren din Gud gir deg til evig eie.” (5.Mos.4.40)

Hvordan lovpakten kom til å fungere i praksis, er Jeremia-boken et godt eksempel på. Profeten Jeremia virket på den tid Syd-riket gikk under. Jerusalem ble erobret av Babylonernes kong Nebukadnesar i to omganger, først i år 605 og så i år 586. Ved den siste anledningen ble templet og Jerusalem ødelagt og størstedelen av Juda-folket bortført til Babel.

Profeten Jeremia prøver å advare sitt folk mot den kommende ulykke. Han formaner dem til å vende om fra *sin onde vei*, og fra de *onde gjerninger!* *”Så skal dere få bo i det landet Herren gav dere og deres fedre, fra evighet og til evighet.” (Jer.25.5)* Jeremia minner folket om Guds løfter til fedrene og om Guds gode vilje med folket.

Men Israel opptenner Herrens vrede ved sine synder, i første rekke gjennom avgudsdyrkelsen og selvgodheten. Herren klager over at folket ikke lenger kjenner hans lov og at det har forkastet hans ord. Alle sammen søker de urettferdig vinning. (Jer.8.7-9).

Herren må straffe Israel for sin ondskap. Og Jeremia profeterer ulykke:

”Se, jeg lar ulykke komme over dette folket, som en frukt av deres onde råd. For de har ikke gitt akt på mine ord, og de har forkastet min lov.” (Jer.6.19)

Herren straffer på mange måter. Sverd, hunger og pest er gjerne et uttrykk som går igjen. Men til syvende og sist rammes også selve landet. Utgangspunktet er at landet hører Herren til. Det er Herrens land (Jer.2.7). Men Israel har gjennom sin utroskap gjort landet urent. Ved at Israel vender ryggen til Herren er landet blitt vanhelliget. Dette er interessant. Land og folk holdes sammen. Landet blir gjort urent på samme måte som folket er urent. Derfor rammer straffen både land og folk.

I kapittel 9.12-13 lar Jeremia spørre:

*”Hvorfor er landet gått til grunne? Hvorfor er det oppbrent som ørkenen, så det ikke er noen som ferdes der?
Herren sa: Fordi de forlot min lov, som jeg la fram for dem, og ikke hørte på min røst og ikke fulgte den...”*

Landet skal gjøres til en ørken, og med forbilledlig klarhet sies det at årsaken til dette er at folket ikke lenger hører Guds ord. Videre i teksten heter det at folket skal spredes blant hedningefolkene. Vi konfronteres med Guds domsslutning og vi fornemmer at tanken går lenger enn til eksilet i Babylon.

Jeremias domsprofetier når et høydepunkt i det 25.kapittel. Jeremia har profetert tidlig og sent

i tjuetre år, men folket har ikke hørt. Det har ikke vendt om fra sine onde gjerninger så det kunne få bo i det landet Herren ga dem og deres fedre. Det har tvert om vakt Herrens harme ved å dyrke andre guder.

”Derfor sier Herren, hærskares Gud: Fordi dere ikke har hørt mine ord, se, så sender jeg bud ... til Babels konge Nebukadnesar, min tjener,... og deres land gjør jeg til evige ørkener.”

Den sammenheng som altså er krystallklar hos Jeremia, er at synd fører til straff, og straffen rammer både land og folk. Det er ikke nok at folket mister landet, men landet blir liggende igjen som en ørken.

Jeremias profetier har også et siktepunkt utover Israel. Gang på gang lar Jeremia falle et ord om at Herren vil handle med hedningefolkene på samme måte som han handler med Israel. Det som skjer med Israel blir på en måte en oppskrift på hvorledes Gud vil handle med alle de folkeslag som han med tiden vil åpenbare seg for (i nytestamentlig tid). I forbindelse med pottemakerens hus (Jer. 25) heter det for eksempel at *”En gang taler jeg om et folk og et rike, og sier at jeg vil rykke opp og rive ned og ødelegge. Men dersom det folket som jeg har talt om, omvender seg fra sin ondskap, da angrer jeg det onde som jeg hadde tenkt å gjøre.”*

Her er adressen for profetens tale ikke lenger Israel, men *”et folk og et rike”*, det vil si alle folkeslag og nasjoner. Profetens tale er universell. Hans budskap gjelder *”alle verdens riker utover hele jorden”*. Gud vil stille seg til folkeslagene på samme måte som de stiller seg til hans ord.

Med fokus på Jerusalem sier han:

”For se, den byen som er kalt med mitt navn, har jeg latt ulykken ramme først, og så skulle dere bli straffet? Nei, dere skal ikke bli straffet! For sverd kaller jeg hit over alle dem som bor på jorden, sier Herren, hærskares Gud.” (v.29)

Når Herren handler slik med sitt eget folk og endog ødelegger sin egen by, hvor meget mer skal ikke folkeslagene få unngjelde for sin ugudelighet. Det er budskapet her. Alle som bor på jorden er innenfor Herrens rekkevidde og alle må gjøre regnskap for Gud. Når Israel blir straffet for sin ulydighet, så vil alle folkeslagene i sin tur bli det. Derfor sier profeten: *”Se, ulykke går ut fra folk til folk. En svær storm reiser seg fra jordens ytterste ende.”* (v.32) Guds vrede kommer som en ulykke – en storm - over folkene.

Israel fremstår altså som et demonstrasjonsfolk på Herrens handlemåte. Denne tanken finner vi også i Det nye testamentet. Det som er hendt med Israel i Gammel-testamentlig tid, er forbilder for oss som lever i den siste tid. Det som står skrevet om Israel i GT, og som vi ovenfor har pekt på, er ment å være Guds formaning til oss (1. Kor.10.6,11). Det burde gi oss noe å tenke på vi som lever i en postkristen tid. Når Herren handlet slik med Israel, hvordan vil han da ikke handle med oss? Gud krever oss alle til regnskap – ikke bare Israel.

Herren gjør det altså klart at Israel har brutt den pakten han sluttet med deres fedre (her Moses) og at han derfor vil føre en ulykke over dem som folket ikke kan komme unna. (Jer.11.10-11).

Så reiser da det spørsmål seg: **Er løftene til fedrene blitt gjort ugyldig på grunn av Guds krav i Moseloven? Er landet blitt tatt fra dem fordi folket ikke holdt mål etter loven?**

Vi forstår alle at rekkevidden av dette spørsmålet går langt utover Israels bortførelse til Babylon. Det som jo primært opptar oss, er jo jødene sin stilling i vår egen tid. For når jødene for 2000 år siden forkastet sin Messias og fikk landet ødelagt av romerne og ble spredt blant alle folkeslag, var ikke dette da Guds rettferdige dom? Og innebærer ikke dette at Israel for alltid har mistet retten til landet?

Bortførelsen til Babylon blir altså en forløper og parallell til det som kom til å ramme jødefolket senere.

Lov og evangelium

I spørsmålet om landløftet til Israel kan det virke som om vi kommer i en klemme og må foreta en avveining. For hva er det som gjelder, hva er det som må tillegges størst vekt – løftene til fedrene eller kravet i Moseloven?

Nå vet vi at begge disse sidene ved Guds vesen – hans nåde og hans vrede – har like stor vekt. Gud er både nådens og vredens Gud samtidig. Men loven som virker Guds vrede, og evangeliet som er et uttrykk for hans kjærlighet, står i et bestemt forhold til hverandre. Loven stiller menneskene overfor absolutte krav som må innfries. I Moseloven heter det at *"Dere skal være hellige for meg, for jeg Herren, er hellig."* (3.Mos.20.26) Dette tilsvarer Jesu ord til sine disipler i Bergprekenen: *"Vær da fullkomne, likesom deres himmelske Far er fullkommen."* Loven stiller oss innfor Guds åsyn og da blir kravet rimeligvis at vi skal være like hellige og like fullkomne som Gud selv. Loven har altså ingen annen funksjon enn å frembringe syndserkjennelse. Det er som Paulus sier, loven kom til *"for at hver munn skal bli lukket og hele verden bli skyldig for Gud."* (Rom.3.19)

Ingen av oss kan bli stående i en slik stilling. Vi søker alle etter en løsning og denne løsningen er Kristus. Loven driver på evangeliet og dette er lovens egentlige oppgave. I gammeltestamentlig tid er lovens oppgave å drive jødene til besinnelse på Guds ubetingede løfter – løftene til Abraham men først og fremst løftene om ham som skulle komme, Messias. *"Abraham trodde Gud og det ble tilregnet ham som rettferdighet."* (Rom. 4.3) Landløftet, ætteløftet og velsignelsen var alle et uttrykk for Guds uforskyldte nåde, men de måtte tas imot i tro. Og her ligger dilemmaet! Jødene hadde vendt seg bort fra Guds ord. De hadde forneklet ham og sagt: *"Han er ikke til."* (Jer.5.12). Forgiveves hadde Jeremia prøvd å kalle folket til omvendelse *"Men de hørte ikke og vendte ikke øret til."* (Jer.11.8).

Det var altså ikke mulig for Herren å nå Israel med sitt ord, heller ikke ordet om Guds nåde. Det var dette som felte Israel. At folket ikke holdt mål etter loven, hadde ingenting å si i denne sammenheng. Hadde de åpnet hjertet for evangeliet, ville frelsen og landet like fullt ha vært der. Herren spør etter troen, ikke etter gjerningene. Men Herren kan ikke nå folkene med sin nåde og sine løfter, når folket ikke lenger vil høre. Da blir Guds vrede uavvendelig. Slik er det også i dag. Det er ikke synden eller lovbruddet som feller oss, men at vi lukker oss for Guds ord. Gud når ikke frem med sin nåde.

Overført på Nytestamentlig tid betyr dette at så lenge jødene fornekter sin Messias, er de også utelukket fra Guds nåde. Gud kan ikke nå dem med sine løfter, heller ikke landløftet.

Ivar P.Seierstad, Menighetsfakultetets mangeårige professor i gammeltestamentlig teologi, skriver at "at besittelsen av landet hadde til forutsetning at folket levde i pakten med Gud og lot seg lede av hans ord. Et gjenstridig og uomvendt Israel kan ikke påberope seg Guds løfter

om evig besittelse av landet.”³⁵ Dette må vi i prinsippet si oss enige i. Men Seierstad skriver videre: ”Gud har aldri *lovet* et vantro Israel politisk befrielse og tilbakevending til landet. Israels folk utenfor Kristus kan ikke påberope seg noe gammeltestamentlig løfte som legitimasjon for verdslig-politisk krav i Israel.”³⁶

Vi tør ikke være så bastant som Seierstad, selv om vi langt på vei følger hans teologiske konklusjoner. Rent prinsipielt vil også vi slå fast at uten omvendelse intet land. Men hva som kommer først – landet eller omvendelsen – se det er også et spørsmål. Man kan forestille seg at på samme måte som menneskene i GT-tid ble frelst ved troen på Ham som skulle komme, så gis landet til jødene med basis i den omvendelse som en gang skal finne sted. Altså at Herren foregriper jødene tro.

Det er én forskjell mellom lov og evangelium, som det kan være verd å komme i hu. Guds nåde varer evig, landløftet er ikke begrenset i tid. Landet er lovet jødene som en **evig eiendom**. Men om loven står det at Guds vrede ikke varer evig. ”*For ikke til evig tid går jeg i rette, og ikke for alle tider er jeg vred.*” (Jes.57.16). Herren har lyst til miskunnhet, det er hans vesen. Men det ser ut for at vreden må ha sin tid, før Herren på nytt kan forbarme seg over sitt folk. (Jevnfør Jes.54.8 og Jer.30.24) Således ble Israel straffet med 70 år i Babylon. Deretter kom de hjem. På samme måte går det an å tenke om jødene snart 2000 årige eksil. Herren har i sitt råd fastsatt en tid for at synden skal innelukkes. Deretter skal de hjem.

Vi sa at så lenge jødene fornekter sin Messias er folket utelukket fra nåden og fra landløftet. Dette må ikke få oss til å trekke forhastede slutninger. Jødene er fremdeles Guds folk. Med voldsom tyngde vitner Jeremia om at Israel – til tross for det de har gjort - er ”*et folk for hans åsyn alle dager.*” (Jer.31.35-37 og 33.25 ff.) Gud har ikke forkastet sitt folk. Det var også Paulus sitt anliggende.

Moses sier, under henvisning til det som skal skje *i de siste dager*, at Herren Israels Gud er en barmhjertig Gud:

”*Han skal ikke slippe deg og ikke la deg gå til grunne. Han skal ikke glemme pakten med dine fedre som han stadfestet med ed.*” (5. Mos.4.31)

Dette er en forsikring om at Herrens nådeløfte til Abraham gjelder gjennom alle tider. Er folket troløs, så er han trofast. Han kan ikke løpe fra det løftet han sverget til fedrene.

Og hos Jesaja leser vi:

”*Glemmer vel en kvinne sitt diende barn, så hun ikke forbarmer seg over sitt livs sønn? Om også de glemmer, så glemmer ikke jeg deg.*” (Jes.49.15)

Sion er hverken glemt eller forlatt. Tvert om! ”*Med evig kjærlighet har jeg elsket deg.*” (Jer.31.3) Herrens miskunnhet er der også i vreden. Slik er det nemlig med Guds evige rådslutning. Herren elsker sin falne skapning. Gud sendte sin sønn for å kalle syndere. Og på samme måte som han leter etter oss som enkeltmennesker og folk, så leter han etter en vei for sitt folk Israel.

For å komme videre med vårt anliggende – land til Israel – må vi spørre: Finnes det løfter i Bibelen om at Israel skal få komme tilbake til sitt land i NT-tid? Og hva med jødene omvendelse – hvordan kommer den inn i bildet?

³⁵ Ivar P. Seierstad ”Profeti og oppfyllelse” Sjalomheftene s. 27

³⁶ Ibid s.31

Landløfter som peker inn i nytestamentlig tid.

Kan landløftene i Det gamle testamentet anvendes på den innvandring av jøder som vi ser i vår egen tid?

Til dette må vi si et klart ja!

Sammen med domsordene om fordrivelse fra sitt eget land og spredning blant alle jordens folkeslag, lyder evangeliet om at Gud en dag skal samle sitt folk i sitt gamle land. Allerede Moses fikk se inn i denne forjettelsen.

Han skal igjen samle deg fra alle de folk som Herren din Gud hadde spredt deg iblant. Selv om dere er drevet bort til himmelens ende, så skal Herren din Gud samle deg og hente deg der.

Og Herren din Gud skal føre deg til det land dine fedre eide, og du skal ta det i eie. ”
(5.Mos. 30.3-5)

At Israel skal miste sitt land, men atter få det igjen, går som en rød tråd gjennom store deler av Det gamle testamentet. Ikke minst ser vi dette hos de tre store skriftprofetene Jesaja, Jeremias og Esekiel. Men problemet er at profetiene ikke er utstyrt med en ”holdbarhetsdato”. Vi vet ikke med sikkerhet hvilke historiske hendelser profetene sikter til. Mange av profetiene som går på hjemvending til fedrenes land, er simpelthen for generelle til at de med sikkerhet kan anvendes på nytestamentlig tid.

Og allikevel, mange av profetiene inneholder formuleringer som bringer tankene utover den innvandring som fant sted etter det babylonske fangeskap. I ovennevnte sitat fra 5.Mosebok heter det for eksempel at jødene skal hentes hjem selv om de er ”*drevet bort til himmelens ende*”. Det var de jo vitterlig ikke ved det babylonske fangeskap. Tilsvarende formuleringer er at Herren ”*samler dem fra jordens ytterste ende*”, ”*fra alle de land som jeg drev dem bort til i min brennende vrede*” (Jer.31.8, 32.37). Uttrykk som at Herren skal samle dem ”*fra alle kanter*” og ”*fra alle land*”, går stadig igjen. Det er åpenbart for enhver bibelleser at her må det dreie seg om noe mer enn den adspredelse som fant sted under assyrerne og babylonerne.

De fleste fagteologer vil innvende at ovennevnte formuleringer er å forstå som bilder. Babylonerriket var på mange måter å forstå som en ”ytterende” for datidens jøder. Det var så langt som deres geografiske forståelse rakk. Under alle omstendigheter er det ikke tale om at jødene skal samles inn fra alle verdens land slik vi kjenner det i dag. Blant annet derfor har de fleste fagteologer med god samvittighet parkert landløftet ved den tilbakevending fra Babylon som fant sted i år 539. Og det lar seg heller ikke benekte at profetiene hos for eksempel Jeremia, med full rett kan anvendes på denne tilbakekomsten. Spørsmålet er bare om vi kan slå oss til ro med at profetiene med dette er oppfylt.

Vi har før vært inne på at en egenskap ved Bibelens profetier at de skuer tvers igjennom historien. De snakker både om de nære og fjerne ting i en og samme setning. Profetiene får ofte sin umiddelbare oppfyllelse i hendelser som ligger nært i tid, men samtidig får de en ny og mer fullstendig oppfyllelse senere i historien. Ja, profetiene går ofte like inn i den nye himmel og nye jord. Der får de sin endelige oppfyllelse. Derfor kan vi si at profetiene har ingen datostempel. Med det har vi også sagt at det er meningsløst å begrense profetiene til bare å gjelde gammeltestamentlig tid.

Nå er det selvsagt en fordel om vi kan finne landløfter som eksplisitt peker inn i nytestamentlig tid. De finnes, og nedenfor skal vi ta for oss noen eksempler. (For å få en bedre forståelse av gjennomgangen, er det nyttig om leseren finner frem tekstene i sin egen Bibel.)

Første eksempel finner vi hos Jeremia³⁷ 23.3-8. Her heter det at:

”Jeg vil selv samle resten av mine får fra alle de land jeg har drevet dem bort til, og jeg vil føre dem tilbake til deres egne beitemarker.” (v. 3)

”Og de skal bo i sitt land.” (v.8).

Det skal altså skje at Herren selv skal føre Israels bortdrevne tilbake til *”sine egne beitemarker”*, altså til det land de en gang bodde i. Og at det er Israels land det dreier seg om, går klart frem av det 8.vers. Denne tilbakevending skal ha så store dimensjoner over seg at jødene ikke lenger kommer til å bekjenne utgangen fra Egypt, som det største Herren har gjort mot folket. (v.7-8). Det som nå skal skje, vil bli enda større. Perspektivet her så stort, at det selvsagt heller ikke dekker den begrensede innvandring som senere fant sted etter eksilet i Babylon.

Det som knytter dette løftet til NT-tid, er Messias-profetiet i v.5. Dette er første egentlige Messias-profeti vi finner i Jeremiaboken.

”Se, dager kommer, sier Herren, da jeg vil la det stå fram for David en rettferdig spire. Han skal regjere som konge og gå fram med visdom og gjøre rett og rettferdighet i landet.”

Uttrykket *”en rettferdig spire”* sikter til den kommende Messias. Ifølge Natan-profetien skal Messias komme av Davids ætt. Han skal regjere med *”visdom”* og *”rettferdighet”*. Her siktes det til hans guddommelige egenskaper slik vi også finner det omtalt hos Paulus i 1.Kor. 1.30.

”I hans dager skal Juda bli frelst, og Israel bo trygt.” (v.6a)

At jødene skal bli frelst, må bety at de kommer til tro. Og det skal skje *”i hans dager”*, altså etter at Messias er kommet i kjød, i nytestamentlig tid. Når dette skjer, skal de bo trygt i landet.

Profetiet peker hen på en situasjon som ennå ikke er kommet. Jødene er hverken omvendt eller bor trygt i landet. Videre er dette et profeti som selvsagt ikke kan oppfylles innenfor rammen av Det gamle testamentet.

Vi legger merke til at profetiet har tre komponenter som kan sies å utgjøre et *”skjema”*: innvandring + land + frelse. Denne sammenheng finner vi også i flere andre profetier. Det er åpenbart en indre sammenheng mellom disse tre forholdene.

---

³⁷ **Jeremia** over 40-årige profetvirke falt i en brytningstid i stormaktspolitikken. Det assyriske verdensrike gikk under ved Ninives fall i år 612. Etter noen få års rivalisering mellom Egypt og den nye stormakten Babylonia gikk den siste av med seieren. Juda, som lenge hadde vært en vasallstat under Assyria, og en kort tid også under Egypt, ble nå et lydrike under Babylonia. Flere forsøk på løsrivelse endte med Jerusalems totale ødeleggelse og Juda-rikets undergang i år 586. Folket ble bortført til Babylon hvor de ble holdt fanget i 70 år.

Jeremia fremstår som en av de store domsprofetene i GT. Forgjeves formaner han folket til å vende om til Herren for på den måten avvende Herrens dom. Foruten domsutsagnene inneholder boken profetier om en ny tid for land og folk. Disse er knyttet til Messiasprofetiene og løftene om en ny pakt og en ny ånd.

Det annet eksempel finner vi hos Jeremia 31 særlig versene 1-14 og 31-34. Det begynner med at Jeremia i slutten av kapittel 30 profeterer at Herren skal gjøre ende på Israels fangeskap og at Messias (v.21) skal være konge over sitt folk. *"I de siste dager skal dere forstå det."* (v.24). Kapittel 31 begynner med ordene: *"På den tid, sier Herren, vil jeg være alle Israels ætters Gud, og de skal være mitt folk."* "På den tid" sikter til "de siste dager" i det foregående kapittel (som også er det foregående vers). De to bibelversene slår altså fast at det dreier seg om den nytestamentlige tid. Tidsangivelsen styrkes ytterligere av at Herren på den tid er *"alle Israels ætters Gud"*. Han er altså Gud også for 10-stamme folket i Nord, ikke bare for Juda slik det ville ha vært naturlig dersom profetien skulle begrenses til å gjelde de bortførte i Babel.

Profetien beskriver dernest hvorledes Israel samles fra *"jordens ytterste ende"*. De skal komme med gråt og ydmyke bønner. Både blinde og halte, svangre og fødende skal være i blant dem. En stor skare skal komme (v.8). De skal stråle av glede over Herrens gode ting. Enda en gang skal de plante vingårder på Samarias fjell (det gamle Nordriktet, dagens Galilea), og de skal *"synge med fryd på Sions berg."*³⁸

"Han som spredte Israel skal samle det og vokte det, som en hyrde vokter sin hjord." (v.10)

I vers 31 ff. leser vi at Herren skal opprette *"en ny pakt med Israel med Israels hus"*. Den skal ikke være lik den pakten Moses fikk på Sinai, men pakten skal være skrevet i deres hjerte og sinn. Og Herren skal forlate deres misgjerninger.

Her er det åpenbart at det dreier seg om nådepakten i Kristus. At det er slik å forstå bekrefte også i Hebreerbrevet (kap.8-10). Kristus er mellommann for en ny pakt (9.15). Offerlammet i den gamle pakt er nå erstattet med Jesu fullkomne offer. Dette gir grunnlaget for Den hellige ånds gjerning. Derfor kan Jeremia si at Herrens "lov" vil bli skrevet i deres sinn og hjerter og ingen skal lenger behøve å belære hverandre. Dette svarer til at Den hellige ånd skal minne oss om alt hva Jesus og gjort og sagt (Joh.14).

Dette kapittelet har en særdeles klar henvisning til nytestamentlig tid. I denne tid skal Herren enda en gang bygge Israel, samle dem fra landene og velsigne folket. Også i dette eksemplet finner vi bekreftelse på formelen: innsamling+land +anger,bot og frelse. Betoningen ligger på det siste. De kommer med gråt og ydmyke bønner. Folket har angret og fått forstand (v.19). Derfor kan Herren meddele dem frelsen i Jesus Kristus og deres misgjerninger kommer han ikke lenger i hu (v.34).

Det tredje eksemplet henter vi fra Jesaja³⁹ kapittel 11 særlig versene 10-16. Kapittelet skildrer hvorledes Messias skal opprette sitt rike og profetiet går like til den nye himmel og nye jord. Det skal skyte frem en kvist av "Isais stubb" (v.1). Isai var far til David og kvisten som skal skyte frem er David sønn – Jesus Kristus. "På den tid" – altså i Messiansk tid - skal

³⁸ Sion eller Sions berg henspiller på Jerusalem. Sion var Guds hellige berg etter at paktens ark var ført opp på Moriafjellet av David, og etter at Salomo hadde bygget templet der. Uttrykk som "Sions datter" og "Sions barn" henspiller på Jerusalems innbyggere.

³⁹ **Jesaja** virket i Juda rike i siste halvdel av 700-tallet. Jesaja var i likhet med Jeremia kalt til å være domsprofet. På dette tidspunktet holdt assyriene på med å opparbeide seg et verdensherredømme. I 722 falt hovedstaden i Nordriktet, Samaria, og folket der ble ført i fangeskap. De vendte aldri tilbake som et samlet folk. Juda på sin side, ble etter hvert en vasallstat under Assyrerne. Assyrernes verdensherredømme varte helt frem til 606 da hovedstaden Niniive falt for Babylonerne. Jesaja prøvde forgjeves å få folket til å vende seg til Herren og sette sin lit til ham. Han forkynte Nordrikets undergang som et resultat av Guds rettferdige harme (vredens ris).

det skje at hedningefolkene søker til ”Isais rotskudd” . Det er tale om den tid Guds ord går sin gang blant folkeslagene – altså nytestamentlig tid.

”På den tid” heter det videre skal ”Herren enda en gang rekke ut sin hånd for å vinne tilbake resten av sitt folk,…” De skal komme fra alle land, ja, Herren skal samle de bortdrevne fra ”jordens fire hjørner” . Herren skal altså samle sitt folk i nytestamentlig tid, og det har vi først sett konturene av i våre dager.

Teksten inneholder enda en bekreftelse på at vi befinner oss i NT. Det står at: ”Efra'im skal ikke misunne Juda og Juda ikke overfalle Efra'im.” Det betyr at det gamle motsetningsforholdet mellom Nord- og Sydriket, mellom Israels 10 stammer i nord og Juda-riket i sør, skal opphøre. Som vi vet, var det fremdeles på Jesu tid et skarpt motsetningsforhold mellom jøder og samaritanere.

De seks versene i kapittel 12 står som en avslutning på kapittel 11. Kapitlet er en takk og lovprisning for at Herren har ryddet en vei for sitt folk:

”På den dag skal du si, jeg takker deg Herre! For du var vred på meg, men din vrede hørte opp, og du trøstet meg.”

Dette er altså ord som skal uttales av jødene. Folket takker Gud for sin frelse. Og her aner vi at det er frelse i dobbel forstand. Folket er blitt utfridd fra sine fiender og fått et hjerte som er helt med Herren. Det som har skjedd er så stort at hele verden jorden få vite om det. I dette siste ligger en ny dimensjon - Israels omvendelse blir et vitnesbyrd for verden.

Og om vi skulle ha vært i tvil om hvor Herren har samlet sitt folk, så heter det i det siste verset: ”Rop høyt og juble , dere som bor på Sion!”

Vi skal også koste på oss **et fjerde eksempel**. Det finner vi hos Esekiel 36.16-28.⁴⁰ Her kommer et sammenhengende profeti om hvorledes jødene gjorde landet urent ved sine onde gjerninger og ved det utløste Herrens harme slik at det ble spredt blant folkene. Men for sitt eget navns skyld vil Herren igjen samle folket. ”Jeg vil hente dere fra folkene og samle dere fra alle landene, og jeg vil la dere komme til deres eget land.” Nå kunne dette profetiet kanskje ha vært begrenset til GT-tid, om det ikke i fortsettelsen var blitt sagt: ”Jeg vil stenke vann på dere, så dere skal bli rene.” ”Jeg vil gi dere et nytt hjerte, og en ny ånd vil jeg gi dere.” ”Min Ånd vil jeg gi inne i dere”. Etter disse ordene forsikrer Herren på nytt at folket skal bo ”i det landet jeg gav deres fedre.”

Profetiet likner meget på det hos Jeremia 31. Landløftet knyttes til en ny omvendelse og en ny Ånd. Nå er det jo slik at også de jødene som var kommet til tro i GT-tid hadde del i Guds Ånd. Det vitner blant annet Salmene om. Også de hedningene som konverterte til jødedommen og som ga seg inn under de religiøse ordningene som gjaldt, fikk del i Guds hellige ånd. Den Hellige Ånd ble altså gitt også i GT-tid. Det kan det jo være nyttig å være klar over. Men det er åpenbart ikke dette Esekiel sikter til. Profetiets innhold er at Herren gjør noe nytt. Han vil gi folket et nytt hjerte og en ny ånd, og med det siktes til frelsesverket i Jesus Kristus. Ånden ble utøst på Pinsedag og da fikk den virke med den fulle kraft som er

⁴⁰ Etter at Nordriket var blitt ødelagt av Assyrerne i 722, ble Sydriket ødelagt av Babylonerne. Dette skjedde i to omganger. De fornemste I Jerusalem ble bortført i 597 til Babylon. **Esekiel** var blant dem. I 586 ble Jerusalem og templet fullstendig ødelagt og befolkningen bortført. Esekiel var prest og virket blant de bortførte i Babylon. Esekiel ble etter Jerusalems fall en trøsteprofet for sitt bortførte folk. Esekiel er kjent for sine fremtidssyner og det er fra disse vi hente våre tekster.

beskrevet her. En svært nærliggende parallell er Joel 3.1. ff. som også Peter bruker i sin forkynnelse Pinsedag (Ap.gj.2.16).

Sammenhengen her er altså at innsamlingen av jøder fra alle land, skjer samtidig med at folket blir rensset for sine synder. Det er også forutsetningen for den velsignelsen som kommer over folket. Men det står også at innsamlingen begynner – ikke fordi at Israel hadde gjort seg fortjent til det – men fordi Herren ville hellige sitt eget navn. Det skjer noe som har sin grunn i Herren selv og ikke hos jødefolket. Dette er det interessant å legge merke til. Også i denne teksten heter det, at det som skjer, skal få folkene til å forstå at det er Gud som har grepet inn. Altså, Israel blir et vitnesbyrd for verden.

Det femte og siste eksempel vi skal se på er hentet fra Sakarias kapittel 8. Sakarias var en av de tre skriftprofetene som virket i ettereksilsk tid, dvs. etter at jødefolket var vendt tilbake fra Babel i 538 og gjenoppbygningen av templet hadde tatt til. Det er **tidspunktet** for Sakarias virke, som gjør at profetiet får en særskilt betydning. For han kan per definisjon ikke profetere om en tilbakekomst som allerede har funnet sted. I versene 8 og 9 leser vi:

”Se, jeg frelser mitt folk fra de land der solen går opp, og fra de land der den går ned. Og, jeg lar dem komme hit, og de skal bo i Jerusalem. De skal være mitt folk, og jeg vil være deres Gud i sannhet og rettferdighet.”

En gang i fremtiden (NT-tid) skal altså Herren på nytt samle inn sitt folk fra alle jordens land. Han skal samle dem inn for at de skal bo i Jerusalem. Der skal Herren være Gud for dem i sannhet, dvs. til skal ha et rett forhold til Herren. Nok en gang ser vi den samme formelen: innvandring + land + tro.

At vi befinner oss i NT-tid får vi to andre bekreftelser på. Det står at likesom jødene har vært en forbannelse blant folkeslagene, skal så vel Judas og Israels hus bli til en velsignelse. En slik ”begynnende” velsignelse har vi ikke sett før i vår egen tid. Heller ikke at ”Israels hus” dvs. 10-stammefolket er blitt forenet med Juda, som ett folk. Begge deler peker på Israel av i dag.

For det annet, så står det i kapitlets siste vers at ”hedningefolkene” i de dager *skal ”gripe fatt i kappefliken til en jødisk mannmann og si: Vi vil gå med dere, for vi har hørt at Gud er med dere.”* Et slikt utsagn kan ikke komme før den dagen at Israel er omvendt til sin Messias.

I motsetning til de store skriftprofetene som levde i føreksilsk tid, går det altså ikke an – om det ellers skulle ha vært mulig – å parkere dette profetiet i tilbakekomsten fra Babel. I den sammenheng er det også interessant å notere seg at det i ingressen til kapittel 8, i Bibeloversettelsen av 1930, står at ”disse herlige løfter får sin oppfyllelse i Messias’ komme og gjerning”.

De tekstene vi har vært igjennom ovenfor kan summeres slik: 1. Herren samler inn sitt folk fra alle verdens land. 2. Folket vender tilbake i tårer, anger og bot, men også i glede. 3. Herren fører sitt folk tilbake til sitt gamle land og til Jerusalem. 4. Folket skal søke Herren og de skal bli funnet av ham. 5. Herren skal velsigne Israel som skal få oppleve det gode på samme måte som det tidligere har fått oppleve det onde. 6. Alle folkeslag skal forstå at det er Gud selv som har handlet med Israel. Israel blir et vitnesbyrd for verden.

Vi har gitt fem eksempler på landløfter som er eksplisitt adressert til nytestamentlig tid. Vi kunne ha gitt langt flere og vil vise til disse tekstene: Jer. 32.37-44, 33.15-16, Esek. 11.17-20, 34.13-31 og ikke minst Amos 9.9-15.

Det er således ikke tvil om at Herrens løfter til Abraham, Isak og Jakob kan føres inn i vår egen tid.

Det virker veldig uforståelig på oss at fagteologene ikke er vil være med på dette. Trolig bunner det på teologenes prinsipielle syn på forholdet mellom Det gamle og Det nye testamentet, og på den oppfatning at løftene gitt til fedrene ikke kan løftes ut av Det gamle testamentet. I tråd med Seierstads tenkning, vil mange også peke på at så lenge jødene ikke har kommet til tro, kan de heller ikke gjøre krav på noe land.

Vi må medgi at troen er en kritisk faktor. Tekstene kobler tro og land på en slik måte at vi ikke kan forestille oss at jødene i lengden kan bli boende i sitt eget land uten å ha kommet til tro. Men vi kan ikke oppkaste oss til dommer over tiden. Det er historiens Gud som rår og ikke våre begrensede betraktninger. Men som vi tidligere har vært inne på: Gud kan ikke velsigne et land og et folk som ikke lever rett med ham. Og i velsignelsen ligger også landet.

Det spørsmålet vi vil stille oss i fortsettelsen blir dette: Kan vi i Bibelen finne holdepunkter for at Israel først samles inn og så omvendes? Altså at faktorenes orden er en litt annen enn det vi normalt forestiller oss.

De tørre ben blir levende

Et av de mest kjente profetier i Det gamle testamentet, som går på Israels omvendelse og samling i eget land, er Esekiel kapittel 37. Esekiel hørte til dem som ble bortført til Babel under den første deportasjonen fra Jerusalem i 597. Hovedtyngden av hans ord er rettet mot de fordrevne jøder i Babel.

Kapittelet deler seg naturlig i to deler. Den første delen versene 1-14 om de tørre ben som ble levende, legger hovedvekten på Israels åndelige fornyelse. Den andre delen versene 5-28 legger vekten på at Herren samler Israels adpredte stammer og gjør dem til ett folk under Messias. Det er naturlig å se kapittelet under ett ettersom dette synes å være en sammenhengende beretning.

Begge de to delene, som altså utgjør hele kapittel 37, relaterer seg med all ønskelig tydelighet til nytestamentlig tid. Ikke slik at de ikke skulle ha betydning for de bortdrevne jøder i Babel, men profetiets egentlig innretning er den Messianske tid. Dette kommer spesielt klart frem i versene 22-24 hvor det heter at Herren skal samle Israel til ett folk og *"Min tjener David skal være konge over dem"*. David var selvsagt død for mange hundre år siden, men i Natans profeti heter det at Herren skal oppreise en sønn av Davids ætt som skal grunnfeste kongedømme til evig tid (2.Sam.7). Denne sønn skal også være Guds sønn – altså et klart Messias-profeti. Det er dette profetiet som anvendes her.

For det annet heter det at både Israels stammer og Juda skal gjøres til ett folk (16-20). Dette kommer symbolsk til uttrykk ved at profeten skal ta to staver og sette dem sammen til en stav. Og mens han holder staven opp for øyene på folket skal han si: *"Se, jeg henter Israels barn fra de folk som de drog bort til, og jeg vil samle dem fra alle kanter og føre dem til deres eget land."* (21). Dette er også et klart nytestamentlig utsagn. For etter Samarias fall i 622 og tistammefolkets (Israels) bortførelse til Assyria, har disse som samlet folk aldri vendt tilbake til

sitt land. Tilbakevendingen fra Babel gjaldt som vi tidligere har sagt, kun Juda stamme. Bare i vår egen tid har vi sett en innvandring som omfatter Israels 12 stammer.

Den tredje bekreftelsen på at vi befinner oss i nytestamentlig tid, er at Herren skal gi sin Ånd til folket (v.14). Dette er en gjentakelse av det vi tidligere har sett, bl a i foregående kapittel og går på Den hellige ånds utgytelse Pinsedag. Ordene om en evig fredspakt (v.26) leder tankene hen på Jesu fullbrakte soningsverk.

Det skulle således ikke være tvil om at den egentlige oppfyllelse av profetiene i dette kapittelet går på nytestamentlig tid.

Vi får i dette kapitlet et godt holdepunkt for å svare på spørsmålet om **når** jødene omvendelse finner sted. Esekiel får i ånden se hvorledes en stor mengde dødningeben som ligger strødd omkring i dalen blir levende.

”Og jeg profeterte slik som det var befalt meg. Mens jeg profeterte, hørtes det en sterk lyd. Det ble en larm, og benene nærmet seg til hverandre, hvert ben til sitt ben, Og seg så, og se: det kom sener og kjøtt på dem, og ovenpå det drog det seg hud over dem, Men ånd var det ikke i dem.” (v. 6-8)

De ben som Esekiel får se er hele Israels hus (v.11). Det er dødningeben som hører naturlig hjemme i gravene. Det er folkets åndelige død det tenkes på.

*”Se, jeg åpner deres graver, og lar dere, mitt folk, stige opp av gravene, og jeg fører dere til Israels land.
Og dere skal kjenne at jeg er Herren, når jeg åpner deres graver og dere, mitt folk, stige opp av gravene.
Og jeg vil gi min Ånd i dere, og dere skal bli levende. Og jeg vil bosette dere i deres land.” (12-14a)*

Det er egentlig for svakt å tale om en åndelig fornyelse. Det fremgår av teksten at Israel egentlig er ”stein død” åndelig sett. Det er tale om en oppvåkning til en helt ny virkelighet. Vi vil tro det dreier seg spranget fra om en Mosaisk lovreligion til en frigjørende evangelisk kristendom. Vi legger videre merke til at det gjelder ”*hele Israels hus*”. Det er altså en fornyelse som omfatter Israel som nasjon og folk. Det er en handling som fungerer kollektivt.

Beretningen om de tørre ben som blir levende, sier oss også noe om tingenes orden. Israel blir samlet mens de fremdeles er å forstå som døde ben – altså uten en levende tro. Bena nærmet seg hverandre ”*hvert til sitt ben*”. Det skjer med andre ord en oppbygning av legeme, eller om en vil, en oppbygning av Israel som nasjon. Herren samler sitt folk på et tidspunkt hvor ”*ånd var det ikke i dem*” .

Det er **rekkefølgen** som er det mest interessante i vår tekst. Herren lar folket **først** bli samlet fra sin landflyktig, **dernest** gir han dem livsånde. På samme måte må folket først stige opp av gravene og dernest blir de levende ved at de får Herrens Ånd.

Tanken om at omvendelsen finner sted etter at innvandringen har påbegynt, finner også støtte andre steder hos Esekiel.

I Esekiel 20.42.43 heter det at Herren skal føre Israel tilbake til fedrenes land. ”*Der skal dere komme i hu deres ferd og alle de gjerninger som dere har gjort dere urene med..*” Altså, folkets syndserkjennelse skal finne sted etter at de er kommet tilbake til eget land. Det samme

fremgår av profetiet i kapittel 36. I vers 31 går det frem at de skal angre sine onde gjerninger først etter at de er kommet til landet: *”Da skal dere komme i hu deres onde ferd..”*.

Tilsvarende finner vi hos Esekiel 28.25:

”Så sier Herren Herren: Når jeg samler Israels hus fra de folk som de er spredt blant, da vil jeg åpenbare min hellighet på dem for folkenes øyne. Og de skal bo i sitt land, det som jeg gav min tjener Jakob.”

Her forstås innsamling og omvendelse som to sider ved samme handling. Men det interessante er at omvendelse ikke fremstår som noen betingelse for innsamling.

Kapittel 38-39 hos Esekiel inneholder det mektige profetiet om dommen over Gog og hans hær. I endetiden skal det komme til et stort slag som forutsetter at Israel bor i sitt gamle land. Etter at slaget er over og Gog har lidt et stort nederlag heter det:

”Jeg vil kunngjøre mitt hellige navn blant mitt folk Israel og ikke mer la mitt hellige navn bli vanhellighet. Og folkene skal kjenne at jeg er Herren, hellig i Israel.”

”Og Israels hus skal kjenne at jeg er Herren deres Gud fra den dagen og i framtiden.”
(39.7,22)

Her knyttes Israels omvendelse til et endetidsslag. Vi skal se mer på det i et senere kapittel. Men i denne omgang er det interessant å notere seg at **omvendelsen finner sted i eget land**. Altså nok en bekreftelse på tingenes rekkefølge.

I den andre delen av Esekiel kapittel 37 får landløftet får sin bekreftelse. Folket skal samles inn fra alle verdens kanter og bosettes i sitt eget land.

”Se, jeg henter Israel barn fra de folk som de drog bort til, og jeg vil samle dem dra alle kanter og føre dem til deres eget land.”

Ikke mindre enn fem ganger i dette kapitlet heter det at Israels barn skal føres tilbake til sitt eget land. Vi har altså nok en bekreftelse på det vi tidligere har talt om når det gjelder Det gamle testamentets løfter som får sin oppfyllelse i nytestamentlig tid. *”De skal bo i det landet jeg gav min tjener Jakob, det som deres fedre bodde i.”* (v.25) Og det skal altså skje på et tidspunkt hvor Messias er konge i Israel.

Mot slutten av kapitlet heter det at Herren skal bosette dem ”i sitt land”. Herren sier at Israels land også er hans land. Også flere andre steder i Det gamle testamentet finner vi tilsvarende formuleringer. Denne uttrykksmåten viser hvor sterkt Herren identifiserer seg med Israel og Israels land. Det er vel knapt tenkbart at Herren skulle miste ”sitt land”. Like lite tenkbart er det at Israel ikke skulle få tilbake sitt land. Altså en veldig understrekning av at landløftet står ved makt også i nytestamentlig tid.

Beretningen om de tørre ben hos Esekiel slår en kile i den antakelsen at tro må komme før land. Beretningen må leses dit hen at omvendelsen kommer etter at innvandringen er påbegynt. Hvor mye etter er det vanskelig å ha noen formening om. Også andre skriftsteder taler om at jødernes omvendelse skjer i eget land.

Det er teologisk interessant at Herren handler nådig med sitt folk før det foreligger en omvendelse. Det uomvendte Israel får del i en nåde som egentlig bare tilkommer den rettfærdige – den som har tro.

I det eksemplet vi tidligere har nevnt på fra Esekiel 36.16-28 (side 56), finner vi et ord som trekker tankene i denne retning. Der heter det: *”Ikke for deres skyld, Israels hus, gjør jeg det,*

men for mitt hellige navns skyld, det som dere har vanhelliget blant de folk som dere er kommet til.”

Israels hus har bare vannhelliget Herrens navn. Folket selv har altså ikke noe å rose seg av overfor Gud. Men allikevel – på tross av det de er – vil Herren samle det i sitt eget land. Og det gjør han for sitt eget navns skyld. Det Herren gjør, har sin grunn i Herren selv. Det viser som Paulus sier, hvor usporlige hans veier er.

Men så lenge folket ikke er omvendt, så lenge troen på den levende Guds sønn ikke er tilstede, vil dette folket likevel ikke få del i Guds fulle velsignelse. Det er en lovsidde her som fremdeles kaster sin skygge. Men det forhold at Herren nå handler med sitt folk og for første gang på 2000 år fører dette folket tilbake til sitt land, er med på å skape en forventning om dette folkets omvendelse.

Israel i den siste tid

Med den ”siste tid” tenker vi i denne avsluttende delen av boken på Israel av i dag og på Israel av i morgen. Vi spør etter fremtiden for Israel. Det er særlig to ting som opptar oss - 1: Israels omvendelse – hvorledes vil det skje? Og 2: Hva innebærer det for Israel selv og alle oss andre at Israel blir en kristen nasjon?

Vi vet at det er en del av Guds frelsesplan med dette folket, at Israel en dag skal omvende seg. Det er klart bevitnet i Bibelen. Apostelen Paulus vitnet om at Israels forherdelse var midlertidig, og at de en gang skal innpodes i den Guds menighet som de har førstefødselsretten til. De er elsket for fedrenes skyld og utvelgelsen angrer ikke Gud på.

Løftene til Israel i den gamle pakt står ved lag. Verken landløftet eller ætteløftet kan gjøres ugyldig ved folkets ulydighet. Løftene blir midlertidig satt til side, men Gud har ikke gått fra dem. At folket skal få Guds ånd og bli omvendt står også beskrevet i Det gamle testamentet. Det har vi gitt flere eksempler på.

Det gamle testamentet vitner om land til Israel også i nytestamentlig tid. Men land og tro hører sammen, men rekkefølgen er det Herren alene som rår for. Men ett vet vi, på et eller annet tidspunkt må troen komme også til dette folket om Israel til fulle skal få del i Guds velsignelse.

Spørsmålet er: når kommer jødene til tro og på hvilken måte?

Dersom vi skal betrakte dette spørsmålet ut fra en verdslig synsvinkel, må vi si at Israels omvendelse ikke synes å ligge for hånden. Israel har vært samlet i sitt land i 50 år, men det har ikke vært noen utvikling i retning av kristendommen. Vi regner med at det finnes mellom 3.000 –5.000 messianske jøder i Israel. Det er ikke stort for en jødisk befolkning på ca. 5 millioner. I den tiden som har gått siden staten ble til, har flere vestlige land drevet misjon i landet, og vi må vel si, uten synderlig fremgang. Vi har da også vanskelig å tro at jødene omvendelse vil komme som resultat av misjonsfremstøt. Israel kan ikke sammenliknes med

misjonsmarkene i Afrika eller andre steder. Den misjon som fungerer der, fungerer ikke i Israel.

Nå er det ikke bare i de siste 50-årene det har vært gjort forsøk på å omvende jødene til kristendommen. Det har den kristne kirke gjort forsøk på helt siden Paulus sine dager. Kirken har prøvd, både gjennom dialog og overtalelse på den ene siden og ved forfølgelse og tortur på den andre siden, å få jødene på bedre tanker. Men det er vel knapt noe misjonsprosjekt som kan sies å ha vært mer mislykket. Hverken med list eller makt har jødene latt seg omvende.

Gjennom sin historie har kirken fått blod på sine hender. Vi kan vel trygt konkludere med at kirken ikke lenger har troverdige misjonerer å sende. Ja, den har ikke en gang et troverdig budskap å formidle. For vi kan ikke med noen rimelighet forvente at jødene skal omvende seg til den Kristus, som gjennom den kristne kirke og de kristne land har forfulgt dem i 2000 år. Aller minst kan vår egen tid forvente det, som sendte 6 millioner jøder i gasskamre.

Tanken om at jødene skal omvende seg til sine forfølgeres gud, må vel i beste fall sies å være historieløst.

Nå kunne den vestlige verden ha rådet bot på tingenes tilstand, ved å bøye sine knær, bekjenne sine synder og be jødene om tilgivelse. Den vestlige verden kunne ha vist solidaritet med Israel av i dag. Den vestlige verden kunne ha demonstrert sin medynk med det jødiske folk. Vi kunne ha gjort et forsøk på å komme på talefot med dette folket. Men som vi har sett, er det ikke det som skjer.

I dagens Midt-Østen konflikt, der Israel kjemper for sin eksistens, har det kristne Europa vist sin solidaritet med Israels fiender. I politikken verden har olje og penger har spunnet et interessefelleskap mellom Europa og den arabiske verden. Den politiske og moralske støtten til Israel er uteblitt.

Det sier seg selv at man kan ikke omvende et folk som man samtidig nekter å gi en hjelpende hånd. Jeg vil tro det må være en gammel misjonsregel at man ikke hugger hode av dem man skal omvende. Men det er faktisk det Europa har gjort og fremdeles gjør.

Hva så?

Ja, konklusjonen ligger nærmest for hånden. Dersom jødene skal omvende seg, må det skje ikke noe mindre enn et jordskjelv. Det må skje noe så voldsomt at jødefolket rystes i sine grunnvoller. For å forestille oss det, må vi vende blikket tilbake til Bibelen. Vi må spørre: finner vi holdepunkter i Skriften for å kunne si noe om under hvilke forhold jødene vil omvende seg?

I denne sammenheng kan det være interessant å dvele et øyeblikk ved kirkefader Martin Luther. Også han var opptatt av jødernes omvendelse. Han fant flere skriftsteder i GT som han mente talte om dette. Blant disse skriftstedene var 2.Krønikerbok 15.3-4:

”I lange tider var Israel uten den sanne Gud og uten prest som lærte dem og uten lov. Men i sin trengsel omvendte de seg til Herren, Israels Gud. De søkte ham, og han lot seg finne av dem.”

Dette er ord som er myntet vår tids jøder, sa han.⁴¹ Nå 500 år senere, kan nok vi med enda større grunn si det samme. Det interessante i vår sammenheng er ordene: ”*i sin trengsel omvendte de seg til Herren*”. Det var altså nøden som tvang dem. Det er trengselen som stemmer sinnet til omvendelse. Det samme finner vi i et annet ord som Martin Luther også viser til, 5.Mos.4.30:

”Når du er i trengsel, og alle disse ting kommer over deg, i de siste dager, da skal du omvende deg til Herren din Gud og høre på hans røst.”

Her vises det til at Israel i ”*de siste dager*” skal komme i en trengsel som fører omvendelsen med seg.

Vi forlater altså alle tanker om at Israels omvendelse skal komme som følge av misjonsfremstøt, eller at jødene omvendelse skulle skje som en naturlig utvikling eller som en modningsprosess i folket.

Vi fester oss istedenfor ved den tanken at det i det jødiske folk og i den jødiske stat skal oppstå en krise av så store dimensjoner at folket på nytt vender seg til sin Gud. På samme måte som enkeltmenneske ikke tenker på sin Gud før det må, forestiller vi oss at en nasjon kan komme til å gjøre det samme. Vi tenker oss at dette først skjer når all hjelp er borte. Omvendelsen, også for Israel, fremstår som siste utvei. Først da kan Herren hjelpe dette folket.

Nå må vi avslutningsvis si at Bibelen ikke har noen lære som går på Israels omvendelse i den siste tid, utover det forhold at de skal omvende seg. Men Bibelen gir allikevel mange gode holdepunkter for å mene noe om det. Det ville være galt å la disse skriftstedene ligge. Det tross alt mulig å danne seg en begrunnet oppfatning, selv om skriftstedene er springende.

---

⁴¹ Se slutten på Luther preken 2.juledag. Fra ”Dr.Martin Luthers Pedikener, Evangelietekster”, Tønsberg/Oslo 1968, Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn.

Landene samler seg til strid mot Israel

Jødefolket har vært hatet fra tidenes morgen. Det har vært en konsekvens av dette folkets utvelgelse. *"Alle folkeslag omringer meg"*, klager salmisten, og da befinner vi oss på tiden rundt Davids kongedømme, *"De omgir meg som bier"*, (S.118). Disse ord fra salmisten er jo også en egnet beskrivelse på dagens situasjon. Jødene har aldri fått fred verken som folk eller nasjon. Og jødehatet har bare tiltatt med årene. Det beste eksempel på det er forfølgelsen av jødene i det 20. århundre. Det vil vel neppe overraske noen om det voksende jødehatet til slutt kulminerer i en alt-utslettende krig mot Israel. Og det er nøyaktig hva Bibelen taler om.

Bibelen taler mange steder om et stort slag i endetiden – et Harmageddon Alle jordens folk samler seg til en stormønstring mot Israel. Deltakerne fylles av en begeistring og entusiasme over at nå skal jødene settes på plass en gang for alle. Men den militære oppmarsj får ikke det tiltenkte utfall. Herren selv griper inn og store ting skjer. For å få lys over dette skal vi ta for oss tekster hos Ezekiel, Joel, Sakarias og fra Johannes Åpenbaring.

Den siste store kamp - profetien etter Ezekiel

Ezekiel virket blant de bortførte jøder i Babel. Han arbeidet for å få folket til å forstå at når Herren hadde overgitt dem i hedningenes hender, var det som straff for deres synder. Men han er også den store trøsteprofet som bærer frem visjonen om en ny tid for Israel. Det skal bli dom over hedningene og frelse for Israel. Men profetens visjon sprenger rammen for den aktuelle situasjon og får et klart eskatologisk⁴² preg. Det blir ord som peker mot endetiden.

Kapitlene 38-39 benevnes ofte som "Den siste store kamp". Vi føres inn i det som skal skje *"når lang tid er gått"*, *"ved årenes ende"* og *"i de siste dager"*. Dette er tre klare tidsangivelser i ett og samme kapittel. De fleste bibelfortolkere er enige om at dette skal skje etter Kristi komme – altså i nytestamentlig tid. Det er videre enighet om at det her dreier seg om et siste store oppgjør mellom verdens makter og Guds rike, altså en klar parallell til tekstene i Åpenbaringsboken.

Uenigheten oppstår når det kommer til forståelsen av detaljene. Det gjelder angivelser som navn, geografiske steder og folkeslag. De fleste vil si at slike opplysninger må forståes symbolsk og at det ikke dreier seg om de konkrete land og de konkrete folk som Bibelen nevner. For vår del ser vi en slik åndeliggjøring av tekstene som helt unødvendig. Det er i det hele tatt påfallende at så snart man har å gjøre med tekster som etter sin ordlyd kan være politisk belastende eller ubehagelig konkret, så er man raskt ute med å erklære at dette forstår man egentlig ikke.

Men så til teksten. *"Ved årenes ende"* skal hedningefolkene mønstres til en storkrig mot Israel. Det 38 kapittel begynner slik:

"Herrens ord kom til meg, og det lød så:

Menneskesønn! Vend ditt ansikt mot Gog i Magogs land, fyrsten over Ros, Mesek og Tubal, og profetør imot ham! ... (v.2).

Jeg vil vende deg om og legge kroker i dine kjever og føre deg ut med hele din hær, hester og ryttere... (v.4)

⁴² Eskatologi (gresk), læren om de siste ting, de siste tider.

Gomer, og alle dets skarer, Togarmafolket i det ytterste Norden og alle dets skarer, mange folkeslag er med deg.(v.6)

Det første vi kan slå fast er at det er Herren selv som taler. Det dreier seg altså ikke om profetens "private" syner, men om et Guds ord. Det kan det være verd å minne om ettersom det dreier seg om svære ting i disse to kapitlene.

Kapitlet begynner altså med at Israels fiender listes opp ved navn. Gog fremstilles som representant for de siste tiders gudfiendtlige makter. Han betegnes som en fyrste og har kommandoen over folkeslag som benevnes som Ros, Mesek og Tubal. Gog og Magog omtales også i Johannes Åpenbaring kap.20. Til denne hæren slutter det seg til folkeslag fra en rekke andre land, blant annet Gomer og Togarmafolket.

Hvor hører så disse folkeslagene hjemme?

Ettersom dette er en fremtidsvisjon og altså handler om noe som fremdeles ikke har hendt, er det av spesiell interesse å få svar på dette.

Men det er det vanskelig å si noe om. Vi vet at noen av de folkeslag som nevnes, i sin tid hørte hjemme i områdene rundt og nord for Svartehavet og Det kaspiske hav. Men der stopper kunnskapen. Mange teologer vil vel også si at de konkrete navn ikke har den helt store interesse, for det sentrale i Esekiels profeti er å få frem at det i de siste tider blir et stormløp av mange folkeslag mot Israel og det som hører Guds rike til. Profeten bruker bare navnet på samtidens stormakter og folkeslag for å illustrere dette.

Dette kan nok langt på vei være riktig. Allikevel er navnene ikke helt uten interesse. Dersom vi går til Urhistorien (1.Mos.10.2; 1.Krøn1.5) finner vi at Gomer, Magog, Mesek og Tubal alle er Jafets sønner. Togarma omtales som en av Gomers sønner. Jafet, som altså var en av Noahs tre sønner, ble stamfar til den senere europeisk-nordasiatiske befolkning. Altså den befolkningsgruppe som strekker seg fra Europa i vest til India i øst og som vi ville kalle for de indo-europeiske folkeslag.

Dette er tankevekkende. Det gjør det mulig å anta at den forfølgelse av Israel som skal finne sted i den siste tid, vil finne sted blant europeisk ættede folkeslag.

Om Jafet heter det videre at han skal "*bo i Sems telter*" (1.Mos.9.27). Det vil si at Jafets folk skal leve med Sems Gud, dvs. Israels Gud, som kristne folk. Nå vet vi ut fra Bibelen at det henimot de siste tider skal skje et stort frafall. Dette frafallet vil naturlig nok måtte finne sted blant de land som lenge har vært kristne – altså Jafets folkeslag.

Den kjente forkynner og tidligere rektor ved Fjellhaug skoler, Øivind Andersen, skriver om dette:

"Imidlertid forutsetter Skriften at også Jafet skal falle fra og forkastes henimot tiden for Kristi gjenkomst. Det er påfallende at nettopp jafettiske folkegrupper pekes ut som særlig antikristelige folk. Og dette gjelder tydelig nok folk som tidligere har vært kristne og kommet inn i frafall."⁴³

⁴³ "Troslære" s.132 av Øivind Andersen, Stiftelsen – På Bibelens Grunn, Nærbo – Oslo 1997

Vi kan altså med rimelig stor grad av sikkerhet si at det er den folkegruppen som vi selv tilhører, som ved *"årenes ende"* kommer til å reise en storkrig mot landet Israel.

"Jeg vil vende deg om og legge kroker i dine kjever og føre deg ut med hele din hær...". Det er noe uavvendelig i ordene. Enten folkeslagene vil eller ikke så skal de. Det er Herren som handler! Det skal legges kroker i deres kjever og det skal skjje som han har planlagt. Rett nok skal de gudfiendtlige makter føre an, men det er Herren som styrer.

Det står en satanisk åndsmakt bak det som skjer. Det ser vi også i flere av parallellstekstene. I Åpenbaringsboken der det står at Satan *"forfører folkeslagene"*. Hos Joel står det at han som er veik skal si: *"Jeg er helt."* Det er altså et bedrag som gjør seg gjeldende. Men Herren tillater Satan å samle folkeslagene til krig mot Israel. Herren tar ondskapen i sin tjeneste.

Esekiel fortsetter med å beskrive Gogs plan:

"Når lang tid er gått, skal du bli mønstret. Ved årenes ende skal du komme til et land som er utfridd fra sverdet. Dets folk er samlet fra mange folkeslag, opp på Israels fjell, som stadig hadde ligget øde. Men nå er de ført ut fra folkene, og de bor der trygt alle sammen.

Dit skal du dra opp. Som en storm skal du komme, som en sky skal du være til å skjule landet...

og du skal tenke ut en ond plan og si: Jeg vil dra opp mot et land med åpne byer, jeg vil komme over fredelige folk, som bor trygt, som alle sammen bor uten murer og verken har bom eller porter – " (v.8-11)

Her finner vi altså først tidsangivelsen *"Når lang tid er gått"* og *"ved årenes ende"*, og vi kan føye til *"i de siste dager"* (v.16). Teologene er enige om at det dreier seg om slutten av den Messianske tid. Men teksten gir oss holdepunkter for å si noe mer. For det landet som Gog drar opp mot er *"utfridd fra sverdet"*. De som bor i landet er *"samlet fra mange folkeslag"* og de bor på *"Israels fjell som stadig hadde ligget øde."* Det forteller oss noe om situasjonen i det landet der Gog nå farer frem mot. Som alle leserne er klar over – har dette vært situasjonen siden staten Israel ble opprettet i 1948.

Men teksten beskriver også forhold som ikke direkte peker på dagens situasjon. For det heter at folket skal bo trygt, byene skal være åpne og det skal verken være murer, bom eller porter. Israel skal altså ikke lenger ha naturlige forsvarsmessige tiltak. Folket er ikke innstilt på krig og landet skal derfor være lett å innta.

Med tanke på dagens Midt-Østen konflikt passer jo denne siste beskrivelsen dårlig. Vi må derfor anta at Israel vil komme seg ovenpå og etter hvert få et fredeligere forhold til sine naboer. Bare dette kan gi grunn til å svekke forsvarsberedskapen. Men som en forstår, den fredelige situasjonen er et bedrag. Hatet til jødene vil like fullt være der.

Esekiel fortsetter så med å beskrive Gogs endelikt:

"Men på samme dag, den dag Gog kommer over Israels land, sier Herren Herren, da skal min harme stige opp i mitt åsyn.

Og i min nidkjærhet, i min brennende vrede sier jeg: Sannelig, på den samme dag skal det komme et stort jordskjelv over Israels land.

...og alle mennesker som bor på jorden, skal skjelve for mitt åsyn. Fjellene skal ramle og bergveggene styrte ned, og hver en mur skal falle til jorden.

...Ild og svovel vil jeg la regne ned over ham og hans skarer og de mange folkeslag som er med ham. (v.18-22)

Her beskrives den store domsscenen. Vi forstår at det var dette Herren ville da han tillot Satan å samle alle folkeslagene mot Israel. Herren griper inn med et stort naturunder og ødelegger Israels fiender. Det Israel ikke kan klare ved egen hjelp, nemlig å hamle opp med den ytre fiende, det gjør Herren. Akkurat som i GT-tid da profetene ledet an i landets hellige kriger. Gog drar ut for å kjempe mot Israel, men får erfare at det er Herren selv han kjemper mot.

Naturunderet arter seg som et stort jordskjelv, fjellene ramler ned og murene faller til jorden. Men ikke nok med det, ild og svovel skal regne ned over Israels fiender og i forvirringen skal *"Den enes sverd vendes mot den andre."* (v.21). Parallelltekstene i Johannes Åpenbaring er slående. *"Og det kom et stort jordskjelv, et slikt som ikke har vært fra den tid menneskene ble til på jorden – et slikt jordskjelv, så stort."* (16.18) Videre: *"Men ild falt ned fra himmelen og fortærte dem."* (20.9) Den sammenheng som tekstene i Åpenbaringsboken står i, er den samme som hos Esekiel.

I kapittel 39 beskriver Esekiel omfanget av Gogs nederlag:

"På den dag vil jeg gi Gog et gravsted i Israel, de veifarendes dal øst for havet. Og den skal stenge veien for de veifarende. ...."

I sju måneder skal Israels hus holde på med å begrave dem for å rense landet."
(39.11-12)

De veifarendes dal blir av mange teologer antatt å være Megiddosletten, altså det samme stedet som nevnes i Johannes Åpenbaring (16.16). Dette er en gammel alfarvei mellom Egypt og Syria og ligger midt i Israel. Det samme sted nevnes også hos Sakarias 12.11. Fra gammelt av har man antatt at endetidsslaget skal stå nettopp her. Denne stedbetegnelsen kan sees i sammenheng med at kapittel 38 og 39 gjentagne ganger sier at Gog skal falle på *"Israels fjell" / "Israels land"* Altså en bekreftelse at oppgjøret skal skje i landet Israel.

En åndelig forståelse av teksten går ut på at Israels fjell er kirken og at de gudfiendtlige makter lider nederlag for den. Det kan være riktig i den forstand at det er Guds folk, som skal stå seirende igjen på den siste dag. Men det blir galt om man ikke regner at teksten også har et dennesidig, historisk innhold, og at oppmarsjen også gjelder Israel som land og folk.

Så knusende skal nederlaget være at det tar Israel syv måneder å begrave de døde, og syv år å brenne opp alt det etterlatte krigsmaterialet (39.9-12). Omfanget av nederlaget er altså så svært at profeten finner grunn til å oppgi et tidsperspektiv. Men syvtallet har også et symbolsk innhold. Det er Den allmektige (4-tallet) og treenige Gud (3-tallet) som handler.

Guds domsgjerninger skal bli et vitnesbyrd for verden. Dette hører til konklusjonen i Esekiels store visjon. Guds storhet og hellighet blir åpenbart for alle gjennom hans gjerninger.

"Og jeg vil åpenbare min storhet og min hellighet og gi meg til kjenne for mange folks øyne, og de skal kjenne at jeg er Herren." (38.23) (Se også 39.21)

Det som skjer skal åpne folkenes øyne for at det er Gud som handler. Det har hendt noe spektakulært, som ikke har noen naturlig forklaring. Med dette vitner Herren, ikke bare for Israel, men for en hel verden. Herren samler folkene til strid mot Israel *"for at folkene skal lære meg å kjenne."* Videre sier Esekiel at folkene nå skal forstå *"at det var for sine misgjerningers skyld Israels hus ble bortført"*. Herren har til nå skjult sitt åsyn for Israel på grunn av folkets misgjerninger. Disse ordene hentyder til jødernes forkastelse av Jesus som sin Messias. Folkene skal nå få en dypere forståelse for jødefolkets vanskjebne.

Men Guds domshandling blir også til **frelse** for Israel. Det er det viktigste ved det som skjer. Fra kapittel 39 kan vi plukke ut noen aktuelle vers:

”Jeg vil kunngjøre mitt hellige navn blant mitt folk Israel og ikke mer la mitt hellige navn bli vanhelliget. Og folkene skal kjenne at jeg er Herren, hellig i Israel.” (v.7)

”Og Israels hus skal kjenne at jeg er Herren deres Gud, fra den dagen og i framtiden.” (v.22)

”Derfor sier Herren Herren: Nå vil jeg gjøre ende på Jakobs fangenskap og forbarme meg over hele Israels hus, og jeg vil vise meg nidkjær for mitt hellige navn.” (v.25)

”Jeg vil ikke mer skjule mitt åsyn for dem, for jeg vil utgyte min Ånd over Israels hus, sier Herren, Herren.” (v.28-29)

Endetidsslaget innvarsler en ny tid for Israels folk. Israels hus skal etter dette *”kjenne at jeg er Herren deres Gud”*. Israel får erfare, oppleve at Herren har grepet inn. Dette skaper en ny erkjennelse som fører med seg en sann og riktig Guds tro. Folket kommer i et rett forhold til Herren. *”Jakobs fangeskap”* er til ende. Det blir slutt på den tid da Israel er fanget av Toraen, Moseloven og de gamles forskrifter. Denne åndelige trelldom blir avløst av at Herren utgyter sin Ånd over Israels hus. En slik åndutgytelse forutsetter at Jesus blir bekjent som Messias. At så skjer ser vi klarere hos Sakarias.

Til slutt. Israel kommer til tro *etter* å ha bodd i landet. Hele endetidsslaget forutsetter jo at Israel bor i sitt eget land, og det går da også klart frem av de tekstene vi har gått igjennom. Men i 39.26 står det eksplisitt at folket bærer sin skam og sin troløshet mens de bor trygt i landet. Vi får med andre ord nok en bekreftelse på at troen ikke er en forutsetning for at jødene kan ta sitt gamle hjemland i eie.

Tekstene hos Esekiel gir gangen eller skjemaet i det som skjer. Endetidsslaget er på en nesten fullgod måte beskrevet her. Når vi nå i fortsettelsen også skal trekke frem en del andre parallelltekster, så er det egentlig for å supplere og understreke det som allerede er sagt.

Herrens dag – profetien etter Joel

De tre kapitlene i Joelboken fremstår som et sammenhengende profeti. Boken handler nesten i sin helhet om de siste ting, de siste tider. Hovedtemaet er Herrens dag, den store og forferdelige. Tankene går til den ytterste dag da Menneskesønnen kommer igjen for å dømme levende og døde. For sol og måne skal sortne og stjernene skal slutte å skinne (1.10). De samme dommedagstegnene finner vi i Åpenbaringen 6.12 f. og Jes.13.9f. Men for Joel er ikke endetiden budskapet, men at Israel gjør bot og omvender seg. Det interessante i vår sammenheng er under hvilke forhold dette skjer.

Det går ikke frem av teksten når Joelboken er skrevet. Tidspunktet for når skriftet er forfattet, er da også meget omstridt. Noen mener at det hører blant de yngste profetskrifter og at det er blitt til rundt år 500. Andre mener at det tvert om det er det eldste av alle profetbøker og skrevet på 800-tallet. Det hadde naturligvis vært å foretrekke om vi kunne datere boken etter tilbakekomsten fra Babylonia, men det vet vi altså ingenting om.

Joel tar utgangspunkt i et naturfenomen som nok var velkjent i Midtøsten, ødeleggende gresshoppersvermer. Dette blir bilde på et mektig og talløst folk, som drar opp for å ødelegge landet. Fiendehæren er stor og sterk og dekker landet som en gresshoppesverm. Men det er Herrens hær, og den er ment å fullbyrde hans vilje (2.11,25). Dersom nå boken hører blant de eldste profetskrifter, lar dette bildet seg anvende både på Assyrerne og Babylonerne som begge var et "tuktens ris", et Herrens redskap mot det frafalne Israel.

Det klare eskatologiske preg denne boken har, gjør det naturlig å trekke den inn i NT-tid. Guds domskrefter tiltar med årene, og den dom og den frelse som Joel taler om, kan nødvendigvis bare få sin endelige oppfyllelse i NT-tid. Det som også helt klart knytter profetiet til NT-tid er innledningsordene til kapittel 3. Her heter det at Herren skal utgyte sin Ånd "over alt kjød". Dette skjedde ikke før etter Jesu himmelfart. Apostelen Peter anvender da nettopp disse ordene for å forklare Pinseunderet. Det som skjedde Pinsedag var oppfyllelsen av teksten hos Joel. Det gjør det også aktuelt å forstå resten av kapitlet som noe som skal skje i Messiansk tid.

I kapittel 3 profeterer Joel at det skal ropes ut en "hellig krig" blant hedningefolkene rettet mot "Israels barn":

*"Rop dette ut blant hedningefolkene: Rust dere til en hellig krig! Kall på krigsheltene! La alle stridsmenn stige fram og dra ut!
Smi plogskjærene til sverd og vingårdsknivene til spyd! Han som er veik skal si: Jeg er helt!
Skynd dere og kom, alle hedningefolk fra alle kanter, samle dere! Herre, la dine mektige helter stige ned!" (3.14-17)*

Joel skildrer en krig utenom det vanlige. Alle vil være med! Ikke bare krigsheltene og vanlige soldater, men til og med han som er blek skal si "Jeg er helt". Dette er krigen alle bare må ha med seg. "Skynd dere og kom". Hakkene smies om til sverd og vingårdsknivene til spyd. Alt skal settes inn. Folk skal bli som besatte. Bak dette aner vi en satanisk ånd. Alle normale motforestillinger og sunn fornuft synes å være borte.

Men bak denne store oppmarsjen står Gud selv. Han sanker folkeslagene sammen til den store dommen. For dette er "Herrens dag".

"da vil jeg samle alle hedningefolk og føre dem ned i Josafats dal. Der vil jeg holde rettergang med dem på grunn av Israel, mitt folk og min arv, fordi de spredte dem blant hedningefolkene og delte mitt land." (3.6-7)

Herren samler dem i Josafats dal, som ikke er en stedsbetegnelse, men et uttrykk for at det er Gud som dømmer. Og grunnen for Herrens dom er klar. De har spredt hans folk, hans "arv" iblant seg. Gud identifiserer seg med sitt folk. I tillegg har de delt "hans" land. Palestina er ikke bare jødernes land, det er også Herrens land. Hva folkeslagene har gjort mot jødene og deres land, har de også gjort mot ham. Alt dette må de nå svares regnskap for. "Og det som dere har gjort, lar jeg komme tilbake på deres eget hode." (3.12)

Det er en historisk dom vi er vitne til. Alle hedningefolk som ned gjennom tidene har undertrykket Israel, skal nå få sin straff. Men det som blir en domsdag for hedningene, blir en frelsesdag for jødene:

*"Herren skal brøle fra Sion, han lar sin røst høre fra Jerusalem. Himmel og jord skal skjelve. Men Herren er en tilflukt for sitt folk og et vern for Israels barn.
Dere skal kjenne at jeg er Herren deres Gud, som bor på Sion,...." (3.21-22a)*

Ordene bærer bud om Israels omvendelse. Jødene skal få ”kjenne”, det vil si oppleve og erfare, at Herren Jesus er deres Gud. Og med omvendelsen følger også velsignelsen. *”Det skal skje på den dag at fjellene skal dryppe av most, og haugene skal flyte over av melk.”*

Vi ser at profetiet hos Joel følger det samme skjemaet som hos Esekiel. Begge profetiene hører hjemme i endetiden, og i begge profetien handler dem om dom og oppreisning. I begge profetiene får Herren åpenbare seg for sitt folk på en måte som fører til omvendelse. Og i begge profetiene er det nøden og trusselen om fullstendig utslettelse som får folket til å rope på Herren. Så langt kan vi si at de to profetiene støtter hverandre. Men i klarere grad enn hos Esekiel får vi se *hvorfor* Herren holder dom. Hedningefolkene har spredt og ringeaktet Guds folk, og de har delt Herrens land. I dette ligger dommen over Jafets barn.

Nådens dag – profetien etter Sakarias

I kapittel 12 hos Sakarias finner vi den samme oppbygning som hos de to forannevnte profeter. Alle jordens hedningefolk samler seg til strid mot Jerusalem, men bare for å bli ødelagt av Herren. Over ”Davids hus” derimot utgyter Han nådens og bønnens Ånd. Det spesielle hos Sakarias er beskrivelsen av jødefolkets omvendelse.

Sakariasboken er, som tidligere nevnt, forfattet i ettereksilstid og i forbindelse med oppbyggingen av templet. Den annen halvdel av boken (kap.9-14) inneholder en rekke kjente Messiasprofetier. Her finner vi Messias-kongen fremstilt som Herrens lidende tjener (9.9), her tales om paktsblodet (9.11), om hyrden som blir slått, og fårene som blir atspredt (13.7), om de tretti sølvpenninger og om pottemakeren (11.12-13). Alle disse profetiene får sin oppfyllelse på Jesu tid, og det er derfor naturlig å legge oppfyllelsen av det meste av beretningen i disse kapitlene til NT-tid. Dette gjelder i særdeles skildringen i kapittel 12 hvor det tales om den korsfestede.

Kapittel 12 begynner med at Herren gjør Jerusalem til *”en tumleskål”* og *”en løftestein”* for alle folkeslagene:

”Det skal skje på den dag at jeg vil gjøre Jerusalem til en løftestein for alle folkene. Alle som løfter på den, skal såre seg selv. Ja, alle jordens hedningefolk skal samle seg mot det.” (v.3)

Det første vi legger merke til er at det er Herren som gjør Jerusalem til en løftestein. Det som skjer er altså Gudvillet. Det er bestemt i Herrens råd at alle jordens folkeslag skal samle seg mot Jerusalem. Her finner vi igjen en klar likhet med de foregående tekster. For det annet har Jerusalem åpenbart lenge vært et problem eller *”tumleskål”* for *”jordens folk*. Det kan være fristende å bruke dagens situasjon i Midt-Østen på disse ordene. For fra å være en tumleskål og løftestein modnes tanken om en militær oppmarsj mot Israel. For det tredje ser vi at denne oppmarsjen ikke begrenser seg til noen få. Alle vil nå være med.

Men som folkeslagene drar opp mot Jerusalem blir de ødelagte:

”På den dag vil jeg søke å ødelegge alle de hedningefolk som drar opp mot Jerusalem.” (v.9)

Sakarias følger altså nøyaktig samme skjema som Esekiel og Joel. Det gjelder også fortsettelsen. For som Herren lar sin vrede og hellighet gå utover hedningene, lar han sin barmhjertighet gå ut over Israel:

Men over Davids hus og over Jerusalems innbyggere vil jeg utgyte nådens og bønnens Ånd, og de skal skue opp til meg som de har gjennomstunget.” v.9-10a

Det fantastiske med dette profetiet er at det er den korsfestende selv som i første person entall taler gjennom profeten. Det er sjeldent å se i Det gamle testamente, og er en klar bekreftelse på at Jesus også er den talende autoritet i GT.

I en fortvilet situasjon for Israel griper altså Gud inn på en måte som gjør at folket skuer opp til han som de har ”gjennomstunget”. Johannes anvender dette ordet om Jesu korsfestelse (Joh.19.37). Men det er åpenbart at jødene ved denne anledning erkjenner at den korsfestede er deres egen Messias – han som nå har reddet dem fra hedningefolkenes vrede. Krigen og trusselen om tilintetgjørelse åpner altså jødefolket øyne for hvem Jesus egentlig er.

Erkjennelsen av at de har korsfestet sin egen Messias, utløser en omfattende og dyptgripende landesorg. Vi leser:

*”Og de skal sørge over ham som en sørger over sin enbårne sønn, og klage sårt over ham slik som en klager over sin førstefødte.
På den dag skal sorgen bli stor i Jerusalem, som sorgen over ulykken i Hadadrimmon i Megiddons dal.
Og landet skal sørge, hver slekt for seg: Davids hus’ slekt for seg og deres kvinner for seg, Natans hus’ slekt for seg og deres kvinner for seg,” (12.10a – 12):*

Herren Jesus taler om seg selv og sin frelsesgjerning med ord og uttrykk som vi kjenner fra Det nye testamentet. Han er den ”enbårne sønn”, den ”førstefødte”. Men nå skal det skje at han får lov til å åpenbare dette også for Israel – sitt utvalgte folk. Det dekket som til nå har lagt over folkets øyner blir tatt bort. Det skal lyde et ve-rop i Israel som aldri før er blitt hørt. Et helt folk går i sorg. Hver slekt samles hos seg for å sørge, og de sørger som over sin førstefødte. Ordene fra profeten Jesaja (kap.53) klinger med her: ”Hvem trodde det budskap vi hørte?... Vi så ham...men vi hadde ikke vår lyst i ham. ...vi aktet ham for intet.... Vi fór alle vill som får..” . Men i denne stund vil også evangeliet gå opp for jødene: ”Men han ble såret for våre overtredelser, knust for våre misgjerninger.”

Det skal gå opp for jødene at Jesus er den lidende Messias, at han er det Guds lam som bærer folkets synd og all verdens synd.

Jødefolkets omvendelse og botsgang fører til at det nå blir ”åpnet en kilde for Davids hus og for Jerusalems innbyggere mot synd og urenheter.” (13.1) Kilden er Jesus Kristus.. I Kristus har de fått en forsonet Gud.

Sakarias er den profeten som tydeligst taler om jødernes omvendelse i forbindelse med folkeslagenes oppmarsj i den siste tid.

Harmageddon - Johannes Åpenbaring

Med Johannes Åpenbaring befinner vi oss i Nytestamentlig tid. Johannes’ syner gjelder ”det som snart skal skje” (1.1), og knytter seg til historiske hendelser i Nytestamentlig tid.

Hovedbudskapet i Åpenbaringsboken er at verden blir et stadig vanskeligere sted å bo. Gudshatet eller gudfremmedheten vokser blant folkene, og Guds domshandlinger over en ugudelig slekt blir stadig sterkere. I den aller siste tid blir de sataniske krefter nesten enerådende.

Det er særlig to skriftsteder som leder tankene hen på jødefolkets stilling. Vi finner dem i kapittel 16 og 20.

Kapittel 20 er mest kjent for sine ord om at kristne skal herske med Kristus i tusen år (v.4). Dette har gitt støtet til forestillingen om "tusenårsrike". Vi skal styre unna det temaet og konsentrere oss om versene 7-9:

*"Og når de tusen år er til ende, skal Satan løses fra sitt fengsel.
Og han skal gå ut og forføre folkeslagene ved jordens fire hjørner, Gog og Magog, for å samle dem til strid. Og tallet på dem er som havets sand.
Og de drog opp over den vide jord og omringet de helliges leir og den elskede stad.
Men ild falt ned fra himmelen og fortærte dem."*

Skjemaet er det samme som vi har sett tidligere. Satan forfører alle jordens folkeslag til kamp mot Israel, her benevnt som *den elskede stad*. De samme gudfiendtlige navnene, som hos Esekiel, Gog og Magog, nevnes. Men det er Guds egen engel som løser satan fra sitt fengsel. Det som skjer, er altså bestemt i Guds råd. Det er Herren som styrer. De helliges leir og den elskede stad omringes, men ild faller ned fra himmelen og fortærer dem. Gud dømmer folkeslagene, men griper inn og frelser sitt eget folk.

Denne korte beretningen på tre vers i Åpenbaringsboken er altså helt i tråd med det bildet vi allerede har fått av tekstene i Det gamle testamentet. Nå taler disse versene riktignok ikke noe om jødefolkets omvendelse, men det avgjørende kjennetegn er at jordens folk samler seg til en altomfattende militær oppmarsj mot Israel mot tidenes slutt. Denne oppmarsjen har som sin selvsagte forutsetning at jødene på nytt er samlet i sitt gamle land. Ellers var det jo ikke noe å marsjere mot.

Etter tusen år slippes Satan løs fra sitt fengsel! Betydningen av dette har gitt grobunn for mange spekulasjoner. Men den enkleste forklaringen er ofte den beste. Det som binder Satan er Ordet om korset. Det er Ordets forkynnelse, kristne ordninger og verdier i skole og samfunn. Det kristentroen blir holdt i hevd, er Satan bundet. Et Guds ord kan han binde, som Luther sier. Men i den siste tid får Satan stor makt over folkeslagene. Det kjenner vi også til fra andre steder i NT (2.Tess 2). Det levende Guds ord forstummet, de kristne ordningene bygges ned og normoppløsningen tiltar i samfunnet.

Denne utviklingen leder tankene hen på våre egne europeiske samfunn, ikke minst de nordiske land. Det er vi europeere som er Jafets sønner, Gog og Magog. Så lenge våre land hadde en levende kirke, var Satan bundet. Kirken var lys og salt i verden og bevarte sine respektive samfunn mot oppløsning. Men i den siste tid forsvinner den levende kirke. Dette profeteres også av Johannes i det 17. kapittel hvor det tales om skjøgen – den frafalne kirke.

Etter hvert som avkristningsprosessen går sin gang, vinner de sataniske krefter frem. Til slutt forsvinner også alle motforestillinger mot å overfalle den jødiske staten. Eller sagt på en annen måte. Det eneste som minner om den kristne Gud i vår del av verden, er jødene. Derfor kommer Gudshatet til å rette seg mot den jødiske stat.

Ikke alle fortolkere vil si seg enige i at *"De helliges leir og den elskede stad"* (v.9) er dagens Israel. De er redde for å gi jødene en særstilling i NT-tid, noe som henger sammen med det vi tidligere har sagt om at fagteologene mener at jødene utvelgelse hører den gamle pakt til. For det annet er det for mange en gjennomgående tanke at den siste store forfølgelse er rettet mot kirken og de kristne. Uttrykket de helliges leir, kan forstås dit hen. Vi er enige i at kristne vil få stadig dårligere kår i verden, det vitner ikke minst Johannes åpenbaring om. Men det utelukker ikke at de versene vi har lest her i kapittel 20, også har konkret bæring på Israel som folk og nasjon. Uttrykket *den elskede stad* må forstås analogt med tilsvarende vendinger i både GT og NT så som *den hellige stad*, *Guds stad* og *Herrens stad*. Alle disse uttrykkene brukes om Jerusalem.

Kapittel 16 taler om Harmageddon – det store endetidsslaget. Og ettersom det nettopp er endetidsslaget som står i sentrum for vår interesse, er det naturlig å ta med denne teksten også.

Ut fra disposisjonen i Johannes Åpenbaring hører kapittelet hjemme blant Guds vredesskåler. Vredesskålene er høydepunktet i Guds domshandlinger mot menneskeslekten.⁴⁴ I den sjette vredesskål er tema er at "kongene i hele verden" samles til krig på det sted, som kalles Harmageddon.

Den sentrale delen av teksten leser som følger:

"Den sjette engelen tømte sin skål ut i den store elv Euftrat. Og vannet i den tørket bort, for at det skulle ryddes vei for kongene fra Østen.

Og jeg så at det av dragens munn og av dyrets munn og av den falske profets munn kom ut tre urene ånder som lignet padden.

Det er djevlige-ånder som gjør tegn. De går ut til kongene i hele verden for å samle dem til krigen på Guds, Den Allmektiges store dag." v.12-14

"Og han samlet dem på det sted som på hebraisk heter Harmageddon." v.16

Elven Euftrat er en stedsbetegnelse som knytter hendelsen til Midt-Østen. Elven løper midt igjennom dagens Irak. Fra gammel tid av er den blitt brukt som en naturlig forsvarslinje og grenseskille. I teksten heter det at en Guds engel tømmer skålen sin i elven slik at den tørker bort. På den måten blir det skapt en ryddet vei for kongene i Østen. Dette må forstås dit hen at det som før skilte – nemlig elven Euftrat – nå blir borte. Det er Herren selv, som på denne måten rydder bort en hindring, med det for øyet at kongene i verden skal bli i stand til å samle seg til krig.

De neste versene viser hvilke demoniske krefter som står bak denne storsamlingen. Draken, dyret og den falske profet er uttrykk for den sataniske tre-enighet. (Djevelen har etterapet Den Allmektige ved å organisere seg som tre personer.) Teksten opplyser at det er ved hjelp av "munnen" at forførelsen skjer. Det er altså ved hjelp av ordet at det skapes et klima, som gjør det mulig å mobilisere for krig. Det ligger nært å tenke på den åndsmakt som ligger i monoton propaganda, bakvaskelse og løgn.

⁴⁴ Store deler av fremstillingen i Johannes Åpenbaring er bygget opp i tre visjonsrekker. Først kommer seglvisjonene, så basunvisjonene og til slutt vredesskålene. Hver visjonsrekke er igjen bygget opp av syv plager. Visjonene er et uttrykk for Guds vrede over menneskenes ondskap. Men den straff som rammer menneskene i form av forskjellige plager, har også omvendelsen for øye. Men mot de siste tider heter det at menneskene omvendte seg ikke, men tvert om spottet Gud for sine pinner (16.11)

Stedet fiendehæren samles på heter *Harmageddon*. Dette blir av mange teologer forstått som Jisreel-sletten - midt i Israel. Der lå den tidligere kongebyen Megiddo. Selve navnet *Harmageddon* finnes ikke i GT, men tekstmotalen synes å forutsette at stedet er kjent. Flere avgjørende kamper i GT-tid er knyttet til Megiddo. Her falt blant annet den gudfryktige kong Josias

Djevelen mobiliserer folkeslagene mot Israel. Men *Harmageddon* er likevel ”Guds, Den Allmektiges store dag.” Han lar Djevelen tilsynelatende få sin vilje for derved å kunne samle alle folkeslag til en ødeleggende dom. Som vi ser, er skjemaet helt identiske med det som vi finner hos Esekiel og Joel. Det er historiens Herre som handler – til dom og oppreisning. Selve uttrykket ”Guds, Den Allmektiges store dag” tyder på at dette er et etterlengtet oppgjør ved tidenes slutt. *Harmageddon* hører da også blant de siste av Guds domshandlinger.

Den syvende vredesskål som følger umiddelbart, bekrefter utfallet av slaget. Det tales om store naturødeleggelser herunder et jordskjelv, ”*et slikt som ikke har vært fra den tid menneskene ble til på jorden - et slikt jordskjelv, så stort.*” Den syvende vredesskål står som en bekræftelse på at Guds vredesdommer er fullført.

Tanken om et stort jordskjelv kan tolkes både i overført og bokstavelig mening. I dette tilfellet er jordskjelvet beskrevet som noe meget konkret og nærværende. Tankene går umiddelbart til parallelltekstene hos Esekiel (kap.38), som også taler om at et stort jordskjelv skal komme over Israel og omkringliggende områder.

Tekstene i Johannes Åpenbaring, som går på et endetidsslag i Israel, er isolert sett spinkle. Det er først lest i sammenheng med de aktuelle parallellstekstene i Det gamle testamentet, at Johannes Åpenbaring får sin interesse. Man kan kanskje si at Johannes synes å forutsette at leserne har god kjennskap til GT, og at det derfor skulle være nok for ham å antyde en forbindelse til Esekiel. Ut fra dette ville så leserne selv forstå den fulle betydning og sammenheng av det han skriver. Det er da heller ingen bok i Det nye testamentet som i så stor grad spiller på Det gamle, som nettopp Åpenbaringsboken. Bibelforskere har kommet til at i Åpenbaringens 404 vers er det hele 278 hentydninger til Det gamle testamentet.

Sammendrag og refleksjoner

Vi begynte dette kapitlet med å spørre hva det er som kan skape omvendelse og tro blant jødene. For bare et folk som lever rett med Herren kan i lengden gjøre krav på landet, og bare et folk som lever rett med Herren kan bringes ut av forbannelsen og inn under Guds velsignelse. Vi hadde ikke tro på at jødene litt etter hvert ville omvende seg til kristentroen, slik vi ofte kan se det ute på misjonsmarken. Jødernes lange og traumatiske historie der de har vært forfulgt nettopp av de kristne land, gjør at motforestillingen mot den kristne Messias sitter meget dypt. Bare et tordenslag eller et jordskjelv kan bringe jødene til omvendelse. Og jordskjelv er interessant nok nettopp blant de ting vi finner i vår tekst.

Vi ser mange og påfallende likhetstrekk i de tekstene vi har vært i gjennom i dette kapitlet. De kan summeres slik:

- 1 Alle jordens folk samler seg til kamp mot Israel.
I samtlige fire tekster snakkes det om ”en global” oppmarsj. I den siste tid mønstres ”hedningefolkene” til strid mot Guds folk. Og Guds folk er i denne sammenheng helt klart Israel. Israel forutsettes å bo i sitt eget land, ellers ville oppmarsjen ikke vært mulig. To av tekstene – Esekiel og Johannes Åpenbaring – gir en nærmere anvisning på hvilke land som marsjerer mot Israel. Det er Jafets sønner, de indo-europeiske folkeslag. Vi har mer

enn antydning at det er det avkristnede Stor-Europa som nå marsjerer, trolig i allianse med Israels naboer.

2 En krig som fyller deltakerne med entusiasme.

Det er vel heller en sjelden ting å høre i våre dager at en krig fyller en med begeistring. En må vel kanskje helt tilbake til korstogene for å finne noe sånt. Men denne krigen blir på sett og vis nettopp et slags korstog. Nå som før er det jødene som skal korsfestes. Det spesielle denne gangen er at nå skal jødene taes en gang for alle. Joel snakker om at det lyses ut "en hellig krig" blant hedningefolkene. Folkeslagene samles fra alle kanter og det er hast over saken. Nå er anledningen der. Ezekiel sier at jødene på dette tidspunkt bor trygt i sitt land og aner fred og ingen fare.

3 Guds dom.

Når Herren samler folkene til strid, så er det ikke for å gi dem seier, men for å dømme dem. Klarest ser vi dette hos Joel hvor hedningene samles i "Josafats" dal, som betyr Herren dømmer. Men domsmotivet går veldig klart igjen i samtlige fire tekster. Derfor er det også så om å gjøre at "alle" er med. Og dersom det skulle være motvillighet, noen tekster antyder det, så skal de versegod allikevel se å være med. Herren legger "kroker i kjevene" på de motvillige (Ezekiel). Men hovedinntrykket er likevel at Satan forfører folkeslagene (Åpenbaringen). Grunnen til Guds dom er klar. Hedningefolkene har ringeaktet og spredt "mitt folk" i blant seg. Gud holder en historisk dom. Det blir et Harmageddon, et forferdelig nederlag for Israels fiender, og med det for alle Gudsrikets fiender.

4 Herren åpner Israels øyner.

Her står vi ved selve hovedsaken. Mens Guds vrede og hellighet rammer Israels fiender, åpenbarer Gud sin barmhjertighet på Israel. Det går klart igjen i alle de tre tekstene fra Det gamle testamentet. "De skal skue opp til meg som de har gjennomstunget" heter det hos Sakarias. I nødens øyeblikk skapes ny erkjennelse. Den overmakt som normalt ville ha tilintetgjort Israel, blir knust gjennom "*jordskjelv, lyn og torden*". Gud griper uventet inn med et naturunder. Det skapes forvirring blant fienden og den enes sverd rettes mot den andre. På samme måten som Herren slo Israels fiender i Den gamle pakts tid, griper han inn nå i den siste tid. Israels folk forstår hvem de har med å gjøre. Herren åpner sitt folks øyne og gir dem nåden og bønnens Ånd. Jesus Messias er kommet tilbake til sitt folk.

5 Et vitnesbyrd for verden.

Herren lar folkeslagene komme over Israel for at han på den måten kan åpenbare seg, ikke bare for Israel, men for all verden. Jeg vil åpenbare min storhet og min hellighet for på den måten å "gi meg til kjenne for mange folks øyne", heter det hos Ezekiel. Nederlaget skal være så forferdelig og jødefolkets omvendelse så spektakulært, at alle folkeslag forstår at nå har det hendt noe enestående i historien. Gud har åpenbart seg i historien på samme måte som i Den gamle pakts tid, da israelittene gikk tørrskodd over Sivsjøen. Det har hendt noe som bare Gud selv kan stå bak. Ikke nok med det. Men folkene skal nå skjønne den historiske sammenheng som Israel og jødefolket har stått i. Jødefolkets 2000 årige eksil skyldtes dette folkets troløshet mot sin Gud, og tilbakevendingen til fedrenes land var en begynnende barmhjertighetsgjerning.

Mot den fremstillingen som vi her har foretatt kan det rettes to prinsipielle innvendinger. Den ene har vi nevnt på før, nemlig at Israel både som folk og land må forståes symbolsk i Nytestamentlig tid. I fall vi skulle gå inn på en slik tolkning, så betyr det at mye sentralt

bibelstoff i Det gamle testamentet ikke kan leses etter sin ordlyd, men forstås allegorisk. Israel blir et bilde på noe annet. Vi har ikke tro på at Gud åpenbarer seg i historien på en slik måte at han ikke kan forstås etter sin ordlyd. Hvordan Israel og andre ord og uttrykk egentlig er å forstå, ville da måtte bli gjenstand for en uendelighet av diskusjoner. Og disse diskusjonene vil måtte foregå på fagteologenes premisser. Når det er sagt, er vi ikke i tvil om at mange GT-begreper, i lys av det nytestamentlige åpenbaringstrinn, får et utvidet innhold. Men det kan ikke gå på bekostning av en bokstavelig forståelse.

Den andre hovedinnvendingen som kan rettes mot fremstillingen, er at de fire tekstene vi har plukket frem, ikke hører sammen. Eksempelvis er det ikke snakk om et endetidsslag, men mange forskjellige slag spredt over et større tidsrom i Nytestamentlig tid. Rent prinsipielt kan vi selvsagt ikke se bort i fra det. Og vi innrømmer at her er det til en viss grad snakk om synsing. Det vi har sagt, er at tekstene gir oss holdepunkter for å mene noe. Vi har aldri pretendert å gi noen lære om de siste tiders hendelser. Men det ville være galt å la så sentrale tekster ligge fordi teologene ikke har noe verktøy til å bearbeide dem med. Når Israel samles i sitt gamle land og har klart å overleve der i mer enn 50-år, er det naturlig å trekke frem de bibeltekstene som sier noe om det. Det må være interessant for enhver bibelleser at de tekstene vi har plukket frem, har så mange og sterke fellestrekk. De taler alle om et stort slag i den siste tid, og alle tekstene i GT peker på at begivenhetene rundt dette slaget fører til jødernes omvendelse. Og ettersom man vanligvis bare omvender seg en gang, tillater jeg meg å tro at tekstene taler om ett og samme slag.

En domshandling

Harmageddon er et militært slag, men ikke først og fremst det. Det er Gud som handler med folkene og da først og fremst i forhold til deres åndelige tilstand. Harmageddon representerer et historisk vendepunkt for alle verdens folkeslag. Jafets og hans sønner fremstår som et særlig avkristnet, for ikke å si antikristent, folkeslag. De rammes av Guds dom og Guds forkastelse. For Sems folkeslag (her jødene) innebærer Harmageddon antakelse etter en 2000 årig midletidig forkastelse. For Kam – folkeslagene i Asia og Afrika – blir det misjonstid og antakelse. Sagt på en annen måte, flyttes lysestaken fra de europeiske folkeslag til Israel og det Asiatiske og Afrikanske kontinent.

Det er ikke vanskelig å se at disse kreftene allerede er virksomme. Det har lenge vært en oppblomstring av kristendom i Asia, spesielt i Sør-Korea, Indonesia og Taiwan. Endog i China er kristendommen på fremmarsj, ikke minst takket være norsk og internasjonal misjon før siste verdenskrig.

Allikevel er det utviklingen i det gamle Europa som er mest merkbart så langt. Kristendommen slo igjennom i Romerriket på 300-tallet og har vært selve bærebjelken i dette kontinentets utvikling helt frem til vår tid. Det er vel ikke for meget sagt at det er takket være det kristne "konsept" at Europa og senere USA fikk en lederstilling blant verdens folkeslag. Men det kristne konsensus kom under press allerede på opplysningstiden og på 1800-tallet begynte det å rakne for alvor. Tanken på at det fantes en allmektig Gud som ga premissene for menneskets liv, ble utfordret av rasjonalismen som avviste all kunnskap som mennesket selv ikke var opphav til. Både innenfor filosofi, kultur og teologi stod det frem en rekke toneangivende mennesker som alle poengterte at menneske selv måtte definere de verdier som skulle gjelde i samfunnet.⁴⁵

Verdenskrigene på 1900 tallet, som begge hadde sitt opphav og sentrum i Europa, kan sees som en konsekvens av det åndelige forfall som var begynt på 1800 tallet. Men samtidig blir krigene også et uttrykk for Guds domshandling. Denne situasjonen skulle ikke forandre seg etter krigen. Ingenting av det som er skjedd i Europa de siste 50 årene vitner om en åndelig fornyelse på det europeiske kontinentet. Det er de som mener at Europa åndelig og moralsk, råtner på rot på samme måte som Romerriket gjorde det før sin undergang. På denne bakgrunn blir det ikke vanskelig å prolongere en utviklingen som naturlig leder frem mot et Harmageddon.

---

⁴⁵ Den kristne verdiforståelsen brøt sammen fordi man oppga tanken om at det fantes en absolutt sannhet. Kristendommen hadde ut fra den bibelske Gudsåpenbaring skapt forestillingen om at det fantes verdier som var absolutte og universelle. Det vil si at Gud hadde sagt noe som gjaldt for alle mennesker til alle tider. Noe var absolutt sant, noe var absolutt løgn, noe var absolutt godt og absolutt ondt. Dette var retningslinjer som gjaldt for så vel enkeltmennesker som samfunn.

Opprøret mot denne tanken har som premiss at Gud ikke eksisterer. Derfor finnes det heller ikke absolutte verdier, og følgelig har vi heller ikke noe fast referansepunkt i tilværelsen. På en måte kan vi si at alt flyter, at sannheten forandres med tid og sted. En av de første som kom til å målbære forestillingen om at Gud er død, var filosofen Friedrich Nietzsche (1844-1900). Men er Gud død så er jo dypest sett alt tillatt, for hvem skulle forby mennesket noe? Mennesket blir sin egen målestokk. Til slutt rammer denne forståelsen mennesket selv. For er Gud død, er jo også mennesket død. For hvem kan gi mennesket verdi uten Gud? For nærmere drøftelser av disse spørsmålene viser vi til Francis Schaeffers bok "How should we then live? The rise and decline of western thought and culture." Fleming H. Revell Company, USA, 1976

At de europeiske folkeslag forkastes, betyr i åndelig forstand at misjonens og frelsens tid er forbi for disse folkeslag. I kulturell og politisk forstand betyr det at dets betydning i verdensammenheng blir stadig mindre. På et sett vis skyves de indo-europeiske folkeslag ut i historiens skygge.

På bakgrunn av det som er sagt her, er det kanskje på sin plass i si noe om hvorledes Gud i sin alminnelighet åpenbarer sine dommer og sin vrede i historien.

Guds vrede rammer ikke bare det enkelte mennesket, men også helheten, dvs, det folk der den enkelte hører hjemme. Israels historie er seg selv et godt eksempel på hvorledes Gud dømmer et folk kollektivt. Fra Det gamle testamentet kjenner vi historien om Sodoma og Gomorra. Så lenge Lot og hans familie bodde i byen, bevarte de samfunnet mot Guds vrede. Når de var borte, ble byene kollektivt straffet. På samme måte hjemsøker Gud fedrenes misgjerninger på barna inntil 3. og 4. ledd. Tanken om menneskene kollektive ansvar er godt bevitnet i Bibelen, og det endegyldige uttrykk for dette, er Adams fall, som hele menneskeslekten ble gjort ansvarlig for.

Når Gud straffer kollektiv, vil det uvegerlig også måtte ramme mange "uskyldige" mennesker. Det kan man selvsagt reagere på. Men det er et faktum at Guds dom drar oss alle ned i avgrunnen historisk sett. På den annen side handler Gud også kollektivt når han velsigner et folk, og da får også de som egentlig ikke fortjente noen velsignelse del i den.

Et annet forhold vi skal merke oss er at Gud styrer historien etter gjengjeldsens orden. Som et menneske sår, får det også høste. Det vil si at det menneske eller folk som overgir seg til synden, det overgir Gud til synden. Den som forherder seg mot Gud, den forherder Gud. Den som forakter lyset, fra ham flyttes lysestaken. Anvendt på vår situasjon kan vi si det slik, at mennesker og folk som har kjent sannheten (kristendommen) og allikevel foraktet den, dem har Gud overgitt til et nytt mørke. Og der hvor Gud overgir noen, der faller alle hemninger for synden. Syndens sluser åpnes og menneskene kommer til å leve et ryggesløst liv. Særlig vil en merke det i forhold til seksualiteten. Vi får perversitet, homoseksualitet, og hensynsløs tilsidesettelse av alle de skranker som kristendommen i sin tid satte mot synden. Det skjer en forherdelse og en villfarelse i folkelivet. Gud straffer folket ved å overlate det til seg selv.

For vårt kontinent kommer i tillegg et annet forhold - jødeforfølgelsen. Både den forfølgelsen som har vært opp gjennom århundrene, og den som fremdeles pågår. Til Abraham lød ordene: *"Jeg vil velsigne dem som velsigner deg, og den som forbanner deg, vil jeg forbanne."* Gud vil stille seg til oss på samme måte som vi stiller oss til jødene. Det folk som har gjort de gode ting mot jødene, vil få del i Guds velsignelse og omvendt. Det er gjengjeldsens orden.

Vi har tidligere vist at de europeiske folkeslag ikke har mye å skryte av når det gjelder gode gjerninger overfor jødene. Når Gud holder dom, så er det jo rimelig, endog sett med våre øyne, at Gud først og fremst straffer de folkeslag hvor hans folk Israel har lidit mest og hvor jødehatet har vært størst.

Gud holder dom over folkeslagene i Harmageddon. Det spørsmål som sikkert mange lesere sitter igjen med er om også det norske folk vil være et av de folk som Gud dømmer der? Vil Guds dom over Jafet og hans sønner også ramme Norge?

Her må jeg få nevne en episode som ligger ca. 30 år tilbake i tid. Da var jeg gjestestudent hos Francis Schaeffer i Sveits. Schaeffer hadde nettopp gjennomgått de mange gode grunner som

talte for en fullstendig avkristning av Europa. Da kom det med fortvilelse i røsten fra en norsk MF-student: Gjelder dette også Norge? Vil også vi bli avkristnet?

Schhaeffer nølte ikke med svaret. Det var to land i den vestlige verden det muligens gikk an å stille et spørsmålstegn ved; Norge og USA. Norge fordi vi hadde hatt Hans Nielsen Hauge.

Her må vi spørre: hva er det som kjennetegnet Hans Niensens Hagues forkynnelse? Jo, det var vreden over synden og kallet til omvendelse og bot. Hauge stod for en utpreget lovforkynnelse. Det var dette som skapte folkevekkelse. Spørsmålet er om vi kan tenke oss noe lignende i dag? For i teorien er det jo slik at der hvor synden blir erkjent der åpnes det også for evangeliet. For *”dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han forlater oss syndene og rensar oss fra all urettferdighet.”* Kan vi tenke oss en nasjonal botsgang i Norge som kan åpne sinnene for Guds ord?

Ja, dette er et svært spørsmål, og jeg vet at mange ber for den saken. Mye står også på spill. For hvis vi ikke lykkes med det vil vi fordømmes sammen med de ugudelige. Da forsvinner ikke bare kristentroen, men da rakner også samfunnet. Men så lenge det eksisterer en levende kristen tro vil det bevare samfunnet mot oppløsning.

Men utsiktene er ikke de beste. Det skyldes først og fremst utviklingen innenfor vår norske kirke og blant kristenfolket i sin alminnelighet. Kirken har i alle år etter krigen vandret med en fot i Bibelen og en fot i et samfunn, som er blitt stadig mer avkristnet. Kirken har ikke maktet og vel heller aldri ønsket å fungere som bekjennelseskirke. Kirken har hatt som mål å være en åpen og inkluderende folkekirke. Forholdet er bare det at det folket som skal inkluderes, står stadig mer fremmed for kristen tro og tanke. Resultatet er blitt at kirken over lang tid har kommet til å tjene to herrer – både Gud og samfunnet (mammon). Og som alle kristne vet, kan man ikke gjøre det uten å ta skade på sin sjel. Johannes sier da også i Åpenbaringsboken at kirken i den siste tid blir en skjøgekirke.

I teorien kan man jo tenke seg at kirken vender om og gjør bot. Men hva er det ikke da som må bekjennes som synd - teologisk unnfalighet i lærespørsmål: om fortapelsen (50-tallet), om kvinnelige prester og likestilling på 60-tallet, om forholdet til abortloven, skilsmisse og gjengifte, og om samboerskap og homofili. I virkeligheten må kirken bekjenne som synd, alt det folk flest forbinder med fremskritt og utvikling de siste 50 årene. Det lyder med respekt å melde ikke sannsynlig.

Hva så med organisasjonene og kristenfolket?

Før i tiden hadde vi ”leseren” som kunne fortelle med frender om hva som stod i Bibelen, og som var orientert om Guds vilje. I dag har vi undersøkelser som viser at store deler av kristenfolket har sluttet å lese i Bibelen. Isteden for å kaste oss over bibelstudier, er vi blitt organisasjonsmennesker, byråkrater, pengeinnsamlere og møtarrangører. Vi arbeider selvsagt alle for Guds rike, men i hjertet gjør vi egentlig ikke det.

Det kan være litt interessant å se hva Francis Schaeffer sier om holdningsendringene blant kristenfolket i vår tid. Han mener at kristenfolket litt etter hvert kom til å anta borgerskapets eller middelklassens verdier. Disse verdiene oppsummerer han med ordene ”personal peace and affluence”.⁴⁶ Med ”personal peace” menes at den enkelt har nok med seg selv, det vil ikke forstyrres av utenforliggende ting, aller minst av andres problemer. Med ”affluence” siktes det til den stadig voksende velstand, man klarer seg godt materielt og har sin glede i tingene.

---

⁴⁶ Ibid side 205

Mennesket trakter etter fred med seg selv, ikke etter fred med Gud. Det vil leve for seg selv, ikke for Gud. De materielle goder har gitt en ny tid som fyller en med tilfredshet.

Enhver bibelleser vet hvor galt dette er. Allikevel tror jeg at Francis Schaeffer beskriver en tilstand som også mange kristne lever i. Ja, ikke bare lever i, men som vi også betrakter som en selvfølgelig tilstand som vi har rett til å leve i. Vi skal først og fremst ha det godt med oss selv! Og andres problemer, er andres problemer! Annerledes kan det ikke være. Men vi er da selvfølgelig kristne! Noe annet skulle bare mangle. Vi bekjenner troen og vi driver kristen aktivitet. De fleste av oss har sikkert et imponerende timeregnskap å vise til overfor Vår Herre i så måte. Men i bunnen av vårt engasjement ligger det som kalles for hedonisme - nytelsessyke. Vi våget aldri trøyen. Vi tok aldri opp utfordringene i vår egen tid. Vi har rett nok engasjert oss, men kun på våre egne premisser.

Det katastrofale med en slik holdning er at Guds rike kan bare søkes først, og blir det ikke søkt først, blir det ikke søkt i det hele tatt.

I sum må vi si at kjærligheten til Guds ord er blitt borte i blant oss – det gjelder både hos leg og lærd. Derfor har også de nedbrytende krefter fått så stort spillerom i det norske samfunn. Saltet og lyset er blitt borte.

Vi får trøste oss med at Guds veier er uransakelig. Kanskje blir vi rammet av en ulykke som kan tjene som en nasjonal vekker - i hvert fall for noen. Men så langt som vårt menneskelige øye kan se, må vi konkludere med at lysestaken er i ferd med å flyttes fra folket. I så måte er det intet som skiller oss ut fra de øvrige indo-europeiske folkeslag.

Israels oppreisning

I omvendelsen ligger velsignelsen. Vi husker at allerede Moses la velsignelsen og forbannelsen frem for folket (5.Mos.28). Dersom folket hørte Herrens røst og tok vare på hans bud, ville velsignelsen følge dem på alle livets områder. Det skulle bli overflod på alt.⁴⁷ For Israel som folk betød det at de skulle bli hevet høyt over alle folkene på jorden og at alle skulle se og forstå at de var kalt av Herren. Motsatt, dersom Israel ikke hørte på Herren sin Guds røst og ikke akttet på hans lover og bud, så var det ikke ende på all den nød og elendighet som skulle ramme dem. Ja, det står bent frem at folket kom til å gå til grunne i sine onde gjerninger. På sett og vis var det også dette som kom til å ramme jødene. Ved at jødene vendte ryggen til Guds sønn, kom Gud til å vende ryggen til dem. Resultatet ble en 2000 årig vandring i forkastelsens skygge.

Men i jødenes omvendelse ligger Guds antakelse av sitt folk. Alle de velsignelser som Moses snakket om, blir nå jødene til del. På samme måte som oppgivelse av landet var kjernen i forbannelsen, blir landet nå kjernen i velsignelsen. *"Herren skal gi deg overflod av alt som godt er,...i det landet som Herren med ed lovte dine fedre å gi deg."* Problemet som det vantro Israel hadde med landløftene til Abraham, Isak og Jakob, blir nå borte. Det troende Israel kan med full rett innkassere nådepakten, som Herren hadde gjort med fedrene, herunder landløftet. Velsignelsen skal hvile over alt det som Israel tar seg fore i sitt land.

Jødenes endrede stilling er beskrevet slik av Sakarias:

"Og det skal skje at likesom dere var en forbannelse blant folkeslagene, du Judas hus og du Israels hus, så vil jeg nå frelse dere, så dere skal bli en velsignelse. .... Likesom jeg satte meg fore å gjøre dere ondt da deres fedre vakte min vrede, sier Herren, hærskares Gud, og jeg ikke angret det, slik har jeg i disse dager satt meg fore å gjøre vel mot Jerusalem og Judas hus: Frykt ikke!" (8.13-15)

At jødene nå blir brakt inn under Guds velsignelse utgjør et tideskille ikke bare i Israels historie, men i hele Guds frelseshusholdning og i folkenes historie. Men for Israel blir det altså en dramatisk ny tid.

Fra å være lagt under for andre folkeslag i 2000 år, kommer jødene nå i en helt ny posisjon. De kommer fra en stilling der de er blitt *"mishandlet av alle jordens riker"*, og vært *"et skremsel,.. et ordtak og en spott blant alle folk"*. Men nå skal de oppleve akkurat det motsatte. *"Herren skal gjøre deg til hode ikke til hale. Du skal alltid være ovenpå og aldri ligge under..."* (Mos.28.13)

Det blir i sannhet en ny tid for jødene. Og den nye tid er kanskje mest best beskrevet hos Jesaja kapittel 60-62. De tre kapitlene inneholder klare og sterke Messiasprofetier, og gir en sammenhengende skildring av tilstanden i Israel i Messiansk tid. Dette er profetier som til nå ikke kan sies å være oppfylt, all den tid tekstene forutsetter Israels omvendelse. Men det er nok også riktig å si at profetiet gjelder Guds rike gjennom alle tider. At de altså helt klart

---

⁴⁷ Dypest sett er det bare en som har krav på de goder som velsignelsen medfører, Jesus Kristus. Bare han har vandret ulastelig på Herrens veier, bare han har helt ut hørt sin Guds røst. Men også alle troende som bærer Kristus i sitt hjerte, og som derved er blitt et nytt menneske, vil få oppleve seg velsignet av Herren. Vi vil få oppleve hans goder som i et spill.

inneholder eskatologiske momenter. Men først og fremst har teksten adresse til det Israel som bekjenner Kristus som sin Messias.

Etter sin omvendelse vil jødene i global sammenheng få en enestående *åndelig* stilling.

Kapittel 60 begynner med ordene: *"Stå opp, bli lys! For ditt lys kommer, og Herrens herlighet går opp over deg."* Dette er ord som profeten Jesaja taler til Israel, men selvsagt gjelder det for alle som Herren Jesus får åpenbart seg for. Den som for del i Herrens herlighet, blir selv lys i verden. Dere jordens salt, dere er verdens lys, sier Jesus til sine disipler i bergprekenen. Og nå gjelder dette altså for Israel. I samme kapittel heter det to ganger at Herren skal være et *evig lys* for Israel. Landets *"sørgedager skal være til ende"*. Det åndelige mørke som jødene har befunnet seg i, er nå forbi.

Israel blir en troens fanebærer i verden. Alle folkeslag skal se det som er skjedd og søke hen til Jerusalem. *"Folkeslagene skal vandre i ditt lys,"*(Jes.60.3). Alle folkeslag ønsker nå å få del i den samme åpenbaring som er gitt jødene. Om det som skal skje i de siste dager, skriver Jesaja(2.2-3) at mange folkeslag skal dra av sted og si: *"Kom, la oss gå opp til Herrens berg, til Jakobs Guds hus, så han kan lære oss sine veier, og vi vandre på hans stier!"*

Enda mer malende står det beskrevet hos Sakarias (8.23):

"I de dager skal det skje at ti menn av alle hedningefolkenes tungemål skal gripe fatt i kappefliken til en jødisk mann og si: Vi vil gå med dere, for vi har hørt at Gud er med dere!"

Jødene får en ny rolle som *"Herrens prester"* og *"Guds tjenere"*. Den vanære de tidligere bar som foraktede jøder, som et åndelig villfarent folk, er nå byttet ut med heder og verdighet. De skal få dobbel igjen for sin skam, heter det.

Tekstene levner ingen tvil om at jødene etter sin omvendelse vil komme i en åndelig posisjon som er helt unik. Jerusalem blir en form for Vatikan-stat som hele verdens folk valfarter til. Alle vil ha del i den samme åpenbaring som jødene. Jødene blir motor i den kristne utvikling, og det er vanskelig å tro annet enn at det i dette også ligger et misjonsaspekt.⁴⁸

Israels åndelige særstilling kommer også til uttrykk ved at Israel skal være *"en prektig krone"* og *"et kongelig hodesmykke"* i Guds hånd (Jes.62.3). Dette er en betegnelse som ikke blir gitt noe annet folkeslag, og det vitner om den betydning jødefolket får i Nytestamentlig tid, som et Guds redskap til åndelig fornyelse. Israel blir kristendommens livgivende sentrum.

Men også *materielt* og *politisk* skjer det store forandringer. Israels åndelige gjenreisning har en dennesidig parallell. Det går klart frem av tekstene.

⁴⁸ Blir jødene etter sin omvendelse et misjonsfolk? Spørsmålet ligger for hånden. Ut fra vår menneskelige tanke ligger det jo nært å tenke at et folk som er samlet inn fra alle jordens folk, og som har helt spesielle forutsetninger, språklig og kulturelt, må være egnet særdeles godt egnet som misjonsutsendinger. Problemet er at Bibelen bare *indirekte* vitner om Israels misjonsrolle. Det gamle testamentet sier helt klart er at Israels omvendelse vil bli et vitnesbyrd for verden. Og Paulus sier at jødene omvendelse skal bli en enda større rikdom for verden enn deres fall (Rom1.12). Men Paulus sier også at Israels forherdelse skal vare ved "inntil hedningenes fylde er kommet inn" (Rom 11.25). Dette siste må forstås dit hen at Gud i sitt frelsesråd har satt et mål for hendingemisjonen. Når dette er nådd, vil jødene omvendelse komme. Men hvis det mål som Gud har satt for misjonen, allerede er nådd, blir det ikke enkelt å forestille seg en ny stor misjonstid. Hvorom alt er, det er nådetid og vitnetid helt frem til den dag Jesus kommer tilbake. I den forstand vil det alltid være misjonstid.

Først i kapittel 60 skildres jødernes tilbakevendig til sitt land. Det kan høres merkelig ut all den tid jødene på dette tidspunkt allerede bor i sitt land. Men det er åpenbart en rest det er snakk om. De er, i motsetning til dagens innvandrere, utstyrt med store rikdommer, og teksten sier at disse rikdommene også har tilhørt de folkene de kommer fra. I denne teksten finner vi også et underlig vers: *"Hvem er disse som kommer flyvende som skyer, som duer til sine dueslag?"*. Profeten får åpenbart et syn som han ikke klarer å plassere i sin egen samtid, derfor er det formet som et spørsmål. I dag vet vi at det profeten får se, er vår tids fly.

Innvandringen til Israel skjer altså i bølger. Og noen kommer altså åpenbart etter at Israel har omvendt seg.

Materielt skal Israel gjenreises. Ødelagte byer skal bygges opp. Den som pløyer skal nå igjen den som høster og fjellene skal dryppe av most (Amos 9.13). Alle folkeslag skal bringe rikdom til Israel.

Men så står det noe som kanskje ikke vekker like stor begeistring over alt. Israel fremstår som okkupasjonsmakt. *"Fremmede skal bygge dine murer, og deres konger skal tjene deg."* (Jes.60.10) Videre står det at *"fremmede"* skal vokte hjorden og *"utlendinger"* skal dyrke jorden og passe vingårdene (Jes. 61.5). Åpenbart har Israel brakt inn fremmed arbeidskraft og da ikke bare enkeltmennesker, men hele folkeslag. Israel må med andre ord ha fått kontroll over områder som er betydelig større enn dagens Israel. At så skjer, rimer da også meget godt med utfallet av endetidsslaget. Det forhold at Israels fiender blir grundig slått, legger grunnlaget for at kontrollen med nabolandene glir over på Israelske hender.

Vi finner da også i vår tekst et vers som klart peker på Israels opphøyede maktstilling i politisk forstand:

"Sønner av dem som har plaget deg, skal komme og bøye seg for deg. Alle de som har foraktet deg, skal kaste seg ned for dine føtter." (Jes.60.14)

Hvilke politiske tider blir dette for Israel?

Ja, tankene går uvilkårlig til Israels storhetstid under David og kong Salomo. Teologisk er det jo heller ikke urimelig at det er en sammenheng. I og med sin omvendelse bekjenner Israel nå Davids sønn som Herre. Med det er *"Davids falne hytte"* i åndelig forstand gjenreist. Ville det da være så urimelig å tenke seg at også Davids hytte i politisk forstand vil bli gjenreist? Selvsagt skrues ikke tiden tilbake, det er ikke det som menes. Men det er vel meget tenkbart at Israel får en politisk og militær posisjon som kan sammenliknes med den som rådde på Davids tid. Dette ikke minst i lys av tekstens ord om at de skal få *"dobbelt lodd i sitt land"* (Jes.61.7).

Vi skal ikke begi oss inn på noen diskusjon om Israels grenser. Men det kan være nyttig som en illustrasjon å finne frem kartene over Davids og Salomos riker. Spesielt interessant er tanken om et kjerneområde som er det egentlige Israel, og et lydrikeområde som omfatter de omkringliggende stater. Kjerneområde ville da også måtte omfatte ikke bare dagens Vestbredden, men også deler av Jordan. Da Josva krysset elven Jordan for å gå inn i Kanaan, ble tre av Israels tolv stammer igjen på østsiden av elven. Det kan det være verd å minne om. Gjennom hele GT-tid bodde det jødisk befolkning der.

Den ytre sonen omfattet hele dagens Jordan og Syria. På det meste strakk Davids innflytelse seg helt frem til den nordlige del av elven Eufrat. Det siste er ikke uinteressant fordi det

sammenfaller med den grensedragnings som ligger i landløftet til Abraham. Landet skulle strekke seg *"fra Egypts elv like til den store elv, floden Frat."* (1.Mos.15.18).

Hvorom alt er, Israels posisjon vil først og fremst måtte tilskrives den åndelige stilling folket nå er kommet i. Politisk vil landet aldri bli noen stormakt i den forstand av ordet som vi vanligvis forstår det. Dertil vil befolkningen være for liten, og selv om en mangedoblet landområde, vil det fremdeles være å forstå som en liten stat. Men Israel vil ha overvunnet sine fiender og det som vi kaller for Midt-Østen problemet, vil være løst.

Hvor langt på natt vekter?

Det hører med til ens kristenliv å vente på Jesu gjenkomst. Det kristne sinn er vendt mot det tilkommende, mot denne tidsalders slutt, mot den nye himmel og nye jord. Hele vårt kristenliv er båret oppe av en himmellengsel, og håpet om at Jesus en dag skal komme tilbake og sette alt i rette stand.

"Vekter! Hvor langt på natt?" (Jes.21.11). Det kristne mennesket ser etter tegnene på Jesu komme. Først når Jesus kommer igjen blir det dag.

Den som slik ser frem til Jesu gjenkomst, ser også etter tegnene som skal varsle hans komme.

Endetidsslaget og Israels omvendelse hører til blant de profetier som ennå ikke er oppfylt. Vi vet at de hører hjemme i "tidenes ende" – ikke bare i Nytestamentlig tid. Før Herren kommer, må han først ha fått åpenbare seg for sitt folk, og folket skal bekjenne at Jesus er Herre.

Når skal det skje? Hvor langt på natt vekter?

Dag og tid kjenner ingen, sier Jesus, ikke en gang himmelens engler. Men vi får beskjed om å våke. For han kommer i en time vi ikke venter. Jesus ber oss lære av fikentreet: *"Når grenene har fått sevje og bladene springer ut, da vet dere at sommeren er nær."* (Mat.24.32) Det er meningen at vi skal følge med i tiden og forstå det som skjer. Det vil være tegn i folkelivet, i historien, som varsler Herrens komme.

At Herren nå er i ferd med å anta sitt folk etter 2000 år forkastelse, er i sannhet et stort tegn. At han samler sitt folk i fedrenes land, oppretter en egen stat og bevarer denne staten mot ytre fiender, er Guds finger i vår egen tid. Det skaper forventning om neste skritt. Vi vet hva dette skrittet er, men ikke når det kommer. Men det kristne øye følger våkent med.

Dersom vi skulle ha frimodighet til å lese våre tekster på bakgrunn av dagens situasjon, det tidsbilde vi har akkurat i øyeblikket, så er det to forhold som peker seg ut.

Endetidsslaget og Guds dom forutsetter at avkristningen av de europeisk ættede folkeslag må ha kommet svært langt. Folkeslagene må ha modnet til dom. Selv om det langt på vei kan sies å være tilfelle, så er ikke dette bildet entydig. I Øst-Europa har det skjedd en oppblomstring av kristen tro og tanke etter kommunismens fall. De ortodokse kirkene er blitt gjenreist og praktiseringen av kristne ordninger og tradisjoner har kommet tilbake i folkelivet. Heller ikke

i Vest-Europa er det helsvart. Pavekirken har bekjent sin synd overfor jødene. Det har aldri før skjedd i kirkens historie. Mange enkeltsamfunn i den katolske verden, har også bedt jødene om tilgivelse. Sånt vekker glede ikke bare blant jødene, men også i Guds himmel. Hva gjelder vårt eget land, er forfallet rett nok forvilet stort. Men jeg vil tro at det fremdeles er 7000 som ikke har bøyd kne for Baal.

Men vi har også et annet forhold som trekker i retning av at tiden ennå ikke er riktig moden.

Beretningen om Gogs oppmarsj mot Israel i den siste tid forutsetter at landet har fått fred med sine naboer. Vi leste i Esekiel at Israels fiender drar opp mot et land med "åpne byer", mot et folk som bor trygt og som verken har murer eller porter. De naturlige forsvarsanlegg ligger med andre ord nede. En slik beskrivelse harmonerer ikke med dagens situasjon. Forsvaret ligger på ingen måte nede, og Israels fiender er fremdeles aktive.

Men dette kan endre seg raskt. Fredshåpet er stort i Israel. Dersom det kommer til fred, eller kanskje snarere en vedvarende ro langs grensene, kan lett den forestilling bred seg at problemene er løst. Da behøver det ikke gå lang tid før Israel lar forsvaret forfalle.

Konklusjonen må bli at Harmageddon ligger ikke for hånden. På den annen side behøver den ikke være langt borte. I vår tid slår historiens puls hurtig. Se, jeg kommer snart, sier Jesus. Det gjelder for Israel og det gjelder for deg og meg.